

ЯРАТЫЛУВ

Муса пайхамбардынъ
биринши китабы

Кие Китапты коьширувьши институт
Москва, 2016

ЯРАТЫЛУВ

Муса пайхамбардынъ биринши китабы
(ногай тилине коьширув)

Китап акында ойларынъызды сосы адрес пен йиберинъиз:
ibt_inform@ibt.org.ru

ISBN 978-5-93943-224-5

© Институт перевода Библии, 2016

Кирис соъз

Оърметли окувшылар!

Колынъыздагы Яратылув Китабы – Библияды туъзетаган китапларынынъ бири. Библия, Китаплардынъ китабы – савлай дуныяда энъ коьп окылатаган эм сыйланатаган китаплардынъ бириси болады. Библия эм онынъ айырым кесеклери дуныя динлери – иудаизм, христиан эм ислам ман – кие деп, оърметленеди.

Аър бир аьдемнинъ, дуныядынъ кайсы еринде де яшаса да, миллети кайдай болса да, кайдай динге табынса да, бу китапты оъз тилинде окымага амалы болмага керек. Библия, кайсы заманда да аьдемлерди ойландырган: биз кайданмыз, не зат уьшин яшаймыз, дуныяда яманлык неге солай бир коьп, оьлгеннен сонъ аьдемди не зат саклайды деген соравларга явап береди.

Библия дуныядынъ яратылганыннан баслап янъы эрадынъ биринши оьмирине дейим болган затлар акында туьрли авторлар ман оьмирлер узагы язылган 66 китаптан туьзилген. Библия эки уьйкен кесекке боьлинеди – Эски Антласув (Татурат, Забур) эм Янъы Антласув (Инжил). Янъы Антласув Иса Масихтинъ эм Ога ызлаганлардынъ яшавлары эм ислери, биринши христиан ямагатынынъ туьзилуьви эм оьрленуьви акында хабарлайды.

Эски Антласув Муса пайхамбардынъ Бескитаплыгыннан, тарих китаплардан, пайхамбарлардынъ китапларыннан эм шайирлик китаплардан туьзиледи. Мусадынъ Яратылув Китабы сол Эски Антласувдынъ биринши китабы болып калмай, савлай Кие Язувдынъ негиз салувшы китапларынынъ бириси болады. Ол дуныя эм аьдем яратылувы, куьналыктынъ басланувы эм кыйналувлар, Алла ман аьдем арасында айкасувлар акында хабарлайды.

Яратылув Китабы эки кесекке боьлинеди. Биринши кесек — 1-11 боьликлер. Бу боьликлерде дунья эм аьдем яратылувы, Адам эм Ава, Кабил эм Абил, Нух эм дунья сувалынувы, Бабыл каласы акында хабарланады.

Экинши кесек — 12-50 боьликлер. Олар еврей халкынынъ тарихи акында хабарлайдылар. Халктынъ ата-бабасы Ибрагим пайхамбар Аллага ыйнанганы эм онынъ улы Исхак эм немереси Якуп акында окумага боляк. Израилдинъ 12 несилининъ басы болган Якуптынъ 12 улы акында язылады. Экинши кесекте Якуп аьели мен Мысырда калай яшаганы акында хабарланады.

Библияды коьшируьвши институт коьшируьвшилерге, редакторларга эм коьшируьвде, соьйтип те баспалавда ярдам эткенлерге разылыгын билдиреди. Ногай окувшылары Библияды тувган тилинде окумага амаллары болганы ушин куванамыз.

Кие Китапты коьшируьвши институт, Москва

МУСА ПАЙХАМБАРДЫНЪ БИРИНШИ КИТАБЫ. ЯРАТЫЛУВ

Дуниядынъ яратылувы

1 ¹Басында Алла коьк пен ерди яратты. ²Ер бос эм шоьллик эди, денъиздинъ уьсти каранъалык эди, Алла рухы сувлар уьстинде эсе эди.

³Алла айтты: «Ярык болсын». Ярык болды. ⁴Алла, ярыктынъ калай аьруув болганын коьрип, оны каранъалыктан айырды, ⁵ярыкка «куьн» деген атты, а каранъалыкка «кеше» деген атты берди. Аксам болып, танъ атты — биринши куьн.

⁶Алла: «Сувларды эки айырган, арасында аспан болсын», — деди. Эм соьйтип болды. ⁷Алла аспанды яратты, аспан астындагы сувларды аспан уьстиндеги сувлардан айырды, ⁸аспанга «коьк» деген атты берди. Аксам болып, танъ атты — экинши куьн.

⁹Алла: «Коьк астындагы сувлар бир орынга йыйылсынлар эм катылык коьринсин», — деди. Соьйтип те болды. ¹⁰Алла катылыкка «ер» деген атты, а йыйылган сувларга «денъизлер» деген атты берди. Бу заттынъ калай аьруув болганын Алла коьрди.

¹¹Алла: «Ер оьсимликлер тувдырсын: урлык берген коьгоьленлер, урлыгы болган емис берген туьрли тереклер болсын», — деди. Эм солай болды. ¹²Ер оьсимликлер тувдырды: урлык беретанган туьрли коьгоьленлер, урлыклары ман емис беретанган туьрли тереклер тувдырды. Бу заттынъ калай аьруув болганын Алла коьрди. ¹³Аксам болып, танъ атты — уьшинши куьн.

¹⁴ Алла: «Кокк аспанында куьнди кешеден айырар, заман шакларын билдирер, куьнлер эм йыллар санар уьшин ярык берген затлар болсынлар. ¹⁵ Олар коьк аспаныннан ярык берсинлер эм ерди ярыкландырсынлар», — деди. Эм солай болды. ¹⁶ Алла эки уьйкен ярык берген затты яратты. Уьйкенин — ол куьнлерге, кишкейин — кешелерге басшылык этсинлер деп яратты. Юлдызларды да болдырды. ¹⁷ Алла оларды коьк аспанында, ерди ярыкландырсынлар, ¹⁸ куьнлер эм кешелердинь авысувын тергесинлер эм ярыкты караньалыктан айырсынлар деп орынластырды. Бу заттынь калай аьруьв болганын Алла коьрди. ¹⁹ Аксам болып, тань атты — доьртинши куьн.

²⁰ Алла: «Сув януварларга толсын. А ер уьстинде, коьк аспанында, куслар ушсынлар», — деди. ²¹ Алла уьйкен денъиз януварларын, сув ишинде кайнаскан туьрли янлыларды, канатлыларды яратты. Бу заттынь калай аьруьв болганын Алла коьрди, ²² эм оларга: «Емисли эм коьп санлы болынъыз, денъиз сувларын бийленъиз. А ерде куслар коьп болсын», — деп разылыгын берди. ²³ Аксам болып, тань атты — бесинши куьн.

²⁴ Алла: «Кара ер янлылардынь коьплеген туьрлилерин: мал, ерде йылысатаган янлылар эм туьрли кийик айванлар яратсын», — деди. Эм солай болды. ²⁵ Алла ер уьстинде яйылган коьплеген туьрли кийик айванларды, малды эм ерде йылысатаган янлыларды яратты. Бу заттынь калай аьруьв болганын Алла коьрди. ²⁶ Сонда Алла: «Аьдемди оьз келбетимизге коьре яратайык. Ол Бизге усасын, денъиздеги балыкларды, коьктеги кусларды, малды, буьтин ерди эм ерде йылысатаган баьри янлыларды оьзине бойсындырсын», — деди.

²⁷ Алла аьдемди Оьзининь келбетине коьре яратты. Соьйтип аьдем Алла келбетинде яратылды. Алла аьдемлерди эркек пен хатын этип яратты. ²⁸ Оларга: «Емисли эм коьп санлы болынъыз, ерди толтырынъыз эм бийленъиз. Денъиздеги балыкларды, коьктеги кусларды эм ерде йылысатаган янлыларды оьзинъизге бойсындырынъыз», — деп разылыгын берди. ²⁹ Эм Алла: «Мен сизге баьри ер уьстинде урлык беретатаган буьтин оьленлерди, емисинде урлыгы болган буьтин тереклерди азыкка бермен. ³⁰ Буьтин кийик айванларга, коьктеги кусларга, ерде йылысатаган янлыларга — ишинде яшав тынысы

болган баъри затларга — азыкка оьсимликлердинъ ясыллыгын беремен», — деди. Эм солай болды. ³¹ Алла Оьзи яратканларга карады — баъри зат та бек аьруув эди. Аксам болып, танъ атты — алтыншы куьн.

2 ¹ Сойтип коьк пен ер эм оларда болган баъри затлар тамамландылар. ² Етинши куьн Алла исин битирди. Сойтип Оьзининъ баъри ислерин токтатып, етинши куьнинде рахатлык тапты. ³ Алла етинши куьнге разылыгын берди эм оны кие куьн деп белгиледи, неге десе сол куьн, яратылув исин кутылып, Ол рахатлык тапты.

Адам ман Ава

⁴ Мине коьк пен ердинъ яратылувы акында хабар. Раббий Алла ер мен коькти яраткан заманда, ер уьстинде бир коьгемлик болмаган, бир оьсимлик те оьспеген, ⁵ неге десе Раббий Алла аьли де ерге ямгыр явдырмаган, ер уьстинде куллык этпеге аьдем де йок эди. ⁶ Тек ердинъ оьзегиннен шыккан булаклар ердинъ уьстин сувгаратаган эдилер. ⁷ Раббий Алла аьдемди ердинъ топырагыннан* яратты, бурын тесиклери не яшав тынысын берди эм аьдем янланды. ⁸ Куьнтуварда, Эденде, Раббий Алла бав экти эм онда Оьзи яраткан аьдемди орынластырды. ⁹ Раббий Алла онда аьр туьрли карамага ярасык эм аьлемет емисли тереклерди ерден оьстирди. Бавдынъ ортасында яшав тереги, соьйтип те ийгилик эм яманлык билим тереги де бар эди.

¹⁰ Эденнен йылга агады; ол бавды сувландырады, оннан сонъ доьрт колга айырылады.

¹¹ Бири Пишон деп аталады, ол Хавила кыралынынъ тоьгерегиннен агады. Сол кыралда алтын бар. ¹² Сол кыралдынъ алтыны бек аьруув, онда ийиси аьлемет болган сагыз эм оникс тасы бар. ¹³ Экинши йылгадынъ аты Гихон эм ол Куш кыралынынъ тоьгерегиннен агады.

¹⁴ Уьшинши йылгадынъ аты Тигр, ол Ашшурдан куьнтуварга агады. Доьртинши йылга — Ефрат.

* 2:7 «Топырак» ювыт тилинде адама, «аьдем» де адам.

¹⁵Раббий Алла аьдемди Эден бавында оны ислеп ярастырсун, сакласын деп, орынластырды ¹⁶эм: «Сен бу бавда оьскен теректинъ кайсысынынъ да емисин емеге боласынъ, ¹⁷тек ийгилик эм яманлык билим терегининъ емисиннен еме. Эгер есенъ — сол куьн оьлеексинъ», — деп буйырды.

¹⁸Раббий Алла: «Аьдемге ялгыз болмага ийги тувыл. Ога тенъ ярдамшы яратайым», — деди. ¹⁹Раббий Алла топырактан аьр туьрли айванлар эм куслар яраткан эди. Оларга аьдем кайдай атлар берер экен деп алып келди. Аьдем кайдай ат берсе — солай янувар аталаяк.

²⁰Баьри малларга, баьри кусларга, баьри кийик айванларга аьдем ат берди — тек араларында оьзине ярдамшы таппады.

²¹Сонда Раббий Алла аьдемди терен уйкыга коьмди. Аьдем уйклаган заманда Раббий Алла онынъ бир кабыргасын шыгарды, ол болган ерди эт пен япты. ²²Кабыргадан Раббий Алла кыскаяклыды яратты эм аьдемге алып келди, ²³Эм аьдем: «Мине онынъ суьеклери меним суьеклеримнен, онынъ эти де меним этимнен. Кыскаяклы деп айтылаяк, неге десе эркектен алынган*».

²⁴Эне соны уьшин эркек атасын анасын калдырып, пишеси мен косылады эм экиси бир ден болады. ²⁵Экеви де, эм эркек те, эм кыскаяклы да, яланъаш эдилер, ама уялмайтаган эдилер.

Инсан куьнага туьседи

З¹Йылан, Раббий Алла яраткан януварлардынъ ишинде, энъ кылыплы эди. Ол кыскаяклыдан: «Алла сизге бу бавда болган эш бир теректен емис емеге ызын бермегени тувра ма?» — деп сорады.

²Кыскаяклы: «Йок, бизге емис емеге болады», — деп явап берди. — ³Тек Алла, бавдынъ ортасында оьскен теректинъ емисин еменъиз, колынъыз бан да тийменъиз, ол болмаса оьлеексинъиз деп, билдирген.

⁴«Оьлмеексинъиз, — деди йылан. — ⁵Тек Алла биледи, сиз оларды есенъиз, коьзинъиз ашылаяк эм оьзинъиз Алладай ийгилик пен яманлыкты билеексинъиз».

* 2:23 «Кыскаяклы» ювыт тилинде ишша, «эркек» — иш.

⁶Кыскаяклы сол теректинъ аьлемет емисли, карамага ярасык эм акыллылыктынъ булагы болганын макул коьрди. Онынъ емисин узди эм еди, янында болган эрине де берди, ол да еди. ⁷Сонда экисининъ коьзлери ашылды; олар яланъаш болганларын анъладылар эм ынжыр терегининъ япыраklarыннан янбасларына байлавлар эттилер.

⁸Салкын кешки ел эскенде, бав иши мен Раббийдинъ келеятырганын эситтилер эм тереклер артына ясырындылар.

⁹Раббий Алла: «Кайдасынъ сен?» — деп аьдемди шакырды.

¹⁰Ол да: «Бавда авазынъды эситтим. Яланъашлыгымнан коркып, ясырындым», — деди.

¹¹Раббий Алла: «Яланъашлыгынъды сага ким айтты? Мен сага емеге ызын бермеген теректинъ емислерин единъме?» — деп сорады.

¹²Аьдем: «Сен мага берген кыскаяклы берди мага сол емислерди, мен де оларды ашадым», — деп явап берди.

¹³Раббий Алла: «Сен солай неге эттинъ?» — деп кыскаяклыдан сорады.

Ол да: «Мени йылан алдады, эм мен ашадым», — деди.

¹⁴Сонда Раббий Алла йыланга: «Эткен затынъ уьшин мал эм кийик айванлар арасында энъ наьлетлисинъ; курсагынънынъ уьстинде йылысып, оьмири яшавынъды тоз бан азык-ланаяксынъ. ¹⁵Сени эм кыскаяклыды бир биринъизге душпан этеекпен, балаларынъыз да бир бирлерине яв болаяклар: онынъ улы сенинъ басынъды шашаяк, а сен онынъ оькшесине шагаяксынъ», — деди.

¹⁶Раббий Алла кыскаяклыга: «Аягынъ авыр болганынъда кыйналувынъды коьп этеекмен, балаларынъды азап пан табаяксынъ. Эринъди куьсеп турааксынъ; эринъ сенинъ байынъ болаяк», — дегенди айтты.

¹⁷Адамга Раббий Алла булай айтты: «Мен сага еме деген емисти, пишенъе тынълап единъ! Сени уьшин ерге де наьлет: онынъ емислерин азап пан табаяксынъ, куьннен куьнге оьмиринъ бойы. ¹⁸Ер сага шокыр эм яман оьсимликлер тувдырар, кыр оьленлери мен азык-ланаяксынъ. ¹⁹Кара терге туьсип оьтпегинъди табаяксынъ. Ахырында сен топыракка кайтаяксынъ, неге десе топырактан алынгансынъ: сен — тоз

эм тоз болаяксынъ». ²⁰Аьдем пишесине Ава* деген атты берди, неге десе ол баъри яшайтаганлардынъ анасы болды.

²¹Раббий Алла териден кийимлер этти эм Адам ман онынъ пишесин кийиндирди.

²²Раббий Алла: «Аьдем бизим биримиздей болды — энди ийгилик пен яманлыкты биледи! Энди яшав терегиннен емис уьзип ашамагай эди, оны ашап оьлимсиз болмасын!» — деди.

²³Эм Раббий Алла аьдемди Эден бавыннан кувды, ол алынган ердинъ уьстинде куллык этпеге йиберди. ²⁴Аьдемди кувганнан сонъ, Эден бавынынъ куьнтувар янында керувларды** эм баъри якка бурылатаган отлы кылышты яшав терегине баратаган йолга каравыл этип салды.

Кабил мен Абил

4 ¹Адам пишеси Ава ман кавышты. Ава, авыраяклы болып, улын тапты эм: «Раббийдинъ ярдамы ман аьдем алдым!» — деп, ога Кабил*** атты берди. ²Оннан сонъ ол Абилди, Кабилдинъ кардашын, тапты. Абил койлар бакты, а Кабил ер мен куьрести. ³Бир кесек заманнан сонъ Кабил Раббийге ер берген емислерди, ⁴а Абил — биринши козыларынынъ майын савгага аькелдилер. ⁵Абил мен онынъ савгасы Раббийге ярады, а Кабил мен онынъ савгасы — ярамады. Кабил ашувланды, юзин кайгы каплады.

⁶Раббий Кабилден: «Неге ашувландынъ? — деп сорады, — Неге сенинъ юзинъди кайгы каплады? ⁷Эгер сен ийгилик эткен болсанъ — савганъды кабыл этер эдим. Ама яманлык эткенинъ уьшин сенинъ босаганъда куьна ясырынады. Ол сени оьзине тартады, ама сен оны енъмеге керексинъ».

⁸Кабил оьзининъ кардашы Абилге: «Данъылга шыгаяк», — деди. Данъылда Кабил Абилге шапшыды эм оны оьлтирди.

⁹Раббий Кабилден: «Кайдады сенинъ кардашынъ?» — деп сорады.

* 3:20 «Ава» ювыт тилинде яшав.

** 3:24 Керув: маьлектей ян.

*** 4:1 «Кабил» деп коьширилген ювыт ат Кайин. Кайиннинъ маьнеси алынган.

«Билмеймен, — деди Кабил, — Мен ога каравылшыман ма?»

¹⁰ «Сен не эттинъ? — деди Раббий. — Тынъла! Кардашынынъ ерге тогилген каны Мага, ошмиди ал деп, ялбарады. ¹¹ Эндиден арбатын сен наьлетсинъ, сен тоьккен кардашынынъ каны синъген ерден кувылаяксынъ. ¹² Энди сен не шаклы ерде ислесенъ де, ол сага озининъ куьшин бермеек. Буьгуннен арбатын сен ер уьстинде кувгын эм коьшкинсинъ».

¹³ «Бу яза бек авыр, — деди Кабил, — мен оны коьтерип болмаякпан. ¹⁴ Энди сен мени ерден куvasынъ, сеннен узак болып калаякпан. Мен кувгын эм коьшкин болаякпан, мага ким йолыкса да мени оьлтirmeге болаяк».

¹⁵ Тек Раббий: «Йок! Ким Кабилди оьлтirse, оннан ети кере оьш алынаяк», — деди. Сонда, Кабилге ким йолыкса да, оны оьлтirmесин деп, Раббий Кабилге белги салды. ¹⁶ Кабил Раббийден кери кетип, Нод кыралында, Эденнинъ куьнтуварында орынласты.

Кабилдинъ тукымы

¹⁷ Кабил пишеси мен кавышты. Пишеси, авыраяклы болып, улын Энокты тапты. Кабил сол заманда сахар курды, улынынъ аты ман сахарды Энок деп атады. ¹⁸ Энокта Ирад тувды, Ирадта Мехуяэл, Мехуяэлде Метушаэл, Метушаэлде де Лемек тувды. ¹⁹ Лемек эки пише алды: бирининъ аты — Ада, баскасынынъ — Силла. ²⁰ Ада Явалды тапты. Явал шатырларда яшаган эм мал бакканлардынъ атасы эди. ²¹ Онынъ кардашынынъ аты Ювал эди. Ювал лирада эм сыбызгыда ойнаганлардынъ атасы эди. ²² Силла Тувал-Кайинди тапты. Тувал-Кайин бакыр эм темирден аьр туьрли алат ислевши уста эди. Онынъ карындасы Наама эди.

²³ Лемек пишелерине: «Ада эм Силла, тынъланъыз мени! Бийкелерим, кулак салынъыз меним айтаякларыма! Мени яралаганы уьшин бир аьдем оьлтирдим, мени зарарлаганы уьшин бир яс оьлтирдим. ²⁴ Кабил уьшин ети кере оьш берилеек болса, Лемек уьшин етпис ети кере оьш берилер!» — дегенди айтты.

²⁵ Адам тагы да пишеси мен кавышты. Пишеси ул тапты эм «Алла мага Кабил оьлтирген улым Абил уьшин янъы бала

берди», — деп, ога Шит* деп атады. ²⁶ Шиттинъ Энош деген улы болды. Сол заманнан аьдемлер, Раббийдинъ атын айтып, Аллага дува этип басладылар.

Адамнан Нух пайхамбарга дейим

5 ¹Мине Адамнынъ тукым тарихи. Алла аьдемлерди яраткан заманда, оларды Оьзине уаслы яратты. ²Оларды эркек пен кыскайклы этип яратты, оларга разылыгын берди эм яраткан куьнинде «аьдем» деп атады. ³Адам 130 ясына келгенде, оьзине уас, оьз келбетине коьре улы тувды. Адам ога Шит деген атты берди. ⁴Шит тувганнан сонъ, Адам 800 йыл яшады; онынъ баска уллары да, кызлары да болды. ⁵930 йыл яшап, Адам оьлди.

⁶Шит 105 ясына келгенде, Энош деген улы тувды. ⁷Энош тувганнан сонъ, Шит 807 йыл яшады; онынъ баска уллары да, кызлары да болды. ⁸912 йыл яшап, Шит оьлди.

⁹Энош 90 ясына келгенде, Кенан деген улы тувды. ¹⁰Кенан тувганнан сонъ, Энош 815 йыл яшады; онынъ баска уллары да, кызлары да болды. ¹¹905 йыл яшап, Энош оьлди.

¹²Кенан 70 ясына келгенде, Махалалэл деген улы тувды. ¹³Махалалэл тувганнан сонъ, Кенан 840 йыл яшады; онынъ баска уллары да, кызлары да болды. ¹⁴910 йыл яшап, Кенан оьлди.

¹⁵Махалалэл 65 ясына келгенде, Еред деген улы тувды. ¹⁶Еред тувганнан сонъ, Махалалэл 830 йыл яшады; онынъ баска уллары да, кызлары да болды. ¹⁷895 йыл яшап, Махалалэл оьлди.

¹⁸Еред 162 ясына келгенде, Энок деген улы тувды. ¹⁹Энок тувганнан сонъ, Еред 800 йыл яшады; онынъ баска уллары да, кызлары да болды. ²⁰962 йыл яшап, Еред оьлди.

²¹Энок 65 ясына келгенде, Метушелах деген улы тувды. ²²Метушелах тувганнан сонъ, Энок 300 йыл Алладынъ йолында юрди; онынъ баска уллары да, кызлары да бар эди. ²³Энок 365 йыл яшады, ²⁴Алладынъ йолында юрди. [Заманы келгенде,] Энок ер уьстиннен кешти, Алла оны Оьзине алды.

* 4:25 «Шит»тинъ маьнеси савга.

²⁵ Метушелах 187 ясына келгенде, Лемек деген улы тувды.

²⁶ Лемек тувганнан сонъ, Метушелах 782 йыл яшады; онынъ баска уллары да, кызлары да бар эди. ²⁷ 969 йыл яшап, Метушелах оьлди.

²⁸ Лемек 182 ясына келгенде, улы тувды. ²⁹ Лемек: «Ол бизим исимизде, Раббийдинъ наьлетлеген ериндеги куллыгымызда юбантувшы болар», – деп ога Нух* атты берди.

³⁰ Нух тувганнан сонъ, Лемек 595 йыл яшады; онынъ баска уллары да, кызлары да бар эди.

³¹ 777 йыл яшап, Лемек оьлди.

³² Нух 500 ясына толганнан сонъ, уллары Сам, Хам эм Япет тувдылар.

Яманлык коьбейди

6 ¹ Ер уьстинде аьдемлер коьптен коьп болып басладылар. Оларда кызлар тувдылар,

² эм аьдем кызларынынъ ярасыклыгын коьрип, Алла уллары** олардынъ араларыннан яратканларын пише этип алатаган болдылар. ³ Сонда Раббий: «Меним Рухым аьдемде оьмирликке турмаяк. Онынъ оьлеек дени бар; оьмири 120 йыл болсын», – деди. ⁴ Алла уллары аьдем кызларын пише этип алатаган эм олардан бала тувдыратаган заманда эм оннан сонъ да ер уьстинде Непиллер [давлар] бар эдилер. Олар бурынгы пелуванлар, мактавлы аьдемлер эдилер.

⁵ Раббий, ер уьстинде аьдемлердинъ коьп яманлык эткенлерин, акыллары эм ойлары дайым яманлыкка каратылганын коьрди. ⁶ Раббий ер уьстинде аьдемди яратканына оькинди, Онынъ юреги кайгыга толды, ⁷ эм: «Мен ер юзиннен Оьзим яраткан аьдемлерди, олар ман бирге малды, ерде йылысатаган айванларды, кусларды йок этейим. Мен оларды яратканыма оькинемен», – деди. ⁸ Тек бир Нух Раббийге ярай эди.

* ^{5:29} Нух ювыт тилинде юбантув деген соьзге усайды.

** ^{6:2} Алла уллары: билким мелеклер, белким де оьзлерине Алла уллары деп айтатаган патшалар.

Нух пайхамбар кеме ясайды

⁹Мине Нух акында хабар. Сол заманның аьдемлери арасында туврашыл эм айыпсыз тек Нух эди: ол Алладың йолында юретаган эди. ¹⁰Нухтынъ уыш улы бар эди: Сам, Хам, Япет. ¹¹Алла дуныядынъ бузылганын, зорлык пан толганын анълады. ¹²Алла дуныяга карап онынъ калай бузылганын коьрди. Ер уьстиндеги аьдемлердинъ баьри де тувра йолдан тайган эди.

¹³Алла Нухка булай айтты: «Ер уьстинде яшайтаган аьдемлердинъ баьрин де йок этермен: ер олардынъ эткен зорлыгы ман толган. Мен оларды да, ерди де йоярман. ¹⁴Тек сен озинъе кипарис* агаштан кеме яса, онынъ ишинде боьлмелер эт, ишиннен де, тысыннан да сагыз бан ягып шык. ¹⁵Узынлыгы 300 аршын, эни 50, бийиклеви 30 болсын. ¹⁶Кемединъ ябувын эт; ябувы ман янлары арасында бир аршынлык бос ер болсын. Кемединъ эсигин кабыргасына орынластыр. Кемеде биринши, экинши, уьшинши шарлак болсын. ¹⁷Мен ер уьстине сув казасын аькелермен эм яшав тынысы болган затлардынъ баьрин де йок этермен. Ер уьстинде яшаганлар баьри де оьлееклер. ¹⁸Тек Мен [сени куткарау уьшин] сени мен келисуьв беркитеекпен. Сен кемеге улларынь, бийкенъ эм келинлеринъ мен кир. ¹⁹Кемеге януварлардынъ аьр бир туьрлисининъ косакларын, ата-анашларын ал, олар да сен мен янларын кутарсынлар. ²⁰Аьр бир кус, айван эм ерде йылысатаган янлылардынъ туьрлилерининъ косаклары сав калар уьшин сага келееклер. ²¹Озинъе де оларга да ас болсын деп аьр туьрли азык-туьлик йыйып сал».

²²Нух, Алла калай буйырган болса, солай этти.

Сув казасы

7 ¹Раббий Нухка: «Кемеге кир, буьтин аьелинъди де ал. Коьремен, аьли яшаганлардынъ ишинде тек сен туврашылсын. ²Озинъ мен баьри алал айванлардан ети косак,

* ^{6:14}«Кипарис» деп коьширилген ювыт созде гофердинъ маьнеси билинмейди.

ата-анашларын, эм де арам айванлардан ети косак, ³ куслардынъ баъри туърлилериннен де ети косак ал. Ер юзиндеги янлылардынъ эш бир ырувы курымасын. ⁴ Ети куьннен сонъ ер юзине Мен ямгыр йибереекпен — ол 40 куьн, 40 кеше явак — эм Мен ер юзиннен баъри яратканларымды йок этеекпен», — деди. ⁵ Нух, Алла калай буйырган болса, солай этти.

⁶ Ер юзине сув казасы келгенде, Нухка 600 йыл болган эди. ⁷ Нух, сосы сув казасыннан кутылар уьшин, уллары, пишеси эм келинлери мен кемеге кирди. ⁸ Алла Нухка калай буйырган болса, алал эм арам айванлардан, куслардан эм ерде йылысатаган янлылардан ⁹ косаклар, ата-анашлар, Нухтынъ янына келип кемеге кирдилер. ¹⁰ Ети куьн кетти, сув казасы ер юзине келди.

¹¹ Нухтынъ яшавынынъ 600-нши йылында, йылдынъ экинши айында, айдынъ 17-нши куьнинде денъиз туьбининъ бутин сув булаклары кайнап шыктылар, коьктынъ капаклары да ашылдылар. ¹² Ер уьстине ямгыр 40 куьн, 40 кеше куйып явды.

¹³ Сол куьн Нух, уллары Сам, Хам эм Япет, пишеси эм келинлери мен кемеге кирди. ¹⁴ Олар ман бирге аьр туърли кийик айванлар эм аьр туърли мал, ерде йылысатаган аьр туърли янлылар, аьр туърли куслар эм баска ушувшы затлар келдилер. ¹⁵ Яшав тынысы болган аьр туърли янлылардан бирер косак Нухтынъ янына келип кемеге кирди. ¹⁶ Алла Нухка калай буйырган болса, кемеге кирген баъри айванлар ата-анаш эдилер. Сонда Раббий Нухтынъ артыннан кеме капысын япты.

¹⁷ Кырк куьнге ер уьстинде сув казасы узалды. Сув коьбейгенде, кеме де ер уьстиннен йогарыга коьтерилди. ¹⁸ Сув ер юзинде косылып барды, бек коьбейип турды. Кеме сувдынъ уьстинде юзди. ¹⁹ Сув бек йогарыга коьтерилди, коьктынъ астында болган энъ бийик тавларды да япты. ²⁰ Сув тавлардынъ уьстине он бес аршынга коьтерилди, тавлар сув астына кеттилер. ²¹ Сол заманда ер уьстинде яшаган баъри де: куслар, мал, кийик айванлар эм ерде суьрилетаган янлылар ман баъри аьдемлер оьлдилер. ²² Баъри, бурнында яшав тынысы болганлар, ер уьстинде яшаганлар баъри де оьлдилер. ²³ Ер уьстинде яшаган не бар болса — аьдемлер, айванлар, ерде йылысатаган

янлылар, коьктеги куслар — баьри де ер юзиннен йок болдылар. Тек Нух эм оны ман кемеде болганлар сав калдылар. ²⁴Сув казасы 150 куьнге созылды.

Сув казасынынъ ахыры

8 ¹Алла Нух эм оны ман кемеде болган баьри кийик айванлар эм мал акында эсине туьсирди. Алла ерге ел йиберди, сувлар орнына туьсип басладылар. ²Денъиз туьбининъ сув шыккан орынлары эм коьктинъ капаклары ябылды, ямгыр токтады. ³Сув акырын ерден кетип баслады. 150-нши куьнинде сув азайган эди. ⁴Етинши айдынъ он етинши куьнинде кеме Арарат тавларында токтады. ⁵Сув аз-аздан кете эди; йылдынъ оныншы айы келди. Оныншы айдынъ биринши куьнинде тавлардынъ баслары коьринип баслады.

⁶Кырк куьн кетти. Нух, кемеде эткен терезеди ашып, ⁷тыска каргады йиберди. Карга бир де ушып, бир де кайтып, ер кепкенге дейим тоьгерек айланып турды. ⁸Артыннан, сув ер юзиннен кеттима экен деп, Нух коьгершинди ушырды, ⁹ама коьгершин, конмага ер таппай, кемеге, Нухтынъ янына кайтып келди, неге десе энди де ер сув астында эди. Нух колын узатып, коьгершинди тутты эм кемеге алды. ¹⁰Тагы да ети куьн саклаганнан сонъ, ол коьгершинди экинши кере ушырды. ¹¹Коьгершин аксамда ога кайтып келди. Авызында янъы зейтун япырагы бар эди. Муны коьрип, Нух сувдынъ ерден кеткенин билди. ¹²Ол тагы да ети куьн карап турды, тагы да коьгершинди йиберди, ама бу кере коьгершин артына кайтпады.

¹³Нухтынъ 601-инши яшав йылында, биринши айдынъ биринши куьнинде ер юзиннен сув кеткен эди. Нух кеме капагын ашты эм ер уьстининъ кепкенин коьрди. ¹⁴Экинши айдынъ йьрма етинши куьнинде, ер савлай кепкен эди.

¹⁵Сол заманда Алла Нухка: ¹⁶«Пишенъ, улларынь эм келинлеринъ мен бирге кемеден шык. ¹⁷Сени мен болган баьри айванларды — кусларды, малды эм ер уьстинде юрген баьри янлыларды да шыгар: олар буьтин ерге шашылып кетсинлер эм сансыз коьп болып ййылсынлар», — деди.

¹⁸Нух уллары, пишеси эм келинлери мен кемеден шыкты. ¹⁹Олардынъ артларыннан баьри айванлар, ерде йылысатаган

янлылар, куслар, ер уьстинде юрген аьр туьрли януварлар да шыктылар.

²⁰ Нух Раббийге курман этпеге ер ясады эм, аьр туьрли алаал айванлардан эм аьр туьрли алаал куслардан алып, сол ерде савлай куьйдирилген курман этти. ²¹ Раббий, курманлардынъ ийсин сезип, Оьзине: «Аьдемлер уьшин арбатын ерди наьлетлемеекпен. Аьдем юрегининъ ойлары яслыгыннан баслап яманлыкка ымтыладылар. Мен эткенимдей арбатын баьри янлыларды кыраак тувылман. ²² Дуныя не кадар заман турса, шашув эм орув, сувык эм иссилик, яз эм кыс, куьн эм туьн токтамаяк».

Алла Нух пайхамбар ман келисуьв беркитеди

9 ¹ Алла Нухка эм онынъ улларына разылыгын берип: «Тукымлы эм коьп санлы болынъыз, ерди толтырынъыз. ² Ер юзиндеги баьри айванлар, коьктеги куслар, ерде йылысатаган янлылар, денъизлердеги балыклар сизден корксынлар эм калтырасынлар: олар сизинъ иелигинъызге берилгенлер. ³ Баьри айванларды сизге азыкка бермен; алдын сизге оьсимликлерди бергендей, энди аьр затты бермен.

⁴ Тек каны саркымаган этти еменъиз; неге десе канда ян болады. ⁵ Сизинъ канынъыз — суьйткенде сизинъ алынган яшавынъыз уьшин, ол канды тоьккен айван болсын, кардашынынъ янын алган аьдем болсын, Мен шуьшине каты йолыктыраакпан. ⁶ Ким болса да бирев аьдем канын тоьксе, баска аьдем онынъ канын тоьксин. Неге десе аьдем Алла келбетинде яратылган. ⁷ Сиз тукымлы эм коьп санлы болынъыз, ер уьстинде яйылынъыз эм онда коьбейинъыз», — деди.

⁸ Сонда Алла Нух пан онынъ улларына булай айтты: ⁹ «Мен сиз эм сизинъ тувдыкларынъыз бан, ¹⁰ сиз бен кемеден бирге болган баьри януварлар ман: куслар, мал, айванлар — кемеден шыккан баьри ер айванлары ман келисуьв беркитпеге суьмен. ¹¹ Мен сиз бен беркитеек келисуьвим бу: энди арбатын сув коьтерилип баьри янлыларды оьлтирмеек, буьтин ерди аьлек этеек сув казасы болмаяк».

¹² Эм Алла булай айтты: «Мине Мен сиз бен эм баьри янлылар ман оьмирге, ырувдан ырувга беркиткен келисуьвимнинъ

белгиси: ¹³ Мен булытларга яйымды, курткашыкты, илдим. Курткашык Мен мен ер юзинде яшаганлардынъ арасында беркитилген келисуувдинъ белгиси болар. ¹⁴ Мен ер уьстинде булытлар йыйсам, булытлар ишинде курткашык шыгаяк.

¹⁵ Сол заманда Мен сиз бен эм баъри туърли янлылар ман туъзген келисуувди эске алаякпан — энди арбатын баъри янлыларды оьлтирген сув казасы болмаяк. ¹⁶ Булытларда курткашык болса, Мен Алла оны коьреекпен эм Оьзимнинъ баъри ер юзинде яшаганлар ман туъзген оьмирлик келисуувимди эске туьсиреекпен».

¹⁷ Алла Нухка: «Бу Меним ерде яшаган баъри янлылар ман туъзген келисуувимнинъ белгиси», — деди.

Нух пайхамбардынъ уллары

¹⁸ Кемеден шыккан Нухтынъ уллары — Сам, Хам, Япет. Хам — Кенаннынъ атасы.

¹⁹ Бу уьшеви Нухтынъ уллары эдилер. Ерге яйылган баъри аьдемлер олардан яратылганлар.

²⁰ Нух ер мен аьрекетлеп баслады: ол юзим оьстиргенлердинъ бириншиси болды. ²¹ Шагыр ишип, эсирди, шатырында яланъаш болып ятты. ²² Кенаннынъ атасы Хам онынъ яланъашлыгын коьрди эм тысына шыгып сол зат акында эки кардашына айтты. ²³ Сонда Сам эм Япет аркаларына аба каплап, арт карап шатырга кирдилер эм аталарынынъ уьстине яптылар. Оьзлери баска якка карай эдилер, сонынъ уьшин онынъ яланъашлыгын коьрмедилер. ²⁴ Нух, эсириги таркаганда, уянды эм кишкей улынынъ эткенин билип: ²⁵ «Наьлет болсын Кенанга! Кардашларынынъ ыргатларына ыргат болаяк!» — деди. ²⁶ Тагы да: «Сам куллык эткен Раббий Аллага шуькир болсын! А Кенан Самнынъ ыргаты болсын! ²⁷ Алла Япеттинъ* байлыгын оьстирсин! Япет Самнынъ шатырларында яшасын! А Кенан онынъ ыргаты болсын!» — деди.

²⁸ Сув казасыннан сонъ Нух тагы да 350 йыл яшады. ²⁹ 950 йыл яшап, Нух оьлди.

* 9:27 Япет аттынъ маьнеси кеньлик, байлык.

Нух улларынынъ тувдыклары

10 ¹Мине Нухтынъ уллары Сам, Хам, Япеттинъ тувдыкларынынъ тарихи.

Сув казасыннан сонъ Самнынъ, Хамнынъ, Япеттинъ балалары тувды.

²Япеттинъ уллары: Гомер, Магог, Мадай, Яван, Тувал, Мешек эм Тирас.

³Гомердинъ уллары: Ашкеназ, Рипат эм Тогарма. ⁴Яваннынъ тувдыклары: Элиша, Таршиш, Киттим эм Роданим. ⁵Олар денъиз ягаларында яшаган халклардынъ аталары болдылар. Кыралларында туурли-туурли тиллерге, миллетлеринде туурли-туурли тукумларга боьлиндилер.

⁶Хамнынъ уллары: Куш, Мисраим, Пут эм Кенан. ⁷Куштынъ уллары: Сева, Хавила, Савта, Раама эм Савтека. Раамадынъ уллары: Шева эм Дедан. ⁸Куштынъ Немруд деген улы да болды. Немруд дуныяда энъ биринши баьтир эди ⁹эм Раббийдинъ ярдамы ман атаклы авлавышы болды. Соннан: «Раббий сени Немрудтай атаклы авлавышы этсин!» — деген айтув келеди. ¹⁰Онынъ патшалыгынынъ биринши шахарлары Шинар кыралында Бабыл, Эрек, Аккад эм Кадне эдилер. ¹¹Немруд сосы кыралдан шыгып, Ассирияга кетти, онда Ниневияды, Реховот-Ирди, Калахты ¹²эм Ниневия ман бас шахар Калахтынъ арасында болган Ресенди курды.

¹³Мисраимнинъ тувдыклары: Луд, Анам, Лехав, Нафтух, ¹⁴Патрус, Каслух эм Кафтор* халклары. Кафторшылар Пиллистшилердинъ аталары болдылар.

¹⁵Кенаннынъ уллары: Сидон (онынъ тунъышы) эм Хет. ¹⁶Евус, Амор, Гиргаш, ¹⁷Хив, Арк, Син, ¹⁸Арвад, Семар эм Хамат халклары да Кенаннынъ тувдыклары эдилер. Сонъ Кенан тукумлары тоьгеректеги ерлерге яйылдылар: ¹⁹Кенаншылардынъ ерлери Сидоннан Герар бетке — Газага дейим, оннан да Содом, Гоморра, Адма эм Севойим бетке — Лашага дейим узайды. ²⁰Сондай Хамдынъ тувдыклары; олар ерлеринде эм миллетлеринде туурли-туурли тукумларга эм тиллеге боьлингенлер.

* ^{10:14} Кафтор: Крит.

²¹ Самда да балалары болды. Ол — Япеттинъ уыйкен кардашы, баъри Эвер улларынынъ бабалары.

²² Самдынъ уллары: Элам, Ашшур, Арпакшад, Луд эм Арам.

²³ Арамдынъ уллары: Ус, Хул, Гетер эм Маш. ²⁴ Арпакшадтынъ Шелах деген улы бар эди. Шелахтынъ улы — Эвер.

²⁵ Эверге эки ул тувды: бирининъ аты Пелег* эди, неге десе онынъ заманында ер боьлинген эди, экиншисининъ аты Йоктан эди. ²⁶ Йоктаннынъ уллары: Алмодад, Шелеф, Хасармавет, Ерах, ²⁷ Хадорам, Узал, Дикла, ²⁸ Овал, Авимаэл, Шева, ²⁹ Офир, Хавила эм Йовав. Булардынъ баъри де Йоктаннынъ уллары.

³⁰ Олардынъ ерлери Мешадан куьнтувар бетке, Сефар тавларына дейим яйылды. ³¹ Сондай Самдынъ тувдыклары; олар ерлеринде эм миллетлеринде туьрли-туьрли тукумларга эм тиллерге боьлингенлер.

³² Сондай Нух улларынынъ тукумлары; атлары миллетлеринде тукум тарихлерине коьре язылды. Сув казасыннан сонъ баъри аьдемлер олардан яратылдылар.

Бабыл каласы

11 ¹ Ол заманда сав дуныяда бир тил бар эди, бирдей соьзлер кулланылатаган эди.

² Куьнтувар якка коьшип, аьдемлер Шинар кыралында бир туьзликке еттилер эм сонда орынластылар. ³ «Келинъиз, балшыктан кербишлер этейик эм отта кыздырайык», — деп, бир бирине айттылар. Тас орнына — кербиш, киреш булгамасы орнына сагыз кулландылар. ⁴ Сонъ: «Ер юзине шашылмас уьшин, озьзимизге сахар эм бийиклиги коькке еткен кала курайык. Соьйтип атымызды мактатырмыз», — дедилер.

⁵ Аьдемлер кураяк болып куьрескен сахарды эм калады коьрер уьшин, Раббий ерге туьсти. ⁶ Раббий: «Мине, булар бир халк, баърисинде бир тил. Бу олардынъ этеек баслапкы ислери! Не зат ойлансалар да, баъри зат та колларыннан келеек! ⁷ Кала, туьсейик де бир бирлерин аньламасынлар деп, тиллерин карыстырайык!» — деди. ⁸ Раббий оларды оннан сав дуныяга шашты. Соьйтип олардынъ сахар курувларын

* 10:25 Пелег аттынъ маьнеси боьлинуув.

токтатты. ⁹Соны уышин бу шахарга Бабыл* деген ат берилди, неге десе Раббий онда дуныяда яшавшылардынъ тиллерин карыстырды эм оннан аьдемлерди сав дуныяга шашты.

Самдан Аврамга

¹⁰Мине Самдынъ тукум тарихи. Сув казасыннан эки йыл сонъ, Самга 100 йыл болганда, онынъ улы Арпакшад тувды. ¹¹Арпакшад тувганнан сонъ, Сам 500 йыл яшады; онынъ баска уллары эм кызлары да болды.

¹²Арпакшад 35 ясына толганда, онынъ улы Шелах тувды. ¹³Шелах тувганнан сонъ Арпакшад 403 йыл яшады; онынъ баска уллары эм кызлары да болды.

¹⁴Шелах 30 ясына толганда, онынъ улы Эвер тувды. ¹⁵Эвер тувганнан сонъ Шелах 403 йыл яшады; онынъ баска уллары эм кызлары да болды.

¹⁶Эвер 34 ясына толганда, онынъ улы Пелег тувды. ¹⁷Пелег тувганнан сонъ, Эвер 430 йыл яшады; онынъ баска уллары эм кызлары да болды.

¹⁸Пелег 30 ясына толганда, онынъ улы Реу тувды. ¹⁹Реу тувганнан сонъ, Пелег 209 йыл яшады; онынъ баска уллары эм кызлары да болды.

²⁰Реу 32 ясына толганда, онынъ улы Серуг тувды. ²¹Серуг тувганнан сонъ, Реу 207 йыл яшады; онынъ баска уллары эм кызлары да болды.

²²Серуг 30 ясына толганда, онынъ улы Нахор тувды. ²³Нахор тувганнан сонъ Серуг 200 йыл яшады; онынъ баска уллары эм кызлары да болды.

²⁴Нахор 29 ясына толганда, онынъ улы Терах тувды. ²⁵Терах тувганнан сонъ Нахор 119 йыл яшады; онынъ баска уллары эм кызлары да болды.

²⁶Терах 70 ясына толганнан сонъ, онынъ уллары Аврам**, Нахор эм Харан тувдылар.

²⁷Мине Терахтынъ тукумы акында хабар. Терах Аврам, Нахор эм Хараннынъ атасы эди. Хараннынъ Лут деген улы болды.

* 11:9 «Бабыл»дынъ маьнеси карысув.

** 11:26 Аврам: Ибрагим пайхамбардынъ баслапкы аты.

²⁸Харан, атасы Терах атасы сав заманда, тувган элинде, Халдеядынъ Ур шахарында оьлди. ²⁹Аврам эм Нахор уьйлендилер: Аврамнынъ пишесининъ аты Сарай, а Нахордынъ пишесининъ аты – Милка эди. Милка, Искадынъ атасы Хараннынъ кызы эди. ³⁰Сарай каратон эди эм онынъ баласы йок эди.

³¹Терах, улы Аврамды, улы Хараннан тувган немереси Лутты эм келини Сарайды, Аврамнынъ пишесин, алып, Халдеядынъ Ур шахарын калдырып, Кенан ерине йол алды. Олар, Харран шахарына етип, сонда орынластылар. ³²Терах 205 йыл яшап, Харранда оьлди.

Раббий Аврамды (Ибрагим пайхамбарды) шакырады

12 ¹Раббий Аврамга: «Тувган элинъди, кардаш-кавымынъды, ата юртынъды калдыр, Мен коьрсетеек ерге бар. ²Мен сеннен уллы миллет яратаякпан, сага разылыгымды берип атынъды мактатакпан; сен аркалы баскалар да разылыгымды табаяклар.

³Ким сага разылыгын берсе, сога Мен де разылыгымды береекпен. Ким сени наьлетлесе, соны Мен де наьлетлеекпен. Ер юзиндеги баьри халклар сен аркалы разылыгымды табаяклар».

⁴Аврам, Раббий айткандай, йолга шыкты; Лут да Аврам ман бирге барды. Аврам Харраннан шыкканда, етпис бес ясында эди. ⁵Ол оьзи мен бирге пишеси Сарайды, йиени Лутты, Харранда йыйган мал-муьлклерин эм тапкан ыргатларын алып, Кенан ерине барган йолга шыкты. Сонъында Кенанга еттилер.

⁶Аврам, сол ерди айланып, Шехем шахарында оьскен Море* деп аталган эмен терегине келди. Сол заманларда бу ерде кенаншылар яшайтаган эдилер. ⁷Раббий Аврамга коьринип: «Сосы ерлерди Мен сенинъ тувдыкларынъа береекпен», – деди. Аврам коьринген Раббийге курман этетаган ер курды. ⁸Оннан Аврам Бетел шахарынынъ куьнбатырында орынласкан тавларга йол алды, сонда шатырларын курды; Бетел – куьнбатарда, а Гай шахары – куьнтуварда эди. Сол ерде Аврам Раббийге

* 12:6 «Море»динъ маьнеси устаз.

курман этетаган ер курды эм, Раббийдинъ атын айтып, дува этти. ⁹ Сонъ конып, кубылага, Негев ерине йол алды.

Аврам (Ибрагим пайхамбар) Мысырда

¹⁰ Кыралда ашлык басланды. Соны ушин Аврам Мысырга кетип онда бираз турды, неге десе Негевди ашлык кыскан эди. Аврам пишеси Сарайга: «Сенинъ калай ярасык болганынъды мен билемен. ¹² Мысыршылар сени коьрселер, меним пишем болганынъды анълаяклар. Сонъ мени оьлтирееклер, а сени сав коаяклар. ¹³ Сен оларга, Аврамнынъ карындасыман, деп айт. Сол заман сенинъ хаьтеринъе мага ийгилик этерлер, мени сав коярлар», — деди.

¹⁴ Аврам Мысырга еткенде, мысыршылар Сарайдынъ бек ярасык хатын болганын коьрдилер. ¹⁵ Фараоннынъ янындагылар да оны коьрдилер, фараонга онынъ ярасыклыгын мактадылар. Сонъ оны фараоннынъ сарайына алдылар. ¹⁶ Онынъ хаьтерине фараон Аврамга ийгилик этти. Аврамнынъ койлары, эшкилери, сыйырлары, эшеклери, ыргатлары, таьвкелери эм туьелери болдылар.

¹⁷ Тек Раббий, фараонды эм онынъ аьелин, Аврамнынъ пишесин Сарайды алганы ушин, авыр баьлелерге йолыктырды. ¹⁸ Фараон Аврамды шақырып: «Сен мага не зат эттинъ? Не ушин Сарайдынъ сенинъ пишень болганын айтпадынъ? ¹⁹ Не ушин оны карындасым деп айттынъ? Мен соны ушин оны пише этип алдым! Ал пишеньди эм кет!» — деди. ²⁰ Фараон Аврам ушин аьдемлерине эмир берди. Соьйтип пишеси мен эм баьри мал-муьлки мен кыралдан шыгардылар.

Аврам ман Лут айырылады

13 ¹ Аврам пишеси эм баьри мал-муьлки мен Мысырдан артына Негевге кетти; оны ман бирге Лут та кетти. ² Энди Аврам бай эди: эм мал ман, эм куьмис пен, эм алтын ман.

³ Негевден баслап, ол коьшип-коньп, Бетелге — сол Бетел мен Гай шахарларынынъ арасында бир заманларда шатырын курган ерге кайтты. ⁴ Сол ер онынъ, курманлык этетаган орын ярастырып, Раббийдинъ атын айтып, дува эткен ери эди.

⁵Аврам мен бирге коышип-конып юрген Луттынъ да койлары, эшкилери, сыйырлары, шатырлары бар эди. ⁶Олардынъ малы коып болганнан себеп, экевине ер де етпей, бирге яшамага тар болып баслайды. ⁷Аврам ман Луттынъ шобанларынынъ арасында эрис-суырис басланады. Бу заманларда сол ерде тагы да кенаншылар эм перизшилер яшаганлар.

⁸Аврам Лутка: «Сен эм мен ювык еткенлер боламыз, соннан себеп экевимиз арамызда, соытип те шобанларымыз арасында эрис-суырис болмасын. ⁹Савлай ер сенинъ алдында. Кел айырылаяк. Сен солга барсанъ, мен онъга. Сен онъга бурылсанъ, мен солга».

¹⁰Лут, буьтин Йордан тогайлыгы Соар шахарга дейим, Раббийдинъ бавындай эм Мысырдынъ ериндей, сувгарылатаганын коьрди. Аьр ерде коып сув бар эди. Раббий Содом ман Гоморра шахарларды йок эткеннен алдын, сол тогайлык булай эди. ¹¹Лут Йордан тогайлыгын сайлады эм куьнтуварга карап йоьнеди. Соытип олардынъ йоллары айырылды.

¹²Аврам Кенан еринде орынласты, Лут — тогай шахарларынынъ янында. Содомнан узак болмай шатырын курды. ¹³Содомнынъ яшавшылары бек яман аьдемлер эди эм Раббийге карсы коып куьналы ислер эте эдилер.

¹⁴Лут эм Аврам айырылган заманда Раббий Аврамга: «Эс бер! Булайдан керуьвге эм кубылага, куьнтуварга эм куьнбатарга кара. ¹⁵Сен коьретаган буьтин ерди Мен сага эм сенинъ тувдыкларында оьмирликке береекпен. ¹⁶Сенинъ ырувында Мен кумдай коып этеекпен: калай кумдынъ увакларын бир аьдем де санап болмаяк, сенинъ тувдыкларында да санап болмаяк. ¹⁷Бар энди, Мен сага берятырган ерди, басыннан сонъына дейим карап шык», — деди.

¹⁸Аврам шатырын йыйып, бир ерден бир ерге коышип, Хеврон шахардагы Мамре эменлигине етти. Сол ерде Раббийге курманлык этпеге орын аьзирледи.

Аврам Лутты кутарады

14 ¹Шинар патшасы Амрафелдинъ, Элласар патшасы Ариоктынъ, Элам патшасы Кедорлаомердинъ эм Гоийм патшасы Тидалдынъ заманында кавга баратаган эди.

² Олар Содом патшасы Берага, Гоморра патшасы Биршага, Адма патшасы Шинавга, Севойим патшасы Шемеверге, эм соэле Соар деген Бела патшасына кавга ман шыктылар. ³ Бу бес патша бирлесип, соэле Оьли денъиз болган Сиддим тогайлыгында аьскерлерин йыйган эдилер. ⁴ Олар он эки йыл Кедорлаомердинъ баскынлыгында эдилер, а он уьшинши йылында ога карсы коьтерилдилер. ⁵ Он доьртинши йылда Кедорлаомер оны ман бир болган патшалар ман бирге келди. Олар Аштерот-Карнайимде рефашыларды, Хамда зузшыларды, Шаве-Кирятаимде Эмдинъ яшавшыларын ⁶ эм шоьлдинъ шетинде орынласкан Эль-Паранга дейимге созылган тавлы Сеир кыралында хоршыларды енъдилер. ⁷ Оннан олар соэле Кадеш деген Эн-Мишпатка кайтадылар эм Хасасон-Тамарда яшайтаган амалекшилер эм аморшылардынъ ерлерин тонайдылар.

⁸⁻⁹ Содом, Гоморра, Адма, Севойим эм Бела – соьлеги аты Соар – патшалары йолга шыктылар. Бу бес патша Сиддим тогайлыгында доьрт патшага – Элам патшасы Кедорлаомер, Гойим патшасы Тидал, Шинар патшасы Амрафел эм Элласар патшасы Ариокка карсы согыска тизилдилер. ¹⁰ А Сиддим тогайлыгында сагызга толы сансыз коьп шонъкырлар бар эди. Содом эм Гоморра патшалары кашканда, бир неше аьскершилери сол шонъкырларда батып калдылар. Сав калганлар тавларга каштылар. ¹¹ [Енъуьвшилер] Содом ман Гоморрадынъ буьтин мал-муьлклерин эм азык-туьликлерин алып кеттилер. ¹² Олар Содомда яшаган Аврамнынъ йиени Лутты да, онынъ мал-муьлкин де алып кеттилер.

¹³ Сав калганлардынъ бири еврей* Аврамга келип, болган затларды билдирди. Аврам сол заманда аморшы Мамрединъ эменлигининъ янында яшай эди. Мамре мен кардашлары Эшкол эм Анердинъ Аврам ман бир бирине ярдамласпага деген соьзи беркитилген эди. ¹⁴ Аврам йиени есирге туьскенин эситкенде, уьйинде тувып оьскен уьш юз он сегиз аьдемди йыйып, Дан шахарга дейим явдынъ артыннан кувып йоьнеди. ¹⁵ Сол ерде Аврам аьдемлерин боьлип, кеше явга шапканлык

* ^{14:13} Еврейлер: Эвердинъ тувдыклары (10:21-ге каранъыз).

этип, оны кырады, Дамасктынъ керуевинде орынласкан Хова шахарга дейим кувып барады. ¹⁶ Ол явдынъ тонаган буэтин затларын, Лутты, онынъ мал-муылкин, эм хатынларды эм есирлерди явдан кутарады.

Мелкиседек Аврамга разылыгын билдиреди

¹⁷ Аврам, Кедорлаомерди эм ога ярдамласкан патшаларды енъип, кайтаткан заманда, онынъ алдына Шаве тогайлыгында – соые Патша тогайлыгы – Содомнынъ патшасы шыкты.

¹⁸ Салим патшасы Мелкиседек олардынъ алдына оытпек эм шагыр шыгарды. Ол, Аллаху-Тааладынъ дин куллыкшысы болып, ¹⁹ Аврамга: «Аврам, ерди-коькти яраткан Аллаху-Таала сеннен разы болсын! ²⁰ Явларыньды колынъа берген Аллаху-Таалага шуькир болсын!» – деп разылыгын билдирди. Сонда Аврам алган затларынынъ оннан бир кесегин Мелкиседекке берди.

²¹ Содомнынъ патшасы Аврамга: «Меним аьдемлеримди кайтар, а мал-муылк сага калсын», – деди. ²² Аврам: «Мен колларымды коьтерип, Раббийге, ерди-коькти яраткан Аллаху-Таалага ант этемен, ²³ сенинъ мал-муылкинънен эш бир зат – йиптинъ, аяк кийимнинъ бавынынъ оьзин – алмаякпан. Сонъында: „Аврамды мен бай эттим“, – деп айталмасынъ. ²⁴ Мага, аьдемлериме азык-туулик болмаса, баска эш бир зат керек тувыл. Мен мен бирге согыска барган Анер, Эшкол эм Мамре де оьзлерининъ пайларын алсынлар».

Алла Аврам ман келисуйвин беркитеди

15 ¹ Сосы болган ислерден бираз заман кеткен сонъ Аврамга бир коьринис болды. Раббий ога: «Коркпа, Аврам. Мен – сени коршалавшы. Сенинъ алаяк савганъ бек уллы» деп айтты.

² Аврам: «Ием меним, Раббий! Сенинъ савгаларынъ мага неден керек, эгер дейим балаларым йок болса? Меним уйим дамаскшы Элиезерге калаяк. ³ Сен мага бала бермединъ, баьри зат та меним уйимде тувган кулыма калаяк», – деди.

⁴ Раббий яньыдан Аврамга «Йок, ол сенинъ асабанъ болмаяк: оьз улынъ асабанъ болаяк», – деп айтты. ⁵ Раббий Аврамды

шатырдан шыгарды эм ога: «Коекке кара, юлдызларды сана: санап боларсынъма? Сондай сенинъ ырувынъ болаяк!» — деди.

⁶ Аврам Раббийге ыйнанды — Раббий онынъ туврашылыгын сонда коьрди.

⁷ Раббий Аврамга: «Сени Халдейлердинъ Ур шахарыннан шыгарган Раббиймен; сосы ерди сага байырлыкка берекпен», — деди.

⁸ «Раббий, Ием меним! — деди Аврам. — Сосы ер меники болаягын кайдан билеекпен?»

⁹ Раббий: «Аькел мунда ушьйыллык сыйырды, ушьйыллык эшкиди, ушьйыллык кошкарды, анаш коьгершинди эм коьгершин баласын», — деди.

¹⁰ Аврам оларды аькелди эм экиге боьлип шапалады, аьр бирининъ яртисин карсы салды. Кусларды боьлмеди. ¹¹ Карагуслар ушып келип, илеслерге кондылар. Аврам оларды кувды.

¹² Куьн батып баслады. Аврам эси авгандай болды, каранъалык туьскенлей, куьшли коркув оны бийледи. ¹³ Раббий Аврамга: «Бил, сенинъ тувдыкларынъ ят кыралда ят аьдемлердей яшаяклар, доьрт юз йыл ыргат болып эзиет шегееклер. ¹⁴ Ама Мен оларды эзиетлеген халкты язалаякпан. Сол заманда сенинъ тувдыкларынъ коьп мал-муьлк пен оннан кетееклер. ¹⁵ А сен, терен картлыкка етип, тынышлыкта оьлип, ата-бабаларынъа кетип, коьринъди табаяксынъ. ¹⁶ Сенинъ тувдыкларынънынъ тек доьртинши несили мунда кайтып келееклер, неге десе аморшыларды, куьналары оьзининъ оьлшемине етпегенше, муннан кыстамаякпан», — деди.

¹⁷ Куьн батты, каранъалык туьсти. Сол заманда эки боьлинип шапаланган айванлардынъ арасыннан туьтини шыккан мангал эм янган от шырак коьриндилер эм шыктылар. ¹⁸ Сол куьн Раббий Аврам мен келисуьв беркитти: «Сенинъ тувдыкларынъа Мысырдынъ агымыннан уллы йылга Ефратка дейим — ¹⁹ Кен, Кениз, Кадмон, ²⁰ Хет, Периз, Рефа, ²¹ Амор, Кенан, Гиргаш эм Евус халкларынынъ баьри ерлерин беремен», — деди.

Хаджар ман Исмаил

16 ¹Аврамнынъ пишеси Сарай каратон эди. Сарайдынъ Хаджар атлы мысырлы таавкеси бар эди. ²Сарай Аврамга: «Раббий мага бала бермейди. Тилеймен, меним таавкем мен яша – билким ол мага ул бала табар», – деди. Аврам Сарайга тынълады. ³Сарай таавкесин, мысырлы Хаджарды, эри Аврамга хатын этип берди. Сол заман Аврамнынъ Кенан ерине келип яшап баслаганына он йыл болган эди. ⁴Аврам Хаджар ман яшап баслады, Хаджар авыраяклы болды. Авыраяклы болганын анълаганда, Хаджар ханбийкеси Сарайга йогардан карап баслады.

⁵Сарай Аврамга: «Меним корланганыма сен шуышлисинъ. Мен таавкемди сага пише этип бердим, ол да авыраяклы болганын анълап, мага йогардан карайды. Раббий экевимизге тоърелик этсин!» – деди.

⁶«Сенинъ таавкенъ – сенинъ иелигинъде; калай суйсенъ солай эт», – деди Аврам. Сарай Хаджарга солай каты турды – ол да даяналмай кашып кетти.

⁷Шоьлде, Шур шахарга аькеткен йолдагы шокырак янында, Раббийдинъ маьлеги Хаджарды тапты ⁸эм сорады: «Хаджар, Сарайдынъ таавкеси, кайдан келип кайда барасынъ?»

Ол да: «Мен Сарайдан, ханбийкемнен кашаман», – деп яваплады.

⁹Раббийдинъ маьлеги: «Кайт ханбийкенъе эм ога бойсын. ¹⁰Мен сенинъ тувдыкларыньды сол каьдер коьп санлы, санап болмастай, этеекпен», – деди.

¹¹Сонъ Раббийдинъ маьлеги булай айтты: «Сен авыраяклысынъ. Ул табаяксынъ. Оны Исмаил* деп ата, неге десе сенинъ кайгыньды Раббий эситкен. ¹²Сенинъ улынъ кийик эшектей [шоьлде коьшип айланаяк]. Ол баьрине, баьри де ога карсы тураяк. Кардашлары ман татым яшамаяк».

¹³Хаджар «Мен ушини мен де мени коьретаган Аллады коьрдим ме?» деп, оны ман соьйлеген Раббийге «Эл-Рои**»

* 16:11 «Исмаил»динъ маьнеси Алла эситеди.

** 16:13 «Эл-Рои»динъ маьнеси Мени коьретаган Алла.

деген атты берди. ¹⁴ Соны уышин куйы Беэр-Лахай-Рои* деп аталады. Ол Кадеш пен Берединъ арасында орынласкан.

¹⁵ Хаджар Аврамга ул табады. Аврам улына Исмаил деген атты береди. ¹⁶ Хаджар Исмаилды тапкан заманда Аврам 86 ясында эди.

Келисуьвдинъ белгиси – суьннет

17 ¹ Аврам 99 ясында болганда, Раббий ога коьринди эм: «Мен Куьдиретли Алла. Меним йолымда юр эм куьнасыз бол. ² Мен сени мен келисуьв беркитип, тувдыкларыньды бек коьп этеекпен», – деди.

³ Аврам тизлериннен шоьнъкти эм Алла айтты: ⁴ «Бу Мен сени мен беркиткен келисуьв: сен коьплеген халклардынъ ата-бабасы болаяксынъ. ⁵ Муннан арбатын сенинъ атынъ Аврам тувыл, а Ибрагим** болаяк, неге десе Мен сени коьплеген халклардынъ ата-бабасы этеекпен. ⁶ Сенинъ тувдыкларыньды коьп санлы этеекпен: ырувынънан халклар тувааяк, бир нешеси де патша болаяк! ⁷ Мен сени мен эм сенинъ тувдыкларынь ман келисуьв беркитеекпен. Бу – оьмирлерге ырувдан ырувга коьшип бараяк келисуьв болаяк. Мен сенинъ Алланъ эм тувдыкларыньнынъ Алласы болаякпан. ⁸ Сага эм сенинъ тувдыкларыньа сосы сен соьле ят аьдемдей болып яшаган ерди береекпен. Буьтин Кенан ерди Мен сенинъ тувдыкларыньа оьмирлерге береекпен эм олардынъ Алласы болаякпан».

⁹ Алла Ибрагимге: «Тек сен де Мени мен беркиткен келисуьвди бузбаска керексинъ, сеннен сонъ сенинъ тувдыкларынь да солай, ырувдан ырувга. ¹⁰ Меним сени мен эм сенинъ тувдыкларынь ман беркиткен келисуьвимнинъ шарты бу: сизинъ баьри эр кисилеринъиз суьннетли болмага кереклер. ¹¹ Мени мен келисуьвинъиз болганын суьннет пен белгиленъиз.

¹² Аьр бир тувган эркек бала сегизинши куьн бабага олтыртылмага керек – соьйтип ырувдан ырувга. Сенинъ уьйинъде

* ^{16:14} «Беэр-Лахай-Рои»динъ маьнеси Аллады коьрип сав калганнынъ куйысы.

** ^{17:5} «Аврам»нынъ маьнеси Уллы ата, «Ибрагим»нинъ маьнеси Коьп-лердинъ атасы.

тувган да эм сенинъ урлыгыннан болмаган, баска ырувдан сатылып алынган да ¹³бабага олтыртылмага кереклер — ол да, баскасы да: уйде тувган да, эм сатылып алынган да. Соьйтип Мени мен келисуьв оьмирлерге сизинъ тенинъизде этилген зат пан белгиленеек. ¹⁴Суьннетленмеген, бабага олтыртылмаган эр киси, Мени мен беркитилген келисуьвди бузганы уьшин, халкыннан кувылаяк».

¹⁵Тагы да Алла Ибрагимге: «Энди сенинъ пишенье Сарай деп айтпа, аты Сара* болсын. ¹⁶Мен Сарага разылыгымды билдирермен эм оннан сага ул берермен. Ол коьплеген халклардынъ анасы болар. Сол халклардынъ патшалары да онынъ ырувыннан шыгар», — дегенди айтты.

¹⁷Ибрагим тизиннен шобнькти, ишиннен куьлемсиреп, ойланды: «Юз ясына келген мендей картларда бала тувама экен? Токсан ясында Сара бала калай тапсын?» ¹⁸Эм Аллага: «Сага бир де болмаса Исмаилдынъ яшавы канагатландырсын», — деди.

¹⁹Алла: «Болмас! Сара, сенинъ пишень, сага ул табаяк, сен ога Исхак** деген атты береексинъ. Оны ман эм онынъ тувдыклары ман Мен оьмирлерге келисуьв беркитеекпен.

²⁰Мен сенинъ Исмаил акында тилегинъди де алдым: Мен ога разылыгымды билдиреекпен, онынъ тукумын оьрисли этеекпен эм ога коьп тувдыклар береекпен. Ол он эки басшыдынъ атасы болаяк, Мен де оннан уллы халк яратаякпан. ²¹Тек келисуьвимди Мен, сага Сара бир йылдан сонъ табаяк Исхак пан, сол ок заман, беркитеекпен», — деди. ²²Соьйтип Алла айтып, Ибрагимнинъ касыннан кетти.

²³Сол куьн Ибрагим улын Исмаилди, тувганнан бери онынъ уьйине байыр эр кисилерди, акшага сатып алынган кулларды — баьри уьйдеги эркеклерди суьннетледи. Ол Алла не буйырган болса, соны толтырды. ²⁴Ибрагим суьннетленгенде 99 ясында, ²⁵улы Исмаил де 13 ясында эди. ²⁶Бир куьн Ибрагим де, онынъ улы Исмаил де, ²⁷Ибрагимнинъ уьйиннен баьри эркеклер де — эм онынъ уьйине тувганнан бери байыр

* 17:15 «Сарай»дынъ да «Сара»дынъ да маьнеси патша кызы.

** 17:19 «Исхак»тынъ маьнеси куьледи.

болганлар да, эм баска ырувлардан сатып алынган куллар да суьннетлендилер.

Алла Ибрагим мен Сарага ул береди

18 ¹ Уйле иссилигинде, Мамре эменлигининь касында, Ибрагим шатырынынь эсигинде олтырып турганда, ога Раббий коьринди. ² Ибрагим, коьзлерин коьтергенде, алдында уьш аьдем* турганын коьрди. Ол, оларды коьргенлей, алдыларына шыкты эм, ерге дейим сежде кылып, айтты: ³ «Иелерим меним, меннен разы болсаньыз, кулынъыздынь касыннан кетпенъыз. ⁴ Сизге аякларыньызды ювмага сув аккелсинлер. Сиз терек астында тыншайсынъыз. ⁵ Мен кулынъызбан. Мага конак болып келгениньызге коьре, сизге бираз азык берейим, йол шыгаяктан алдын карувланарсынъыз».

«Аьруьв, сен айткандай эт», – дедилер.

⁶ Ибрагим шатырга зырылдап кирди эм Сарага: «Тез болып энъ ийги уннынъ уьш оьлшемин** алып, ийле эм оьтпек писир!» – деди. ⁷ Оннан сонъ суьруьвге карап шапты, аьруьв семиз, бесленген бузавды айырып, кулга, тез болып аьзирлесин деп, берди. ⁸ Ибрагим оьзи аьзирлеткен бузав этин каймак эм суьт пен бирге конаклардынъ алдына салды, касларында, терек астында, олар ас ишкенге дейим, олтырмаганлай саклап турды.

⁹ «Сенинь пишенъ Сара кайда ды?» – деп олар Ибрагимнен сорадылар.

Ол: «Булайда, шатырда», – деп явап берди.

¹⁰ Раббий: «Мен сага бир йылдан кайтып келеекпен, Сарада ол заман ул болаяк», – деди.

А Сара Онынъ артында, шатырга кирген ерге, тынълай эди. ¹¹ Экеви де, Ибрагим де, Сара да кавдыраган картлар эди, хатынларда аьдетте болатаган зат Сарада токтаган эди. ¹² Ишиннен Сара куьлди эм ойланды: «Бу куванышты мен

* 18:2 Уьш аьдем: аьдем кебинде келген Алла ман эки маьлек. Ама Ибрагим пайхамбар бас деп бу затты билмейтаган эди.

** 18:6 Оьлшем – ювыт тилинде «сеа» (1 сеа = 13 кг).

калай коьрермен? Шешекейленген заманым кеткен, бийим де карт болган...»

¹³ Тек Раббий Ибрагимге: «Сара неге куьлейди: „Мендей куртка бала табарма?“ – деп.

¹⁴ Раббийдинъ колыннан келмеген бир зат барма? Мен сол белгиленген заманга, сага бир йылдан кайтып келеекпен, сол заманда Сарада ул болаяк».

¹⁵ «Мен куьлмедим», – деп, Сара коркканнан алдады.

«Йок, – деди Раббий ога, – сен куьлдинъ!»

Ибрагим пайхамбар Содом уьшин дува этеди

¹⁶ Конаклар, йолларын бардыраяк болып, турдылар эм ойга, тогайга, Содом бетке карадылар. Ибрагим оларды озгармага шыкты. ¹⁷ Раббий Оьзине айтты: «Ибрагимнен Оьзимнинъ не этеегимди ясырмаякпан. ¹⁸ Неге десе Ибрагимнен уллы эм куьшли халк яратылаяк эм ер юзиндеги баьри халклар ол аркалы разылыгымды табаяклар. ¹⁹ Мен Ибрагимди, ол балалаларына эм баьри тувдыкларына Раббий йолы ман тувра барсынлар, акыйкатлыкта эм аьдилликте ислерин юргистсинлер деп насихатлар уьшин, сайлап алдым. Сонда Мен, Раббий, баьри ога ваьде эткенлеримди толтыраякпан». ²⁰ Сонъ Раббий айтты: «Содом ман Гоморра уллы яманлыклар ман шуьшленедилер, авыр олардынъ куьналары. ²¹ Ойга туьсейим эм карайым, баьриси де шуьшли ме экен, билким, баьри де болмас? Карап билейим».

²² Аьдемлердинъ экиси бурылдылар эм Содомга карап йонедилер, ама Раббий Ибрагимнинъ алдында калды. ²³ Ибрагим Ога ювыклап: «Кыянатшылар ман бирге Сен туврашылларды да йок этеексинъме? ²⁴ Билким сол шахарда 50 туврашыл табылса да – Сен шахарды йок этеексинъ, сол 50 туврашыл кисилерди де аямассынъма? ²⁵ Бу эш болмаяк зат! Сен сол затты этпессинъ! Сен туврашылларды кыянатшылар ман бирге оьлтирмеексинъ. Туврашыл ман кыянатшыга бирдей оьким шыгарылама? Уьйтип эш болмаяк! Савлай ер юзининъ оькимшиси солай аьдилсиз оьким шыгармас!»

²⁶ Раббий явап берди: «Эгер Мен Содомда 50 туврашыл киси тапсам, солар уьшин шахарды аярман».

²⁷ Сонда Ибрагим соьзин бардырды: «Мен топырак эм шанъ, кене де Иеме айтпага йигерленемен: ²⁸ эгер дейим 50-ге 5 туврашыл етпесе, Сен 5 етпеген киси ушун савлай шахарды йок этерсинъме?»

Раббий явапка: «Йок этеспен оны, эгер дейим 45 туврашылды тапсам», — деди.

²⁹ Ибрагим бардырды: «Бирден бир тек 40 туврашыл табылса ша?»

Эм Раббий яваплады: «40 туврашыл табылса да, сол затты этпеекпен».

³⁰ Ибрагим айтты: «Меним Ием ашувланмасын айтканыма. А тек 30 туврашыл табылса ша?»

Раббий яваплады: «Шахарды аярман, 30 туврашыл тапсам да».

³¹ Ибрагим айтты: «Иемнен сорамага йигерленейим: эгер дейим 20 туврашыл болса ша?»

Раббий яваплады: «Аярман 20 туврашыл ушун».

³² Ибрагим айтты: «Ием мага ашувланмасын — меним сонъ соравым: тек 10 туврашыл болса ша?»

Раббий яваплады: «10 туврашыл аьдем ушун аярман».

³³ Соны айтып, Раббий кетти, а Ибрагим уйине кайтып келди.

Содом ман Гоморра йок этиледи

19 ¹ Эки маьлек аксам туьскенде Содомга етти. Лут сахар капысынынъ касында олтыра эди. Йолавшыларды коьрип, йолыгар ушун коьтерилди эм, ерге дейим сежде кылып: ² «Бийлерим, келинъиз мага, кулынъыздынъ уйине. Менде конарсыз, аякларынынъызды юварсынъыз, эрген турып йолынъызды бардырарсыз», — деди.

«Йок, — деп олар явап бередилер. — Оннан эсе биз орамбаста конармыз».

³ Ама Лут келмеселер унамады эм олар разы болдылар. Ол оларды уйине аькелди, кешки ас аьзирледи, калакайлар пирсирди эм конакларын тамакландырды.

⁴ Уйкламага ятпага уьлгирмедилер, сахардынъ яшавшылары — баьри эр кисилер, уйкени де, кишкейи де Луттынъ уйин тоьгерек алып курсадылар. ⁵ «Кайдады сага конмага

келгенлер? — деп бакырыстылар. — Шыгар оларды, биз оларды корлаякпыз!»

⁶Лут босамакка шыкты, обзининь артыннан эсикти япты ⁷эм айтты: «Кардашлар, бу яманлыкты этпеге ярамайды, этпенъиз!» ⁸Меним эр сынамаган эки кызым бар. Оларды сизге берейим, не суьйсенъиз, соны этинъиз, тек меним уьйиме келгенлерге тийменъиз!»

⁹Тек олар: «Кет булайдан! Сен ят киси болып келген, а бизге басшылык этеек боласынъма? Соьле биз сага оларга этеегимизден бетер яманлык этермиз!» — деп явапладылар. Олар, эсикти куыш пен бузып ашамыз деп, Лутты ийтеп басладылар. ¹⁰Ама эки маьлек колларын узатып, Лутты уьйдинь ишине киргисттилер де, эсикти киртледилер. ¹¹Босамактынъ янында топарласкан аьдемлерди — уьйкенлерди де, кишкейлерди де маьлеклер сокыр эттилер. Аьдемлер энди кайтип куьресселер де, уьйдинь эсигин таппадылар.

¹²Маьлеклер Лутка: «Шахарда сенинъ энди де киминъ бар? Киевлеринь, улларынь, кызларынь, тагы да ким бар болса — баьрин де булайдан шыгар!» ¹³Биз сосы сахарды йок этеекпиз. Онынъ яшавшылары Раббийдинь алдында авыр кыянатшылык пан шуьшленеди, Раббий бизди сахарды йок этпеге йиберген».

¹⁴Лут барып кызларынынъ ашыкярларына: «Тез болып сосы сахардан кетинъиз! Раббий оны соьле ок йок этеек!» Ама олар Лут завькландыраяк болып айтады деп ойландылар.

¹⁵Тань ярък берип баслайды. Маьлеклер Лутты асыктырдылар: «Тез болып кызларыньды эм пишенъди сахардан шыгар! Ол болмаса куьналы сахар ман сен де оьлерсинъ!» ¹⁶А Лут асыкпады. Сол заманда маьлеклер Лутты, пишесин эм эки кызын колларыннан алып сахардан шыгардылар, неге десе Раббий Лутты аяй эди. ¹⁷Оларды сахардан шыгарганда маьлеклерден бири Лутка: «Кутар оьзинъди! Артка карама! Эм тогайда да коьп калма — тавга каш, ол болмаса оьлерсинъ!» — деди.

¹⁸«Йок, Ием! — деди Лут. — ¹⁹Сен сондай бир танъсынъ мага, кулыньа! Уллы сенинъ рагимлигинъ мага: сен меним яшавымды кутардынъ! Тек мен тавларга кашалмаякпан —

каза мени етеек, мен оьлеекпен. ²⁰Эне бир кишкей бир шахар, сонда етпеге болаяк. Сонда мен шабайым — ол кишкей тувылма? — сонда мен сав каларман!»

²¹«Аруув, — деди маьлек, — сен уьшин оны да этермен: мен сол сен айтатаган кишкей шахарды аярман. ²²Сонда тез болып каш! Сен онда етпей, мен бир зат та эталмайман». Соны уьшин сосы сахар Соар* деп аталады.

²³Ер уьстинде куьн тувды. Лут Соарга келди. ²⁴Раббий Содом ман Гоморрага янган коькиртти коьктен Раббийден явдырды ²⁵эм эки сахарды, баьри тогайды, онда яшавшыларды, ерде не оьскен болса, соны йок этти. ²⁶Луттынъ ызы ман келетаган пишеси артка караганлай, туз сынтасына айланды.

²⁷Эртенъликте Ибрагим туьнегуьн Раббийдинъ алдында турган ерге келди. ²⁸Содом ман Гоморрага эм тогайдынъ аьр янына карады. Ер, шоьлмек куьйдиретаган пештей болып, туьтинге капланганын коьрди.

²⁹Тогайдынъ сахарларын йок этеекте Алла Ибрагимди эсине туьсирди. Алла, Лут яшаган сахарларды йок этеекте, Лутты оьлимнен куткарды.

Лут пан кызлары

³⁰Лут Соарда калмага коркты. Соны уьшин оннан шыгып, эки кызы ман тавларга кетти. Олар бир дорбында орынластылар. ³¹Уьйкен кызы кишкейине: «Атамыз картаяды. Ер юзинде энди бизи мен, аьдеттегиндей болып, яшамага бир эр киси де калмаган. Атамызга шагыр иширейик те, оны ман уйклайык. Оьз атамыздан болса да, балаларымыз болар», — деди. ³³Кеше олар аталарына шагыр бердилер. Уьйкен кызы барып, оны ман уйклады. Ол не болганын да аньламады, кызынынъ калай оны ман ятканын да, калай кеткенин де билмеди.

³⁴Эртеси куьн сол кыз синълисине: «Озган кеше мен атам ман уйкладым. Биз ога тагы да шагыр иширермиз эм сен бу кеше барып, оны ман ятарсынъ. Оьз атамыздан болса да, балаларымыз болар», — деди. ³⁵Тагы да олар аталарына шагыр иширдилер. Кишкей кызы келип, оны ман ятты. Ол не

* 19:22 Соардынъ маьнеси «кишкей».

болганын анъламады — кызынынъ калай оны ман ятканын да, калай кеткенин де билмеди.

³⁶Собъитип Луттынъ эки кызы да аталарыннан авыраяклы болдылар. ³⁷Уйкени ул тапты эм Моав* деп атады. Ол — соьлеги моавлылардынъ ата-бабалары. ³⁸Кишкой кызы да ул тапты эм Бен-Амми** деп атады. Ол — соьлеги аммонлылардынъ ата-бабалары.

Ибрагим пайхамбар Авимелекти алдайды

20 ¹Ибрагим Мамреден кубылага, Негев ерине коьшип, Кадеш пен Шур шахарлары арасында яшап баслады, оннан сонъ Герар шахарында орынласты. ²Сарады карындасым деп, айтатаган эди, соны уьшин Герардынъ патшасы Авимелек аьдем йиберип, Сарады оьзине алды. ³Ама кеше, туьсинде, Авимелекке Алла келип айтады: «Сен сосы пишеди алганынъ уьшин оьлеексинъ. Онынъ байы бар».

⁴А Авимелек ога аьли де тийген йок эди. «Ием меним! — деп, ол ялбарды. — Шуьшсиз халкты Сен йок этерсинъме? Сол киси оьзи айтты мага, карындасым болады деп!

⁵Хатын да оьзи солай айтты! Меним бетим таза, колларым куьнасыз!»

⁶«Тувра, — деп Алла яваплады ога туьсинде, — билемен — сенинъ бетинъ таза. Соны уьшин сага, пишеди байырлап, Мага карсы куьна этпеге амал бермедим. ⁷Тек энди оны байына кайтар. Байы онынъ пайхамбар. Ол сени уьшин дува этер, сен де сав каларсынъ. Бил: эгер дейим сен хатынды байына кайтармасанъ, оьзинъ де, сенинъ ырувынъ да оьлеексиз!»

⁸Эртенъликте Авимелек, оьзининъ куллыкшыларын шақырып, баьри бу соьзлерди айтты. Олар баьриси де бек корктылар. ⁹Авимелек Ибрагимди шақырып ога: «Сен бизи мен не затлар этесинъ? Коркынышлы куьнага мени эм меним патшалыгымды киргисткендей, мен сенинъ хатьеринъди не зат пан калдырдым? Мага ярамаган ис эткенсинъ», — деди ¹⁰эм сорады: «Не уьшин сен сол затты эттинъ?»

* 19:37 «Моав»дынъ маьнеси Атадан.

** 19:38 «Бен-Амми»нинъ маьнеси Халкымнынъ улы.

¹¹ Ибрагим явап берди: «Мен, бу ерлерде Алладан коркпайдылар, мени пишем ушин ольтирерлер деп, ойландым. ¹² Оннан сонъ ол ушини мен де меним карындасым – атамнынъ кызы, тек баска анадан. Ол пишем болды, ¹³ тек Алла мага ата юртымды койып, элгезерликке шыкпага буйырганда, мен пишеме, кайда келсек те мени кардашым деп, айтарсынъ деп тиледим».

¹⁴ Авимелек Ибрагимге койлар, сыйырлар, ыргатлар, таавкелер савга этти, Сарады да байына кайтарды ¹⁵ эм айтты: «Меним баъри ерим сенинъ алдынъда: каерде суыйсенъ, сол ерде яша». ¹⁶ А Сарага: «Мен сенинъ кардашынъа мынъ кесек куъмис* бермен. Бу сенинъ ювыкларынынъ алдында, оыпкенъди эм намысынъды аклаяк».

¹⁷ Ибрагим Аллага дува этти, Алла Авимелекти, онынъ пишесин эм таавкелерин савартты. Пишелер тагы да бала табып басладылар. ¹⁸ Оннан алдын Алла, Ибрагимнинъ пишеси Сара ушин, Авимелектинъ уйинде баъри пишелерди каратон эткен эди.

Исхак пайхамбар тувалды

21 ¹Раббий, соъз бергениндей, Сарага яхшылык этти. Рабий Оьзининъ ваъдесин толтырды. ² Сара авыраяклы болды эм Алла белгилеген заманда, картайган Ибрагимге ул тапты. ³ Ибрагим Сара тапкан улына Исхак** деген атты берди, ⁴ а сегизинши куын, Алла буйыргандай этип, оны суьннетледи. ⁵ Исхак тувганда, Ибрагимге 100 йыл толган эди.

⁶ Сара: «Куылкили зат этти мени мен Алла: ким меним акымда эситсе – сол куьлеек», – деди. ⁷ Эм косты: «Ким айтар эди Ибрагимге, Сара баласын эмшеги мен эмизлендиреек деп? Ама мине, озим картайганда, мен ога ул таптым!»

Хаджар ман Исмаил куваланды

⁸ Бала оьсти. Оны эмшектен айырган куын, Ибрагим уйкен той этти. ⁹ Ибрагимнинъ Хаджардан улы Исмаил Исхакты

* 20:16 Мынъ кесек куъмис = 11,5 кг.

** 21:3 «Исхак»тынъ маънеси куьледи.

маскаралаганын коьрип, ¹⁰ Сара Ибрагимге: «Сосы таавкеди улы ман бирге кув! Онынъ улы меним улым Исхак пан барабар асабанъ болмаяк!» — деди.

¹¹ Сосы соьзлер Ибрагимди кайгыртты, неге десе Исмаил да онынъ улы эди.

¹² Тек Алла ога айтты: «Бала эм таавке акында кайгырма. Сара калай айта болса, солай эт, неге десе сенинъ ырувынъ Исхак аркалы бардырылаяк. ¹³Ама таавкединъ улы да сенинъ баланъ. Сойтип оннан да Мен уйкен халк яратаякпан».

¹⁴ Эртеси куьн Ибрагим Хаджарга оьтпек эм торсыкта сув берди, аркасына салды, улы ман кетпеге буйырды. Хаджар кетти эм Беэршева шоьлинде адасты. ¹⁵Торсыкта сув таавесилди. Хаджар улын коьгемликтинъ салкынлыгында калдырды. ¹⁶Оьзи эрекке, улынынъ калай оьлгенин коьрмеек болып, ок ушкан эрекликке кетип олтырды эм каты йылап баслады.

¹⁷Ама Алла онынъ улынынъ авазын эситти. Алладынъ маьлеги коьктен Хаджарга: «Сага не болганды, Хаджар? Коркпа! Алла улынънынъ давысын эситкен.

¹⁸Тур, бар улынъа, ал оны колынъа! Мен оннан уллы халк яратаякпан». ¹⁹Алла Хаджардынъ коьзлерин ашты. Хаджар куйы коьрди. Ол барды, торсыкты сувга толтырды эм улына сув иширди.

²⁰Алла онынъ улыннан разы эди. Яс оьсти, шоьлде орынласты эм ок атувшы болды.

²¹Ол Паран шоьлинде яшады, пишесин Мысырдан анасы аькелди.

Ибрагим пайхамбардынъ Авимелек пен антласувы

²²Сол заманда Авимелек аьскерининъ басшысы Пикол ман келип, Ибрагимге айтты: «Сен не зат этсенъ де, Алла сага ярдам этеди. ²³Соны уьшин Алла аты ман мага ант эт, не мени, не балаларымды, не де уныкларымды сатпаспан деп: мен сага калай ийгилик эткен болсам, сен де мага эм сени кушагына алган кыралга ийгилик этерсинъ».

²⁴«Мен сондай соьз беремен», — деди Ибрагим.

²⁵Сонъ Авимелекке аьдемлери оннан тартып алган куйы акында шагынды. ²⁶«Мен билмеймен оны ким эткенин, — деди

Авимелек, — Сен мага бир зат та айтпагансынъ. Мен биринши кере эситемен».

²⁷ Ибрагим Авимелекке койлар, эшкилер, сыйырлар савглады эм олар экеви антластылар. ²⁸ Ибрагим койлардан ети ургашы козы айырды. ²⁹ Авимелек сорады: «А муна ети козыды неге айырдынъ?»

³⁰ «Оларды сен кабыл этип ал. Сосы куйыды мен казганман — сол заттынъ белгиси бу козылар», — деп анълатты Ибрагим. ³¹ Олар бир бирине ант эткен заманнан алып, бу ердинъ аты Беэр-Шева*.

³² Ибрагим мен Беэр-Шевада антласувды беркитип, Авимелек эм онынъ аьскер басшысы Пикол, Пилист ерине кайтып келдилер. ³³ Ибрагим Беэр-Шевада йылгын олтыртты эм сонда Раббийге, Дайымлы Аллага сежде кылды. ³⁴ Оннан сонъ Ибрагим Пилист еринде коьп йыллар яшады.

Алла Ибрагим пайхамбарды сынаиды

22 ¹ Сосы затлар болганнан сонъ Алла Ибрагимге сынав берди. «Ибрагим!» — деди ога Алла.

«Тынълайман!» — деди Ибрагим. ² Алла: «Оьзинънинъ сынъар эм суьйикли улынъды, Исхакты ал эм Мория ерине бар. Сонда, Мен коьрсеткен тав басында, сен оны савлай куьйдирилген курманлыкка береексинъ», — деп буйырды.

³ Эртенъликте Ибрагим эрте туруп, эшекти иерлеп, эки ыргатты улы Исхак пан бирге алды эм савлай куьйдирилеек курманлык уьшин отын ярып, йолга шыкты — сол Алла айткан ерге. ⁴ Уьшинши куьнде Ибрагим эректен карап, сол ерди коьрди. ⁵ Ыргатларына: «Булайда турынъыз, эшекти каравылланъыз. А мен бала ман сонда барып, Аллага сежде кылармыз да, сонъ сизге кайтармыз», — деди.

⁶ Ол савлай куьйдирилеек курманлык уьшин отынды алып, Исхактынъ аркасына салды. Оннан сонъ отлыктасты, пышакты алып, йолга шыктылар. ⁷ Исхак атасын шақырып: «Атам!» — деди.

Ибрагим: «Не зат, улым?» — деп яваплады.

*21:31 «Беэр-Шева»дынъ эки маьнеси бар: Ант куйысы эм Етидинъ куйысы.

Ол да атасыннан: «Бизде отлыктас та, пышак та бар, тек савлай куыйдирилеек курманлыкка козы кайда?» — деп сорады.

⁸ «Улым, — деди Ибрагим, — савлай куыйдирилеек курманлыкка козыды Алла Оъзи берер!» Эм олар экевлери йолларын бардырдылар.

⁹ Алла айткан ерге келип, Ибрагим курманлык этпеге орын аьзирледи эм онынъ уьстине отынларды тизди. Улын, Исхакты, байлады эм курманлык орынга, отынлардынъ уьстине, салды, ¹⁰ пышакты шыгарып, улын оьлтирер уьшин онынъ уьстине коьтерди. ¹¹ Сол вакытта коьктен Раббийдинъ маьлеги шақырды: «Ибрагим, Ибрагим!»

«Аьше!» — деп ол яваплады.

¹² «Балага тийме! — деди маьлек. — Бир зат та этпе! Энди мен билемен сенинъ Алладан коркатаганынъды. Сен сынъар бир улынъды Мага бермеге кызганмадын!»

¹³ Сонда Ибрагим коьзлерин коьтерип, муыйизлери мен коьгемликлерге шырмалган кошкарды коьрди. Ол, барып, кошкарды аькелди эм оны улынынъ орнына савлай куыйдирилген курманлык этти. ¹⁴ Сол затлар болган ерди Ибрагим Яхве-Йире* деп атады. Сол себептен буьгуьн де «Раббийдинъ тавында керек болган затлар берилеек» деген айтув яшайды.

¹⁵ Тагы да Раббийдинъ маьлеги Ибрагимди коьктен шақырды: ¹⁶ «Оьзим Оьзим мен ант этемен, — дейди Раббий: сенинъ эткен затынъ уьшин — сынъар улынъды бермеге аямаганынъ уьшин — ¹⁷ Мен сага разылыгымды коьрсетермен. Сага, санлары ман коьктеги юлдызлардан, денъиздинъ ягасындагы кумнан коьп болган, тувдыклар савгалайман. Сенинъ тувдыкларынъ душпанларынънынъ шахарларына ие болаяк. ¹⁸ Сен Мага тынълавлы болганынъ уьшин, сенинъ тувдыкларынъ аркалы баьри ер уьстиндеги халкларга разылыгымды коьрсетеекпен».

¹⁹ Ибрагим кайсы ерде ыргатларын калдырган болса, сол ерге кайтты, олар ман бирге Беэр-Шевага кеттилер эм Беэр-Шевада яшады.

* 22:14 «Яхве-Йире»динъ маьнеси Раббий керек болган затларды берер.

Нахордынъ уллары

²⁰ Бир кесек заман кеткеннен сонъ Ибрагимге, онынъ кардашы Нахордынъ пишеси Милка уллар тапкан деп, айтадылар: ²¹ Усты (ол тунъыш), Бузты, Кемуелди (Арамнынъ атасы), ²² Кеседти, Хазды, Пилдашты, Идлапты эм Бетуэлди. ²³ Бетуэлдинъ Ривка атлы бир кызы болды. Мине Ибрагимнинъ кардашы Нахорга Милка тапкан сегиз ул. ²⁴ Оннан баска, Нахордынъ Реума атлы некахсыз пишеси ога Тевахты, Гахамды, Тахашты эм Маахады тапкан.

Сарадынъ оьлими

23 ¹ Сара 127 йыл яшаган. Сарадынъ оьмири сол кадер эди. ² Ол Кенан еринде, Кирьят-Арба шахарда оьлди. (Кирьят-Арба соьле Хеврон деп аталады.) Ибрагим келип, Сарадынъ оьмиралласын этип, оькирип йылады, ³ сонъ, оьлидинъ касыннан кетип, хетли басшыларга: ⁴ «Мен, сиз мага кешинмеге амал берген, ят аьдеммен. Сизинъ еринъизде оьлген пишемди коьммеге кабыр этер уьшин, бир орын сатынъыз», — деп тиледи.

⁵⁻⁶ «Рагимлик эт, бийимиз! — деп явапладылар хетлилер. — Сен Алла суйьген, сыйлы киси. Пишеньди бизим энъ аьруув кешенемизде коьм: аьр ким де оьз тукым кешенесинде сага орын берек».

⁷ Ибрагим турды, сосы ерде яшаган хетлилердинъ алдында бас ийди, ⁸ эм айтты: «Эгер сиз еринъизде оьли пишемди коьмуьвим мен разы эсенъиз, мага тынъланъыз. Мени уьшин Сохардынъ улы Эфроннан тиленъиз: ⁹ онынъданъылынынъ шетинде орынласкан Махпела дорбынынъ мага сатсын. Мен оны, бизим мезарымыздынъ орны болсын деп, сизинъ алдынъызда толы баасына куьмис пен сатып алайым».

¹⁰ Хетли Эфрон халк арасында олтырган эди. Ол, шахар капсынан киретаган баьри хетлилер эситкендей этип, Ибрагимге: ¹¹ «Йок, бийим. Мага рагимлик коьрсет: сол данъылды дорбын ман бирге меннен савгага ал. Меним ьрувдасларым шаат: мен сага сол данъылды савга этемен, сен сонда оьли пишеньди коьм!» — деди.

¹² Сосы ердинъ яшавшыларына сежде кылып, ¹³ Ибрагим, баъри йыйылганлар эситкендей этип, Эфронга: «Тилеймен, рагимлик коърсет: данъыл ушын сага акша берейим. Акшады ал, сонъ оъли пишемди коьмейим», – деди.

¹⁴⁻¹⁵ Эфрон явапка: «Бийим! Рагимлик коърсет. Сосы данъылдынъ баасы 400 кесек* куьмис. Ол мага да, сага да не ди? Оьлигинъди коьм!» – деди.

¹⁶ Ибрагим Эфроннынъ баасы ман разы болды эм хетлилер, шаат болып, не шаклы куьмис деп соьйленген болса, сол шаклы куьмис шектилер: саьвдегерлер арасында кабыл этилген авырлыгы ман 400 кесек куьмисти Эфронга бердилер. ¹⁷ Соьйтип, Эфроннынъ Мамреден узак болмаган Махпеладагы данъылы, тоьгеректеги тереклери мен, сол данъылдагы дорбыны ман бирге Ибрагимге байыр болды. ¹⁸ Ога сахар капысыннан киретаган баъри хетлилер шаат эди. ¹⁹ Ибрагим пишесин Мамреден (соьле Хеврон) узак болмаган Махпела данъылындагы дорбында, Кенан еринде коьмди. ²⁰ Данъыл эм дорбын хетлилерден Ибрагимге коьшти эм оьлгенлерди коьметаган ер болды.

Исхак пайхамбар Ревекага уьйленеди

24 ¹ Ибрагим энди терен картлыкта эди. Алла ога аьр ягыннан разылыгын коьрсеткен эди. ²⁻³ Ибрагим онынъ мал-муьлкин юргисткен уьйиндеги тамада ыргатына: «Меним янбасыма тий эм ерди, коькти яраткан Раббий Алла ман ант эт: бирге яшаган кенанлылардан улыма кыз алмаяксынъ, ⁴ а барып меним кыралыма, меним ювыкларыма соннан улым Исхакка кыз аькелеексинъ», – деди.

⁵ Ыргат: «А кыз унамаса мени мен бу ерге келмеге? Ол заманда мен сенинъ улынъды сен келген кыралга кайтармага керекпен ме?» – деп сорады.

⁶ «Буьйтип эш болмаяк! – деп яваплады Ибрагим, – Меним улымды онда кайтарма! ⁷ Мени тувган еримнен, ата юртымнан булайга алып келген, сосы ерди тувдыкларынъа береекпен деп ант эткен, коьклерди яраткан Раббий Алла, сага сол ерден

* 23:14-15 400 кесек = 4,6 кг.

меним улыма кыз аккелмеге амал берип, сенинъ алдында маълегин йибереек. ⁸Эгер кыз сени мен келмеге унамаса, сен антынънан босаяксынъ, тек меним улымды онда кайтарма!»

⁹Ыргат, бийининъ янбасына тийип: «Айтканынъдай этермен», — деп, ант этти. ¹⁰Оннан сонъ, бийине байыр болган он туъеди егип, оъзи мен бийининъ коьп туърли казнасын алып, Месопотамияга [Ибрагимнинъ кардашы] Нахор яшган шахарга кетти. ¹¹Туъелерин шахар тысындагы куйыдынъ янында шоьктирди. Аксам болган эди. Сол вакытта кызлар, шахардан шыгып, сув алмага баратаган эдилер.

¹²Ибрагимнинъ ыргаты дува этти: «Я Раббий, меним бийим Ибрагимнинъ Алласы! Тилеймен, меним бактымды буъгуьн аш, меним бийим Ибрагимге яхшылык эт! ¹³Мине мен куйыдынъ касында турыман. Шахардынъ кызлары сув алмага келедилер. ¹⁴Мен олардынъ бирине айтаякпан: „Тилеймен, шоьлмегинъди ий, мага сув ишпеге ызын бер“, деп. Эгер ол: „Иш. Сенинъ туъелеринъе де сув аккелеем“ десе, сол заманда оны Сен кулынъ Исхакка пише этип айырганынъды билеекпен. Сен бийимге яхшылык эткенинъди сол белгиден анълаякпан».

¹⁵Ол сол соьзлерди айтып кутылмай, ийнине шоьлмек салып, Ибрагимнинъ кардашы Нахор ман Милкадынъ улы Бетуэлдинъ кызы Ревека келди. ¹⁶Ол бек ярасык эди, энди де кыз — эркек оны билмеген. Ол куйыга кетти эм, шоьлмегин сувга толтырып, артына кайтты.

¹⁷Ибрагимнинъ ыргаты ювырып касына барды да, тиледи: «Мага шоьлмегинънен сув иширтагы!»

¹⁸«Иш, бийим», — деди ол, эм, тез болып ийниннен шоьлмекти туъсирип, Ибрагимнинъ ыргатына сув иширтти. ¹⁹Оннан сонъ: «Соьле мен сенинъ туъелеринъе де сув аккелеем, олар да суьйгенлери кадер сув ишсинлер», — деди. ²⁰Тез болып сувды олыкка куйды, тагы да сув алмага куйыга зырылдап кетти, туъелердинъ баъри де ишкенге дейим сув аккелди. ²¹Ыргат, Раббий онынъ йолын кабыл этип этпегенин анълаяк болып, уьндемей карап турды.

²²Туъелер сув ишип болганда, ол кызга бурны уьшин бир бека [= 6 гр] авырлыгы болган алтын сырга эм он шекел [= 115 гр] авырлыгы болган эки алтын билезик берди, ²³эм сорады:

«Сен кимнинъ кызысынъ, айт мага? Эм сенинъ атанънынъ уйинде конмага ер табыларма экен?»

²⁴ Ол: «Мен Нахор ман Милкадынъ улы Бетуэлдинъ кызыман», — деди. ²⁵ Эм косты: «Бизде тобан да эм малга ем де коьп, конмага ер де бар».

²⁶⁻²⁷ Ибрагимнинъ ыргаты ийилип, Раббийге сежде кылды: «Бийим Ибрагимнинъ Алласы Раббийге шуькир! Раббий яхшылыгы эм туьзлиги мен бийимди тасламаган: мени туп-тувра бийимнинъ кардашынынъ уйине аькелди!» — деди.

²⁸ Ревека шабып уйине кетти, анасына баьри болган затларды айтты.

²⁹⁻³⁰ Ревекадынъ Лаван атлы кардашы бар эди. Лаван карындасы Ревекадынъ бурнындагы сыргады эм колларындагы билезиклерди коьрди. Ревекадынъ «Сол аьдем мага булай айтты» деген соьзлерин эситип, куйыга асыкты, Ибрагимнинъ ыргатынынъ касына барды. Ол энди де озининъ туьелери мен куйыдынъ касында тура эди. ³¹ Лаван айтты: «Хош келдинъ, Раббий разы болган аьдем! Шахардынъ тысында неге турасыз? Мен уйди йыйыстырдым, туьелеринъе орын аьзирледим!»

³² Ибрагимнинъ ыргаты уйге кирди. Туьелерди юклеринен босаттылар, тобан эм ем аькелдилер, а конакка эм йолдасларына аякларын ювмага сув бердилер. ³³ Ас бердилер, тек Ибрагимнинъ ыргаты: «Мен мунда не ушин келгенимди айтпай, ас ишеек тувылман».

«Айт», — деди Лаван.

³⁴ Ол айтып баслады: «Мен Ибрагимнинъ ыргаты. ³⁵ Раббий меним бийимге разылыгын коьрсетип, ога уллы байлык берди: койлар, эшкилер, сыйырлар, куьмис эм алтын, ыргатлар эм таьвкелер, туьелер эм эшеклер. ³⁶ Меним бийимнинъ пишеси Сара картайганда, ога ул тапты, бийим де баьри болган байлыгын улына байырлады. ³⁷ Бийим меннен соьз алып, „Мен ерлеринде яшайтаган кенанлылардан улыма кыз алмаяксынъ. ³⁸ А атамнынъ юртына, ювыкларыма барып, оннан улыма кыз аькелеексинъ“ деди. ³⁹ Мен бийимнен: „Эгер кыз мени мен келмесе, не этермен?“ деп сорадым. ⁴⁰ Ол мага: „Мен йолында юретаган Раббий сени мен бирге маьлегин йиберер, сен меним

ювыкларымнан, атамнынъ юртыннан улыма пише аькелер уьшин бактынъды ашар. ⁴¹ Эгер сен меним ювыкларыма келген болсанъ, антынънан босаяксынъ. Кызды сага бермеселер, сен антынънан босаяксынъ“, деп айтты.

⁴² Буьгуьн куйыдынъ касына келгенде, мен дува эттим: „Я Раббий, меним бийим Ибрагимнинъ Алласы! Тилеймен, меним бактымды буьгуьн аш! ⁴³ Мине мен куйыдынъ касында турыман. Сув алмага келген кызлардан бирине айтаякпан: ‘Тилеймен, шоьлмегинъди ий, мага сув ишпеге ызын бер’, деп. ⁴⁴ Эгер ол: ‘Иш. Сенинъ туьелеринъе де сув аькелеем’ десе, сол заманда оны Раббий меним бийимнинъ улына пише этип айырганын билеекпен.“ ⁴⁵ Мен солай дува этип уьлгирмей, Ревека ийнине шоьлмек салып, куйыдан сув алмага келди. Мен оннан сув тиледим. ⁴⁶ Ол шоьлмегин ийниннен туьсирип, „Иш. Сенинъ туьелеринъе де сув иширтермен“, деди. Мен сув иштим, оннан сонъ ол туьелерге сув аькелди. ⁴⁷ Мен сорадым: „Сен кимнинъ кызысынъ?“ — деп. Ол айтты: „Мен Нахор ман Милкадынъ улы Бетуэлдинъ кызыман“.

Сол заманда мен бурнына сырга эм колларына билезиклер бердим, ⁴⁸ а озьзим, ийилип, Раббийге сежде кылдым. Раббийге, бийим Ибрагимнинъ Алласына, мени мунда — бийимнинъ ювыкларыннан бийимнинъ улына пише этип кыз алмага тувра йол ман аькелгени уьшин, шуькир эттим. ⁴⁹ Энди соьз сизге: рагимлик этип бийимнинъ тилегин кабыл этеексизбе? Болмас деп айтаяксызба? Не зат этеегимди билер уьшин, сиз мага явап беринъиз».

⁵⁰ Лаван эм Бетуэл: «Бу ис Раббийдинъ мырады, биз сага яман яде яхшы зат айталмаймыз. ⁵¹ Мине Ревека — ал оны озьинъ мен. Раббийдинъ ыркы толтырылсын эм сенинъ бийинънинъ улы оны пише этип алсын», — дедилер.

⁵² Соны эситип, Ибрагимнинъ ыргаты ийилип, Раббийге сежде кылды.

⁵³ Оннан сонъ ол Ревекага куьмис эм алтын затлар ман ярасык кийимлер, кардашына эм анасына да баалы савгалар шыгарып берди. ⁵⁴ Сонъ конаклар ас иштилер эм уйкламага яттылар, а эртенъликте Ибрагимнинъ ыргаты: «Мага бийимге кайтпага ызын беринъиз», — деди.

⁵⁵ Ревекадынъ анасы эм кардашы: «Энди де биз бен бир он куън турсын!» — деп тиледилер.

⁵⁶ «Мени ысламанъыз, — деди Ибрагимнинъ ыргаты. — Раббий меним бактымды ашканнан сонъ, мага бийимге кайтпага ызын беринъиз!»

⁵⁷ «Кызды шакырып сорайык, — дедилер, — ол оъзи айтсын».
⁵⁸ Олар Ревекады шакырдылар эм сорадылар: «Бу киси мен бараяксынъма?» — деп.

Ол: «Бараякпан», — деди.

⁵⁹ Олар Ревека эм онынъ эмисткен анасы, Ибрагимнинъ ыргаты, онынъ йолдаслары ман аманластылар. ⁶⁰ Ревекага разылыкларын билдирип: «Карындас, сенинъ тувдыкларынъ мынъ, он мынъ болсынлар! Сенинъ ырувынъ душпанларынънынъ шахарларына ие болсын!» — дедилер.

⁶¹ Ревека эм онынъ таъвкелери туъелерге олтырып, Ибрагимнинъ ыргатынынъ артыннан йобнедилер. Соътип ол Ревекады алып кетти.

⁶² Исхак сол заманда Негев еринде яшайтаган эди. Ол Беэр-Лахай-Роиден келген эди.

⁶³ Аксамда ол, ойланар ушин, данъылга шыкты. Эректе туъе керваны ювыклап келеятырганын коърди. ⁶⁴ Ревека да, Исхакты коърип, туъеден туъсти. ⁶⁵ Ибрагимнинъ ыргатыннан сорады: «Данъылдан бизди йолыкпага келетаган аъдем ким ди ол?»

«Ол — меним бийим», — деп яваплады ыргат. Сонда Ревека явлыкка оранды.

⁶⁶ Ыргат Исхакка йолшылыгынынъ хабарын айтканнан сонъ, ⁶⁷ Исхак Ревекады оъзининъ анасынынъ, Сарадынъ, шатырына киргистти. Ревека онынъ пишеси болды. Исхак оны суъйди. Соътип ол анасынынъ олиминнен сонъ юбаныш тапты.

Ибрагим пайхамбардынъ олимпи

25 ¹ Ибрагим тагы да пише алды, онынъ аты Кетура эди.
² Кетура ога уллар тапты, атлары: Зимран, Йокшан, Медан, Мидян, Ишбак, Шуах. ³ Йокшан Шева ман Деданнынъ атасы болды. Деданнынъ тувдыклары — ашшурлылар, летушлылар

эм леумлылар. ⁴Мидянный уллары: Эфа, Эфер, Ханок, Авида эм Элдаа. Олар баъриси — Кетурадын тувдыклары.

⁵Ибрагим баъри болган байлыгын Исхакка калдырган.

⁶Неяхсыз пишелериннен тувган улларына да савгалар берип, оьлмей турып, Исхактан эрек, куьнтувар ерлерге йиберди.

⁷Ибрагим 175 йыл яшады. Онынъ оьмири сол шаклы эди.

⁸Ол, яшавга тойып, терен картлыкка келип, ян берди эм ата-бабаларына косылды.

⁹Уллары, Исхак эм Исмаил, оны хетли Сохардынъ улы Эфроннынъ данъылында, Мамреден узак болмаган Махпела дорбынында коьмдилер. ¹⁰Ибрагим бу данъылды хетлилерден алган эди; онда эм Ибрагим, эм Сара коьмилдилер. ¹¹Ибрагим оьлгеннен сонъ, Алла онынъ улы Исхакка разылыгын коьрсетти. Исхак Беэр-Лахай-Роидинъ касында яшады.

Исмаилдынъ тукумы

¹²Мине Исмаилдынъ тукум тарихи. Ол Сарадынъ таьвкеси мысырлы хатын Хаджар ман Ибрагимнинъ улы эди. ¹³Исмаилдинъ улларынынъ атлары тувган кезуьвлерине коьре: Невайот (Исмаилдынъ тунъышы), Кедар, Адбеэл, Мивсам, ¹⁴Мишма, Дума, Масса,

¹⁵Хадад, Тема, Етур, Нафиш эм Кедема. ¹⁶Булар Исмаилдынъ уллары, он эки ырувдынъ он эки басшысы. Олар атларын авылларына эм коьшип айланган ерлерине бердилер. ¹⁷Исмаил, 137 йыл яшаганнан сонъ, ян берди эм ата-бабаларына косылды. ¹⁸Онынъ тувдыклары Ашшур ерине барган йолда, Мысыр мажасында, Хавила ман Шур шахарлары арасында орынластылар. Кардашларынынъ куьнтувар янында яшадылар.

Исхак пайхамбардынъ уллары: Эсав ман Якуп

¹⁹Мине Ибрагимнинъ улы Исхактынъ тукумы акында хабар. ²⁰Паддан-Арамдан болган арамлы Бетуэлдинъ кызы, арамлы Лаваннынъ карындасы Ревекады пише этип алганда, Исхакка 40 йыл эди. ²¹Пишеси каратон болганы уьшин, Исхак Раббийге онынъ акында дува этти. Раббий Исхактынъ дуvasын кабыл этти: Ревека бала коьтерди. ²²Ама онынъ уллары аьле курсакта тоьбелесип басладылар. Ревека: «Аьше,

не ди бу басыма келген зат?» деп, Раббийге сорамага барды. ²³Раббий ога булай айтты: «Эки миллет сенинъ курсагынъда, эки баска туурли халк сennen шыгаяк. Бири экиншисиннен куышли болаяк, уйкени кишкейине куллык этеек».

²⁴Заман келгенде, эгиз бала тувады. ²⁵Биринши бала йийрен эм буэтин кевдеси, айваннынъ терисиндей, туукли эди; ога Эсав* дедилер. ²⁶Артыннан, Эсавтынъ оькшесин колы ман ыслап, экиншиси тувды; ога Якуп** дедилер. Олар тувганда Исхакка 60 яс эди.

²⁷Яслар оьстилер. Эсав кырларды суьйген уста анъшы болды, а Якуп – уйде олтырмага суьйген тынышлы аьдем болды. ²⁸Исхак Эсав аккелген кыр айванлардынъ этин ашамага суьетаган эди, соны уьшин Эсавты айыратаган эди; ама Ревета Якупты бек суьйди.

²⁹Бир куьн, Якуп сорпа кайнатып турганда, Эсав анънан кайтып келди. Аш эм карувсыз эди. ³⁰«Тилеймен, бу кызыл сорпадан мага ашат! – деди ол Якупка. – Мен аш эм карувсызбан!» Соны уьшин ога Эдом*** дегенлер.

³¹«Тек тунъышлыкка авыстырсанъ!» – деди Якуп.

³²«Мен соьле аштан оьлеекпен – неден керек мага тунъышлык?» – деди Эсав.

³³«Ант эт!» – деди Якуп. Эсав ант этип, тунъышлыгымды Якупка беремен деп айтты,

³⁴Якуп та ога оьтпек пен сорпа берди. Эсав асын ишти, еди эм турып кетти. Соьйтип тунъышлыгына эс бермеди.

Исхак пайхамбар ман Авимелек

26 ¹Ибрагимнинъ заманындагындай болып, сол кыралга тагы да ашык келди. Исхак Герар шахарга, Пилист патшасына, Авимелекке кетти. ²Раббий Исхакка коьринип: «Мысырга барма, Мен сага коьрсеткен кыралда яша. ³Сол ерде бир кесек заман кал. Мен сага ярдам этип, разылыгымды коьрсетеекпен. Мен сенинъ атанъ Ибрагимге берген антымды

* 25:25 «Эсав»дынъ маьнеси туукли.

** 25:26 «Якуп»тынъ маьнеси оькше ыславшы яде алдавшы.

*** 25:30 «Эдом»нынъ маьнеси кызыл.

толтыраякпан: бу ерлердинъ баърисин сага эм сенинъ тувдыкларыньа береекпен. ⁴Сенинъ тувдыкларыньды коьктеги юлдызлардай сансыз коьп этеекпен, баъри бу ерлерди оларга береекпен. Сенинъ тувдыкларынь аркалы ер уьстиндеги баъри халкларга разылыгымды коьрсетеекпен. ⁵Мен, Ибрагим Мени тынълап, Меним парызларымды, буйырыкларымды, йорыкларымды, законларымды ыслаганы эм толтырганы уьшин, солай этеекпен».

⁶Исхак Герарда орынласты. ⁷Ерли яшавшылар Ревека акында сораганда: «Ол меним карындасым», — деди. «Пишем» деп айтпага коркты. «Ревека бек ярасык, оны уьшин ерлилер мени оьлтирерлер», — деп, ойлады.

⁸Заман барады. Бир куьн Пилист патшасы Авимелек терезеден Исхактынъ Ревекады эркетип турганын коьреди. ⁹Исхакты шақырып: «Суьйткенде, Ревека сенинъ пишень ме? Неге оны карындасым деп айткансынъ?»

Исхак явапка: «Оны уьшин мени оьлтирерлер деп корктым», — деди.

¹⁰Авимелек: «Сен бизи мен не этесинъ? — Бирев сенинъ пишень мен бирге болмага аз калды. Сен бизди уллы куьнага туьсирер эдинъ!» — деди. ¹¹Сонъ Авимелек баъри халкына: «Ким бу аьдемге, яде онынъ пишесине тийсе, оьлимге берилеек!» — деп билдирди.

¹²Сол кыралда Исхак бийдай шашты. Раббий ога разылыгын коьрсетти: сол йыл онъыс юз кабат мол болды. ¹³Йылдан йылга Исхак бай болып барды. Ол шынты да бай аьдем болды: ¹⁴Энди ога коьплеген койлар, эшкилер эм сыйырлар суьруувлери эм коьплеген куллар байыр болдылар. Пилистшилер ога куьнлеп басладылар. ¹⁵Олар, атасы Ибрагимнинъ сав заманында куллары казган баъри куйыларды, ер куйып, бастырдылар.

¹⁶Авимелек Исхакка: «Кыралымыздан кет. Сен бизим уьшин бек карувлы болдынъ», — деди. ¹⁷Собьитип Исхак оннан кетти, шатырларын Герар оззенинде курып, сол ерде орынласты. ¹⁸Атасы Ибрагим сав заманында казган эм пилистшилер Ибрагимнинъ оьлиминнен сонъ бастырган куйыларды Исхак яньыдан казды эм сол куйыларга атасы берген атларды берди.

¹⁹ Бир кере Исхактынъ ыргатлары оьзенде куйы казып турганда, булак таптылар. ²⁰ Тек Герардынъ туваршылары Исхактынъ туваршылары ман эрисип басладылар: «Бу бизим сув!» – деп. Куйы уьшин дава шыкканга, Исхак ога Эсек* деген ат берди. ²¹ Баска куйы каздылар. Оны уьшин де дава шыкты. Исхак ога Ситна** деди. ²² Исхак оннан кетип, тагы да бир куйы казды. Бу куйы уьшин дава шыкпады. Сойтип Исхак ога Реховот*** деген ат берди. «Раббий, энди бу кыралда коьп санлы болынъыз деп, бизге рахатлык савга этти», – деп айтты.

²³ Оннан сонъ Исхак Беэр-Шевага кайтып келди. ²⁴ Сонда, биринши кеше ок, Раббий ога коьринди. «Мен атанъ Ибрагимнинъ Алласы, – деди Ол. – Коркпа: Мен сага ярдам этип разылыгымды коьрсетеекпен. Кулым Ибрагимнинъ хаьтери уьшин сенинъ ырувынъды коьп санлы этеекпен». ²⁵ Сол ерде Исхак курманлык ерин ярастырып, Раббийге дува этти, шатырларын яйды. Сонда онынъ ыргатлары куйы каздылар.

²⁶ Сол вакытта Исхакка Герардан Авимелек оьзининъ маслагатшысы Ахузат эм аьскер басшысы Пикол ман келди. ²⁷ «Сиз мага неге келдинъиз? – деп сорады Исхак. – Сиз мени суьймединъиз, кыралынъыздан кувдынъыз».

²⁸ «Раббий сага ярдам эткенин ашык коьремиз – дедилер олар, – соны уьшин бизди ант байлаганын суьемиз. Келисуьв беркитеек! ²⁹ Биз сага тиймей тек ийгилик этип, сав-саламат йибергенимиздей, сен де бизге яманлык этпеегинъе ант эт. Энди сага Раббий разылыгын коьрсеткен».

³⁰ Исхак оларга зияпетлер тизди, олар ашадылар, иштилер. ³¹ Эртеньликте эрте туруп, антластылар. Исхак конаклар ман аманласты, эм олар рахат уьйлерине кеттилер.

³² Сол куьн Исхактынъ куйы казган ыргатлары келип, ога сув тапканларын билдирдилер. ³³ Исхак куйыга Шива деген атты берди. Соннан Беэр-Шева**** деген шахардынъ соьлеги аты келеди.

* 26:20 «Эсек»тинъ маьнеси даваласув.

** 26:21 «Ситна»дынъ маьнеси душпанлык.

*** 26:22 «Реховот»тынъ маьнеси рахатлык.

**** 26:33 «Беэр-Шева»дынъ эки маьнеси бар: Ант куйысы эм Етидинъ куйысы.

Исхак Якупка разылыгын береди

³⁴ Эсавга 40 яс болганда, ол пишелер этип хетли Беэридинъ кызын Юдитти эм хетли Элоннынъ кызын Басематты алды.

³⁵ Бу хатынлар Исхак пан Ревекадынъ басына дерт болдылар.

27 ¹ Бир кере энди картайган эм сокыр болган Исхак озби-не уйкен улын, Эсавды шакырды. «Улым!» — деди.

«Аьше, атам!» — деп ол яваплады.

² Исхак айтты: «Мен энди картпан, не шаклы энди мага яшамага калганын билмеймен.

³ Ал савыт-садакларыньды — яйыньды, окларыньды — бар даньылга эм кийик этке аньшыла.

⁴ Меним суьйген асымды абзирлеп абкелерсинъ, мен ермен эм оьлеектен алдын сага разылыгымды билдирермен».

⁵ Тек Ревека, ясыртын, Исхак пан Эсавдынъ соьйлескенин тыньлады. Эсав даньылга кийик этке анъга кеткенде, ⁶ Ревека улы Якупка айтады: «Тынъла! Мен атанънынъ кардашынь Эсавга буйырганын эситтим. ⁷ Атанъ: „Кийик эт абкелип, меним суьйген асымды абзирле. Мен ермен, эм оьлеектен алдын Раббийдинъ алдында сага разылыгымды берермен“, — деди.

⁸ Суьйткенде, улым, тыньла сага не зат этпеге керегин.

⁹ Суьруувге бар, эки ийги эшки баласын айырып ал. Мен оларды атанъ суьетагандай таьтли этип писирермен. ¹⁰ Есин деп, сен атанъга абкетерсинъ, ол оьлеектен алдын сага разылыгын берер».

¹¹ «Меним кардашым Эсавдынъ кевдеси туькли, — деди Якуп, — меним терим тегис. ¹² Атам бирден мени сыйпаса ша? Эгер меним алдаганымды анъласа, разылык тувыл, каргыс мени саклайды».

¹³ Ама анасы айтты: «Сол каргыс менде болсын, улым. Бар эм мен айтканды эт, эшки балаларын абкел».

¹⁴ Якуп эшки балаларын алып келди, Ревека оларды, Исхак суьйгендей таьтли этип, абзирледи. ¹⁵ Оннан сонъ Эсавдынъ, уйкен улынынъ, уйде болган энъ аьруув кийимлерин алып, кишкей улы Якупка кийгистти, ¹⁶ Якуптынъ мойнын, колларын

эшки териси мен орады, ¹⁷ оннан сонъ овзи абзирлеген табтли асты эм оыпекти Якупка берди.

¹⁸ Якуп атасына барып: «Атам!» — деди.

«Улым! — деди Исхак. — Сен кайсысынъ?»

¹⁹ «Мен Эсав, сенинъ тунъышынь, — деп яваплады Якуп. — Мен, сен калай айткан болсанъ, солай эттим. Тилеймен, тур, олтыр эм мен аькелген кийик этти аша, оннан сонъ мага разылыгынъды бер».

²⁰ «Улым, соьйтип тез калай ысладынъ кийикти?» — деп сорады.

Ол да: «Раббий, сенинъ Алланъ, меним бактымды ашты».

²¹ «Кел касыма, улым, — деди Исхак. — Мен сени сыйпайым: сен дурысы ман да Эсавсынъ ма, тувылсынъ ма анълайым?»

²² Якуп атасынынъ касына келди, ол оны сыйпады эм айтты: «Давазынь — Якуптыкы, а колларынъ — Эсавтыкы».

²³ Якуптынъ коллары, кардашы Эсавтыкындай болып, туькли эди. Сол себептен Исхак оны танымады. Ога разылыгын береек заманда, ²⁴ «Сен уьшини мен де меним улым Эсавсынъ ма?» — деп сорады.

Якуп: «Аьше», — деп беркитти. ²⁵ Исхак айтты: «Улым, бер кийик этинъди емеге, эм мен сага разылыгымды берермен». Якуп атасына ас та, шагыр да берди. Атасы Исхак асын ишип, еп кутылганнан сонъ: ²⁶ «Кел касыма, улым, оып мени», — деди. ²⁷ Якуп келип, оыпкенде, атасы Исхак онынъ кийимлерининъ ийисин сезгенде, ога сосы соьзлер мен разылыгын берди: «Меним улымнынъ ийиси — Раббий разылыгын коьрсеткен кырлардынъ ийиси. ²⁸ Алла сени коьктен туьскен шык пан, ердинъ емислери мен, оыпек эм шагырдынъ моллыгы ман савгаласын.

²⁹ Халklar сага куллык этсинлер, миллетлер сенинъ алдында сежде кылсынлар. Сени каргаганлар наьлетленсинлер, сага ийгилик тилегенлер ийгилик тапсынлар!»

³⁰ Якуп, атасы Исхактынъ разылыгын алып, онынъ алдынан шыкканлай, кардашы Эсав анънан кайтып келди. ³¹ Эсав да табтли ас этип атасына алып келди: «Атам! Тилеймен, тур, кийик эт алып келдим, е, эм мага разылыгынъды бер», — деди.

³² Исхак: «Сен кимсинъ?» — деп сорады.

Ол да: «Мен сенинь улынь, тунъышынь, Эсав», — деди.

³³ Исхак, бек уллы кайгы ман калтырап: «Аьше, ол заманда, кийик этти ким табып, ас этип, мага егисткен? — деп сорады. — Сен келмей мен ога разылыгымды бердим, энди Алла оннан разы калаяк!»

³⁴ Атасынынъ соьзлерин эситип, Эсав коьтеринки эм кайгылы оькирип: «Мага да, атам, разылыгынъды бер!» — деди.

³⁵ Исхак: «Кардашынъ келип мени алдады. Сага береек разылыгымды ол алды», — деди.

³⁶ Эсав: «Босына Якуп* деп айтпайдылар ога. Ол мени эки кере алдады! Бас деп тунъышлыгымды алды, энди сен мага береек разылыгынъды алды!» — деди. Оннан сонъ атасына: «Аьше, мага да разылыгынъды бермеге амал калмаганма?» — деп сорады.

³⁷ Исхак яваплады: «Мен оны сенинь бийинъ эттим, баьри кардаш-кавымын онынъ ыргаты эттим, оьпекти эм шагырды ога бердим. Сага, улым, энди не зат берерим?»

³⁸ Эсав: «Атам меним, разылыгынъды бермеге тек бир амал барма? Разылыгынъды, атам, мага да бер!» — деп, оькирип йылады. ³⁹ Атасы Исхак ога: «Сенинь юртынъ коьктен шык туьскен семиз ерден узак болаяк. ⁴⁰ Сен кылышынъ тапканы ман яшаяксынъ, кардашынъа кызмет кылаяксынъ. Ама заман келеек — сен оьршигип коьтерилеексинъ эм мойнынънан мойсасын таслаяксынъ», — деп явап берди.

Якуп пайхамбар ана кардашы Лаванга кашады

⁴¹ Атасы разылыгын Якупка бергени уьшин, Эсав кардашы Якупты коьрип болмады. Оьзи оьзине: «Атамыздынъ оьлими мен байланыслы тулланув куьнлер ювыкладылар. Йылав куьнлериннен сонъ, кардашым Якупты оьлтирермен», — деди.

⁴² Ревекага тамада улы Эсавдынъ айтканын ким де болсын бирев еткерди. Ревека кишкей улы Якупты шакырып: «Сенинь кардашынъ Эсав сени оьлтиреегин айтып, оьзин юбантады.

* 27:36 «Якуп»тынъ маьнеси алдавшы.

⁴³ Тынъла, улым, меним айтканыма: каш Харранга, меним кардашым Лаванга.

⁴⁴ Кардашынънынъ ашувы кайтканга дейим Лаваннынъ янында бир кесек заман кал.

⁴⁵ Кардашынънынъ шамланувы кеткенде эм сенинъ ога эткенинъди мутканда, мен хабар йиберип сени аькелдирермен. Ол болмаса бир куьнде экевинъизди де йойтарман!» — деди.

⁴⁶ Оннан сонъ Ревека Исхакка: «Сосы хетли кыскаяклылардан яшавым каранъа болады. Эгер Якуп да ерли, хетли кызлардан бирин пише этип алса, мага яшамага керек тувыл!» — деди.

28 ¹ Исхак Якупты шақырып, ога разылыгын берди эм насихатлап: «Кенанлы кызларды пише этип алма. ² Бар Паддан-Арам ерине, ананънынъ атасы Бетуэлдинъ уйине эм сонда пише этип ананънынъ кардашы Лаваннынъ кызларынынъ бирин ал.

³ Куьдиретли Алла сага разылыгын коьрсетсин! Сенинъ ырувынъды, коьплеген халклар сеннен яратылсын деп, емисли эм коьп санлы этсин! ⁴ Ибрагимге разылыгын бергениндей сага эм сенинъ тувдыкларынъа да берсин; сол заманда Алла Ибрагимге савгалаган ерди, сен энди ят киси болып яшаган ерди байырлаяксынъ». ⁵ Исхак Якуп пан аманласты. Якуп Паддан-Арамга, арамлы Бетуэлдинъ улы Лаванга йоьнеди. Лаван Эсав ман Якуптынъ аналары Ревекадынъ кардашы эди.

⁶ Эсав Исхактынъ Якупка разылыгын бергенин, пише аькелмеге Паддан-Арамга йибергенин билди. Разылыгын берип турганда атасынынъ «Кенанлы кызлардан пише алма» деп насихатлаганын ⁷ эм Якуп атасы ман анасына бойсынып, Паддан-Арамга кеткенин де билди. ⁸ Сол заманда Эсав атасына кенанлы кызлардан келинлер ярамайтаганын анълады.

⁹ Сойтип Эсав Ибрагимнинъ улы Исмаилге барып, Исмаилдынъ кызын, Невайоттынъ карындасы Махалатты оьзине тагы да бир пише этип алды.

Якуп пайхамбардынъ тувси

¹⁰ Якуп Беэр-Шевады калдырып, Харранга йол алды. ¹¹ Бир ерге еткенде, куьн баткан эди, басынынъ астына тас салып ятып, сол ерде конды. ¹² Туьсинде ерде турган бир шапыраш коьрди. Шапыраштынъ басы коькке етти; Алладынь маьлеклери шапыраш пан ойга-кырга юредилер. ¹³ Раббий шапыраштынъ басында турып Якупка: «Мен Раббий, уьйкен атанъ Ибрагимнинъ эм атанъ Исхактынъ Алласыман. Сен ятып турган ерди мен сага эм сенинь тувдыкларыньа савгалайман. ¹⁴ Сенинь тувдыкларынь кумдай коьп болаяклар, олар куьнбатарга эм куьнтуварга, керуьвге эм кубылага яйылаяклар. Ер юзиндеги баьри халклар сен эм сенинь тувдыкларынь аркалы Алладынь разылыган табаяклар. ¹⁵ Мен сага ярдам этермен: сен кайда барсанъ да, Мен сени саклаякпан эм сосы кыралга кайтара-якпан. Мен сени калдырмаякпан: не зат ваьде эткен болсам, соны толтыраякпан», — деди.

¹⁶ Якуп уянып, айтты: «Туврасы да, Раббий булайда, сосы ерде — а мен билмедим!»

¹⁷ Эм коркканыннан: «Калай коркынышлы сосы ер! Бу Алладынь уьйи, коьктынъ капысы экен!» — деди.

¹⁸ Якуп, эргенъликте эрте турып, басынынъ астына салган тасты алды да, кие тастай этип, кадап салды эм уьстине зейтун майын тоькти. ¹⁹ Сол ерди Бетел* деп атады. Оннан алдын шахар Луз деп аталган.

²⁰ Якуп Аллага ант этти: «Эгер Сен мага ярдам этсенъ, мен баратаган йолда сакласанъ, мага оьтпек, кийим берсенъ, ²¹ эгер мен ата юртыма сав-саламат кайтсам, Раббий меним Аллам болаяк. ²² Мен салган сосы кие тас Сенинь уьйинъ болаяк эм Сен берген аьр не заттан мен Сага оныншы пайын берекпен».

Якуп пайхамбар Рахел мен таньсады

29 ¹ Якуп йолын бардырды. Куьнтувар халкларынынъ ерине еткенде, ² даньылда куйы коьрди. Куйыдынъ

* 28:19 «Бетел»динъ маьнеси Алладынь уьйи.

янында уыш кой эм эшки суьруьви яткан эди. Аьдетинше, суьруьвлерди сол куйыдан сувгарганлар. Куйыдынъ басы уыйкен тас пан ябылган эди. ³ Баьри суьруьвлер сонда йыйылса, шобанлар тасты куйыдынъ басыннан ийтеп, туварларына сув иширтип, оннан сонъ тасты тагы да орнына, куйыдынъ басына коядылар.

⁴ «Кардашлар, сиз кайдансыз?» — деп Якуп шобанлардан сорады.

«Харранданмыз», — деп явапладылар олар.

⁵ Ол: «Сиз Нахордынъ улынынъ улы Лаванды таныйсызба?» — деп сорады.

Олар: «Таныймыз», — дедилер.

⁶ «Ол калай яшайды?» — деп Якуп сорады.

«Аман-эсен, — деп явап бердилер. — Эне кызы да онынъ — Рахел, мунда койлары эм эшкилери мен келеятыр».

⁷ «Иссилик энди де туьспеди, — деди Якуп шобанларга, — малларды йыятаган заман тувыл. Оларга сув иширтинъиз де отлакларга аькетинъиз».

⁸ Олар да: «Баьри суьруьвлер йыйылмай, биз кеталмаймыз. Сол заманда тасты аргы якка ийтеп, малга сув иширтеекпиз».

⁹ Олар соьйлегеннинъ арасында, Рахел де атасынынъ малын алып келди. Рахел шобан эди. ¹⁰ Якуп, анасынынъ кардашы Лаваннынъ кызы Рахелди эм Лаваннынъ малын коьрип, куйыдынъ касына барды, тасты ийтеп, куйыды ашты эм малларга сув берди. ¹¹ Оннан сонъ Рахелди оьпти эм, оькирип йылап, ¹² ога атасынынъ ювыгы, Ревекадынъ улы болганын айтты. Рахел сол хабарды айтпага атасына шапты.

¹³ Лаван, йиени Якуп келгенин эситкенде, алдына шапты, оны кушаклады, оьпти эм уыйине алып кетти. Якуп ога оьзине болган баьри затлар акында хабарлады. ¹⁴ Лаван «Тувра, сен суьек пен, ден мен меникисинъ!» — деди.

*Якуп пайхамбар Леяды эм Рахелди
пише этип алады*

Якуп Лаваннынъ уйинде бир ай калган сонъ, ¹⁵ Лаван ога: «Сен меним кардашым болганга, мага бослай куллык этеексинъме, аьше? Айт, кайдай тоьлевге разысынъ?» — деди.

¹⁶ Лаванда эки кыз бар эди: уйкенининъ аты — Лея, кишкейиндики — Рахел.

¹⁷ Леядынъ коьзлери мунълы эди, Рахел десенъ бек ярасык эди — эм бети мен, эм сыны ман.

¹⁸ Якуп Рахелге ашык болганын Лаванга айтты: «Мен сенинъ кишкей кызынъ Рахел уьшин сага ети йыл куллык этеекпен».

¹⁹ «Аьше, суьйтип болсын, — деди ога Лаван, — ят кисиге барганнан эсе, сага барсын. Кал».

²⁰ Якуп Рахел уьшин ети йыл куллык этти, тек Рахелди суьйгени уьшин бу ети йыл ога бир неше куьн болып коьринди. ²¹ Лаванга: «Заман келди, кызынъды бер, уьйленейим», — деди.

²² Лаван буьтин ерли халкты йыйып, зияпетлер салды. ²³ Кеш болганда, Якупка кызын Леяды аькелди. Якуп оны ман ятты. ²⁴ Лаван оьз таьвкесин Зилпады Леядынъ кызметине берди.

²⁵ Эртенълик болды, мине Лея! «Сен мени мен не эттинъ?» — деди Лаванга Якуп. — «Мен сага Рахел уьшин куллык этпедим ме? Неге сен мени алдадынъ?»

²⁶ «Бизим бетлерде, уьйкен аьптеси турып, кишкейди байга бермейдилер.

²⁷ Мине бу той юмасы озса, биз сага кишкейди де берермиз. Онынъ уьшин сен мага энди де ети йыл куллык этпеге керексинъ», — деди Лаван.

²⁸ Якуп разы болды. Лея ман той юмасы кеткеннен сонъ, Лаван кызы Рахелди де ога пише этип берди. ²⁹ Лаван оьз таьвкесин Билхады Рахелдинъ кызметине берди. ³⁰ Якуп Рахел мен де ятты. Ол Рахелди Леядан эсе бек суьетаган эди. Якуп Лаванга тагы да ети йыл куллык этти.

Якуп пайхамбардынъ балалары

³¹ Раббий Леяды суьймегенин коьрди; сол себептен онынъ карнын емисли этти, а Рахел каратон болды. ³² Лея авыраяклы болып, ул тапты. «Аьше, Раббий меним кайгымды коьрди; энди мени байым суьер», — деп, улына Рубен* деген атты берди.

* ^{29:32} «Рубен»нинъ маьнеси Мине ул!

³³ Ол тагы да авыраяклы болды, тагы да ул тапты. «Раббий мени байым суьймегенин эситип, мага тагы да ул савгалады!» — деп, улына Шимон* деген атты берди.

³⁴ Ол тагы да авыраяклы болды, тагы да ул тапты. «Энди байым мага байланар, неге десе мен ога уьш ул таптым!» — деп, улына Левий** деген атты берди.

³⁵ Ол тагы да авыраяклы болды, тагы да ул тапты. «Энди Раббийди данькларман», — деп, улына Юда*** деп атады. Оннан сонь ол бала таппады.

30 ¹ Рахел Якупка бала табалмаганын коьрип, аьптесине куьнлейтаган эди. «Мага бала бер, ол болмаса мен оьлеекпен», — деди ол Якупка.

² Тек Якуп, ашувланып: «Мен Алладынь орнын алаларман ма? Сага бала бермейтаган Ол!» — деп яваплады.

³ «Мине Билха, меним таьвкем, — деди Рахел. Сен оны ман ят, мага бала тапсын, меним тизлериме салсын. Ол аркалы болса да, менде балалар болаяк!»

⁴ Рахел ога некахсыз пише этип Билхады берди. Якуп Билха ман ятты. ⁵ Билха авыраяклы болды эм Якупка ул тапты. ⁶ Рахел: «Алла мага аьдиллик этти. Ол меним тилегимди эситип, мага ул берди», — деп, балага Дан**** деген атты берди.

⁷ Билха тагы да авыраяклы болды эм Якупка тагы да бир ул тапты. ⁸ Рахел: «Аьптем мен уллы базласувым болды, эм енъдим мен оны!» — деп, балага Напталий***** деген атты берди.

⁹ Лея, энди бала таппаякпан деп, таьвкесин Зилпады Якупка некахсыз пише этип берди.

¹⁰ Зилпа Якупка ул тапты. ¹¹ Лея: «Бактылыман!» — деп, балага Гад***** деген атты берди.

* 29:33 «Шимон»нынъ маьнеси Эситеди.

** 29:34 «Левий»динъ маьнеси Байланув.

*** 29:35 «Юда»дынъ маьнеси Даньклав.

**** 30:6 «Дан»нынъ маьнеси Аьдиллик этер.

***** 30:8 «Напталий»динъ маьнеси Базласувым.

***** 30:11 «Гад»тынъ маьнеси Бактылы.

¹² Зилпа Якупка экинши ул тапты. ¹³ Лея: «Наъсиплимен! Баъри хатынлар мага наъсипли деп айтарлар!» – деп, балага Ашер* деген атты берди.

¹⁴ Бир кере бийдай шалынган заманда, Рубен, кырда мандрагор** эмислерин табып, анасы Леяга аькелди. Рахел Леядан: «Сенинъ улынъ тапкан мандрагор эмислериннен мага бертагы», – деп тиледи. ¹⁵ «Меним байымды алганынъ етпейим? – деди Лея. – Энди меним улым тапкан мандрагор эмислерин де алаяксынъма?»

Рахел: «Улынънынъ мандрагорларын мага берсенъ, бу кеше сага байым ман ятпага ызын берермен», – деп соъз берди.

¹⁶ Эм мине кеште Якуп кырдан уйге кайтканда, Лея алдына шыгып айтты: «Кел мага. Мен сени синълимнен улым тапкан мандрагор эмислерине сатып алганман!» Сол кеше Якуп Лея ман ятты.

¹⁷ Алла Леядынъ дуvasын кабыл этти. Лея авыраяклы болды эм Якупка бесинши ул тапты. ¹⁸ «Байымды таъвкем мен боълискеним ушин Алла мени савгалады», – деп, Лея улына Иссакар*** деген атты берди.

¹⁹ Тагы да Лея бала коьтерди, Якупка алтыншы ул бала тапты. ²⁰ «Алла мени юмарт савгалады! Энди байым мени сыйлар, мен ога алты ул таптым!» – деп, Лея улын Завулон**** деп атады.

²¹ Оннан сонъ Лея кыз тапты. Дина***** деп атады.

²² Алла Рахел акында да мутпады; дуvasын кабыл этти эм бала коьтермеге амал берди.

²³ Рахел авыраяклы болды, ул тапты эм айтты: «Мени Алла бетлевден куткарды». ²⁴ Эм: «Раббий тагы да бир ул коссын!» – деп, Рахел улына Юсуп***** деген атты берди.

* 30:13 «Ашер»динъ маънеси Наъсипли.

** 30:14 Мандрагор: Аьдемдинъ эки бутына усаган шанышкы кебинде тамыр болган. Емиси эркеклик куьшин коьбейтеегине ыйнанылган оьсимлик.

*** 30:18 «Иссакар»дынъ маънеси Савга.

**** 30:20 «Завулон»нынъ маънеси Сыйлав.

***** 30:21 «Дина»дынъ маънеси Оьким.

***** 30:24 «Юсуп»тынъ маънеси Коссын.

*Якуп пайхамбардынъ
суюруувлери коьп болады*

²⁵ Рахел Юсупты тапканнан сонъ, Якуп Лаванга айтты: «Юртыма кайтпага ызын бер, тувган элиме, ²⁶бирге балаларым ман, олар ушин сага куллык эткен пишелерим мен. Оьзинъ билесинъ сага не шаклы куллык эткенимди!»

²⁷ «Мага разы эсенъ, мунда кал! — деди Лаван. — Мен бал ашып, сен аркалы Раббий мага разылыгын коьрсеткенин анъладым. ²⁸Айт, кайдай тоьлев бермеге керекпен?»

²⁹ «Оьзинъ билесинъ, — деп яваплады Якуп, — меним калай куллык эткенимди, меним каравым ман суюруувлеринъ кайдай болганын. ³⁰Мен келгенде, малынь сенинь аз эди, а соьле бек коьп болган. Соьйтип меним келуьвим мен Раббий сага разылыгын коьрсетти. Тек оьз аьелиме мен кашан куллык этеекпен?»

³¹ «Айт, не шаклы тоьлев берейим сага?» — деп сорады Лаван.

«Мага бир зат та бермеге керек тувыл, — деп яваплады Якуп. — Мен сенинь малыньды отлатып карамага энди де разыман, тек бир шартым бар. ³²Буьгуьн баьри суюруувлеринъди айланып, олардан шубар, таргыл койларды, кара козыларды эм таргыл, шубар эшкилерди айырып шыгарайым. Муннан арбатын сондай мал меним куллык хакым болар. ³³Меним алдамаганымды тергемеге енъил боляк: муннан арбатын сен тоьлевге не зат алганымды карамага келсенъ эм шубар, таргыл болмаган эшкиди, кара болмаган козыды тапсанъ — олар урланган деп санамага боляксын».

³⁴ «Бек аьруьв, — деди Лаван. — Сен айткандай болсын».

³⁵ Ама сол куьн ок Лаван баьри алагаз, таргыл текелерди, ак белгилери болган шубар, таргыл эшкилерди эм баьри кара козыларды айырып, улларына берди. ³⁶Сонъ Якупан уьш куьнлик узаклыкка кетти.

Якуп Лаваннынь калган малын бакты.

³⁷ Якуп актеректинъ, бадамнынъ, платаннынъ ший бутакларын кести, олардынъ кабагын йолак-йолак этип, ак агашына дейим сыдырды. ³⁸Сыдырылган бутакларды малдынъ алдына, сув ишетаган олыкларына салды. Мал сув ишпеге

келгенде, сол шыбыкларга карасын деп, неге десе олардынъ кашатаган заманы эди. ³⁹ Мал, сызыклы шыбыклардынъ, бутаклардынъ алдында косылганы уьшин, балалары сызыклы, шубар, таргыл болып тувдылар. ⁴⁰ Козыларды Якуп айырып салатаган эди эм оларды, Лаваннынъ суьруувлерининъ шубар эм кара малына карап тургандай этип, буратаган эди. Энди Якуп озининъ суьруувлерин айырып, оларды Лаваннынъ суьруувлерине карыстырмады.

⁴¹ Карувлы айванлар кашсалар, Якуп, айванлар бутаклардынъ касында косылсынлар деп, бутакларды олардынъ коьзлерининъ алдына, олыкларга салды. ⁴² А карувсыз айванлардынъ алдында бутакларды олыкка салмайтаган эди. Сойтип карувсыз мал Лаванга, а карувлы мал Якупка тиетаган болды. ⁴³ Якуп шынты бай аьдем болды, онынъ кой, эшки суьруувлери, таьвкелери эм ыргатлары, туьелери эм эшеклери болды.

Якуп пайхамбар Лаваннан кашады

31 ¹ Лаваннынъ уллары: «Якуп бизим атамызда болган баьри затты алган! Атамыз аркалы озине байлык йыйган», – деп айтатаган болдылар. Бу соьзлерди эситип, ² Якуп Лаваннынъ ога алдынгындай болып ийги карамайтаганын анълады.

³ Раббий Якупка: «Аталарынънынъ ерине, тувган юртынъа кайт. Мен сага ярдам этеекпен», – деди.

⁴ Якуп аьдем йиберип, Рахел мен Леяды онынъ суьруувлери багылган данъылга шакыртты ⁵ эм оларга айтты: «Карайман, сизинъ атанъыз мага алдынгындай болып турмайды. Тек мага атамнынъ Алласы ярдам этти. ⁶ Оьзинъиз билесинъиз: мен сизинъ атанъызга болган карувымды салып куллык эткенмен. ⁷ Атанъыз мени алдап он кере кыйынагымды авыстырды. Тек Алла ога мага яманлык этпеге ызын бермеди. ⁸ Атанъыз мага: „Сенинъ кыйынагынъ шубарлар боляк“, – десе, савлай мал шубар болып тувады. А: „Сенинъ кыйынагынъ таргыллар боляк“, – десе, савлай мал таргыл болып тувады. ⁹ Сойтип Алла атанъыздынъ малын алып, мага берди.

¹⁰ Бир кере, мал кашатаган заманда, мен туьсимде эшкилерди кашырган текелер баьриси де шубар, таргыл, яде доьнъелли

болганларын коьрдим. ¹¹ Туьсимде Алладынь маьлеги мага: „Якуп!“ – деди. Мен: „Аьше!“ – деп явапладым. ¹² Ол: „Кара, – деди, – баьри текелер, эшкилерди кашыратаганлар – яде шубар, яде таргыл, яде доьньелли. Лаваннынь сага этетаган затларынынъ баьрисин коьрдим. ¹³ Мен сага Бетелде коьринген Алламан. Сол ерде сен кие таска зейтун майын куйып, Мага ант эттинъ. Тур, сосы кыралдан кет, тувган элинъе кайт“».

¹⁴ Рахел эм Лея Якупка: «Бизге атамьздынъ мал-муьлкиннен, яде асабалыгыннан бир зат тиеме, аьше? ¹⁵ Туврасы, ол бизди ят деп санайды; ол бизди саткан, а биз уьшин алганын оьзине байырлады. ¹⁶ Суьйткенде, Алла бизим атамьздан алган баьри байлык, бизге эм бизим балаларымьзга байыр. Алла сага калай буйыра болса, солай эт», – деп явапладылар.

¹⁷ Якуп балаларын эм пишелерин туьелерге олтыртып, ¹⁸ буьтин айванларын алдына суьрип, йыйган баьри мал-муьлки, Паддан-Арамда алган оьз суьруьвлери мен атасы Исхакка, Кенан ерине баратаган йолга шыкты.

¹⁹ Лаван койларды кыркпага кеткен заманда, Рахел атасынынъ уьйиндеги аллаларды урлады. ²⁰ Якуп кашаягын билдирмей, арамлы Лаванды алдады. ²¹ Болган баьри мал-муьлки мен кашып кетти. Ефрат йылгадынъ ары ягына оьтип, Якуп Гилад тавларына карап йоьнеди.

Лаван Якуп пайхамбарды кувып етеди

²² Уьшинши куьн Лаванга Якуп кашып кеткен деп айттылар. ²³ Лаван кардаш-кавымын йыйып, Якупты кувып йоьнеди. Ети куьннен сонъ Гилад тавларында онынъ артыннан етти.

²⁴ Сол кеше, туьсинде, арамлы Лаванга Алла коьринди эм айтты: «Сак бол! Якупка эш бир яманлык та этпе!»

²⁵ Лаван Якупты кувып етти. Якуп тыншаймага деп, Гилад тавларында орынласкан эди. Лаван да кардаш-кавымы ман шатырын сонда ок орынластырды. ²⁶ Эм Лаван Якупка: «Сен не зат этесинъ? – деди. – Сен мени алдадынъ! Кызларымды, кавгада есирге туьскенлердей этип, алып кеттинъ! ²⁷ Неге сен билдирмей кеттинъ, алдадынъ мени эм мага бир зат та айтпадынъ? Мен сени шатлыклы йырлар ман, даул ман, лира ман озгарар эдим, ²⁸ а сен мага кызларымды эм тувдыкларымды

оппеге де амал бермединъ! Акылсызлык эттинъ сен! ²⁹ Сизге яманлык этпеге меним колымда куыш бар, ама кеше атанъыздынъ Алласы мага: „Сак бол! Якупка эш бир яманлык та этпе!“ деди. ³⁰ Аьруьв, аьше, сен кеттинъ меннен, неге десе атанънынъ уьйин сагындынъ. Ама меним аллаларымды неге урладынь?»

³¹ Якуп Лаванга явап берип: «Мен корктым, кызларыньды артка аларсынъ деп ойладым. ³² Тек кимде аллаларынъды тапсанъ, ол яшамаяк! Бизим ювыкларымыз шаат болсынлар: баъри затымды карап шык, сеники болганды ал!» – деди. (Якуп билмейтаган эди аллаларды Рахел алганын.)

³³ Лаван Якуптынъ, Леядынъ, эки таьвкединъ шатырларын тинтти, бир зат та таппады. Леядынъ шатырыннан шыгып, Рахелдинъ шатырына кетти. ³⁴ Рахел сонынъ арасында аллаларды алып, туьединъ иерине ясырды эм уьстине олтырды. Лаван онынъ шатырын тинтип баслады, бир зат та таппады.

³⁵ А Рахел ога: «Бийим, алдынъда турмаганым уьшин, мага ашувланма: аьдеттеги пише авырувы менде». Лаван баъри затты тинтти, аллаларды таппады.

³⁶ Энди Якуп ашувланды эм Лаван ман даваласып баслады: «Меним шуьшим не? Сен меним артымнан кувгандай, кайдай куьна, кайдай кьянатшылык эттим мен? ³⁷ Сен меним баъри муьлкимди тинттинъ – сага байыр не зат таптынъ, аьше? Коьрсет, ювыкларымыздынъ алдына кой. Олар арамызда болган затка карар берсинлер. ³⁸ Йьрма йыл мен сага куллык эттим. Сол заманнынъ ишинде не койларда, не эшкилерде иш таслаган болмады. Мен сенинъ суьруьвинънен кой емедим. ³⁹ А кыр айванлары талаган малды сага аькелмедим, озьзим тоьлеп турдым. Куьндиз болсын, кеше болсын – урланган малды сен меннен сорап турдынъ.

⁴⁰ Куьндиз иссиликтен, кеше аяздан азап шектим. Коьзиме уйкы кирмеди. ⁴¹ Йьрма йыл мен уьйинъде солай яшадым. Он доьрт йыл кызларынь уьшин, алты йыл – малынь уьшин сага куллык эттим, а сен он кере белгиленген кыйынагымды туьрлендирдинъ. ⁴² Эгер уьйкен атам Ибрагим сенген эм атам Исхак корккан Алла мага ярдам этпеген болса, сен мени бир затсыз йибереек эдинъ. Тек Алла меним шеккен кыйын-

лыгымды эм меним куллыгымды коьреди: бу кеше Ол Оьзи меним коршалавшым болды!»

⁴³Лаван Якупка яваплады: «Олар меним кызларым, меним тувдыкларым, меним малым. Баьри сен коьретаган зат – меники. Ама кызларымды эм олар тапкан балаларды янымнан айырмаска не зат этип боларман? ⁴⁴Кел, бир келисуьв берки-теек, арамызда бир шаат болсын».

⁴⁵Сол заманда Якуп кие тастай этип, уйкен тасты кадап салды, ⁴⁶эм ювыкларына айтты: «Тасларды йыйынъыз». Олар тастан уйкен тоьбе уйдилер эм янында ас иштилер. ⁴⁷Лаван тоьбеди Егар-Сахадута деп атады, а Якуп Гал-Эд* деп атады.

⁴⁸Лаван айтты: «Бу тоьбе – буюгуьн бизим келисуьвдинъ шааты». Соны уьшин бу ердинъ аты Гал-Эд. ⁴⁹Ога Миспа** да аталган, неге десе Лаван косты: «Биз бир биримизди йойганда да, Раббий экевимизди коьзиннен айырмасын. ⁵⁰Эгер дейим сен меним кызларымнынъ хаьтерин калдырсанъ, яде олардан баска пишелер алсанъ, эсинъде тургыст: янымызда бир аьдем де болмаса, Алла бизге шаат!»

⁵¹Оннан сонъ «Кара, – деди Лаван Якупка, – бу тоьбе эм бу кие тас, мен оларды арамызга салдым. ⁵²Олар бизим келисуьвдинъ шаатлары. Мен яман ниет пен бу тоьбединъ эм бу кие тастынъ сага байыр болган ягына бармаякпан, сен де олардынъ мага байыр ягына яман ниет пен келмеексинъ. ⁵³Бизим обкимшимиз Ибрагимнинъ, Нахордынъ эм олардынъ аталарынынъ Алласы болсын».

Якуп атасы Исхак корккан Алла ман ант этти. ⁵⁴Оннан сонъ Якуп сол тавда курманлык этти, ювыкларын зияпетке шақырды. Астан сонъ олар сол тавда конмага калдылар. ⁵⁵Эртенъликте Лаван эрте турып, тувдыкларын эм кызларын оьбип, оларга разылыгын берип, уйине йол алды.

32 ¹Якуп йолын бардырды, эм алдына Алладынъ маьлек-лери шыктылар.

* ^{31:47} «Егар-Сахадута»дынъ да «Гал-Эд»тинъ де маьнеси шаат тоьбе.

** ^{31:49} «Миспа»дынъ маьнеси каравыл каласы.

²Оларды коьрип, Якуп айтты: «Бу — Алладынь турагы!» Эм бу ерге Маханайим* деп ат берди.

Якуп пайхамбар Эсав ман коьриснеге абзирленеди

³Якуп оззининь алдына, Сеир еринде, Эдом кыралында яшаган кардашы Эсавка хабаршылар йиберди. ⁴Оларга: «Меним бийим Эсавга айтынъыз: „Собьитип сенинь ыргатынь Якуп айтады: мен узак заман Лаваннынь уыйинде яшадым. ⁵Энди менде огизлер, эшеклер, мал, ыргатлар эм таьвкелер бар. Мен сага, меним бийиме, сосы хабарды сенинь ийгилигинъе сенип йиберемен“», — деп буйырды.

⁶Хабаршылар кайтып, Якупка: «Кардашынь Эсав пан коьристик. Ол доьрт юз аьдем мен алдынъа шыкпага келеди», — дедилер. ⁷Коркыныш бийледи Якупты. Ол бек кайгырып, аьдемлерин, малын, сыйырларын, туьелерин эки куьпке боьлди. ⁸«Эгер Эсав бир куьпке шапкынлык этсе эм баьрин оьлтирсе, экинши куьптегилер кашып кутыларлар», — деп ойланды.

⁹Сонъ Якуп дува этип баслады: «О, меним уыйкен атам Ибрагимнинъ Алласы, атам Исхактынъ Алласы Раббий! Мага: „Тувган юртынъа, ювыкларыньа кайт. Мен сага бактынъды ашаякпан“, — деп соьз бердинъ. ¹⁰Мен Сенинь мага, Озинънинъ кулыньа, коьрсеткен юмартлыгынъа, рагимлигинъе тийисли тувылман. Мен Йордан йылгадынъ аргы ягына тек аса таяк пан оьткен эдим, а соьле менде эки мал-муьлк толы турак ерим бар. ¹¹Тилеймен, мени кардашым Эсавтан коры! Коркув менде: ол келер эм мени оьлтирер, пишелерим мен, балаларым ман! ¹²А Сен: „Бактынъды ашаякпан, тувдыкларыньды денъиз кумындай сансыз коьп этеекпен“, — деп ваьде эттинъ».

¹³Якуп сол ерде конды. Эртенъликте суьруьвлериннен кардашы Эсавка савгага ¹⁴эки юз эшки, йырма теке, эки юз кой, йырма кошкар, ¹⁵отыз савылатаган туье боталары ман, кырк сыйыр, он огиз, йырма ургашы эшек, он эркек эшек айырды. ¹⁶Оларды ыргатларга берди, аьр бир суьруьвде оззининъ айдавшысы болгандай этти, эм оларга айтты: «Алдыга

* 32:2 «Маханайим»динъ маьнеси эки аьскер.

барынъыз, суьруьвлер арасында бос ер сакланъыз». ¹⁷ Оннан сонъ биринши айдавыгыга: «Меним кардашым Эсавга расканда, – деди, – ол: „Сен кимнинъ ыргатысынъ? Кайда барасынъ? Кимнинъ малын айдайсынъ?“ деп сораса, ¹⁸ сен: „Бу мал – сенинъ ыргатынъ Якуптынъ сага, бийим Эсавга, йиберген савгасы. Мине Якуп оьзи артымыздан келеди“ деп явапла».

¹⁹ Якуп эм экинши, эм уьшинши, эм баска айдавышыларга Эсав пан расканда тап солай айтпага буйырды, ²⁰ эм «Тек: „Сенинъ ыргатынъ Якуп артымыздан келеди“, деп коспага мутпанъыз», – деди. Событип, алдыга йиберилген савгалар ман Эсавтынъ юрегин юмсатаяк болды. «Оннан сонъ, – ойланды Якуп, – мен оьзим де коьринермен. Сол заманда, билким, ол мени ийгилик пен расар». ²¹ Эм, савгаларды алдыга йиберип, Якуп туракта конмага калды.

*Якуптынъ аты Исраилге
туьрлендириледи*

²² Сол кеше ок, Якуп турды, эки пишесин, эки некахсыз пишесин, он бир улын алып, Яббук йылгадынъ кешуьви мен аргы ягына оьтти. ²³ Оларды оьттирген сонъ, йылгадынъ аргы ягына баьри мал-муьлкин де коьширди. ²⁴ Якуп оьзи туракта ялгыз калды. Танъ атканга дейим, ким болса бирев оны ман куьрести. ²⁵ Аьдем Якупты енъалмаягын коьрип, оны ман куьресип турганда, янбасынынъ суьеги шыккандай этип куьшли сокты ²⁶ эм Якупка айтты: «Йибер Мени. Танъ атты».

«Мага разылыгынъды бермесень, йиберек тувылман», – деди Якуп.

²⁷ Аьдем: «Сенинъ атынъ не?» – деп сорады.

Ол: «Якуп», – деп яваплады.

²⁸ Аьдем: «Бубьуьннен арбатын атынъ Якуп тувыл, Исраил* болаяк, неге десе сен Алла ман эм аьдемлер мен куьрестинъ эм енъуьвши болып шыктынъ».

²⁹ Якуп: «Айт мага атынъды!» – деп тиледи.

Ол: «Сага атымды билмеге неден керек?» – деди. Эм Якупка разылыгын берди.

* 32:28 «Исраил»динъ маьнеси Алла ман куьрескен.

³⁰Сол ислер болган ерге Якуп: «Бу ерде мен бет бетке Аллады коьргенмен эм сав калдым!» деп, Пениел* деген атгы берди.

³¹Якуп Пениелден кеткен заманда куьн тува эди. Ол, янбасынынъ суьеги шыкканнан себеп, аксай эди. ³²Исраил уллары бу куьнге дейим айванлардынъ янбас суьегининъ басындагы синъирди емейдилер. Неге десе Алла Якуптынъ янбас суьегининъ басындагы синъирге тийген эди.

*Якуп пайхамбар Эсав
ман коьриседи*

33 ¹Якуп карады эм коьрди: онынъ алдына Эсав 400 аьдем мен бирге келеятыр. Якуп Леядынъ, Рахелдинъ эм некиххсыз хатынларынынъ балаларына аналарынынъ касында турмага буйырды. ²Ол оларды булай тизди: алдыда некиххсыз хатынлар балалары ман, олардынъ артында Лея балалары ман, олардынъ артында Рахел эм Юсуп. ³Оьзи Якуп алдыга шыкты эм, кардашынынъ касына келеектен алдын, ети кере сежде кылды.

⁴Тек Эсав онынъ алдына ымтылды, кушаклады, мойнына сарылып, оьпти. Экеви де йылап басладылар. ⁵Пишелерди эм балаларды коьрип, Эсав: «Бу янынъдагылар ким?» – деп сорады.

Якуп: «Олар – мага, сенинъ кулынъа, Алла савга эткен балаларым», – деди.

⁶Некиххсыз хатынлар балалары ман Эсавтынъ янына келип, сежде кылдылар. ⁷Олардан сонъ Лея балалары ман келип, сежде кылдылар. Энь сонъ Рахел эм Юсуп келип, сежде кылдылар.

⁸Эсав: «Мага йолда раскан суьруевлердинъ маьнеси не?» – деп сорады.

Якуп: «Ол – сага ярар уьшин савга, бийим», – деп яваплады.

⁹«Менде коьп бар, кардашым, – деди Эсав, – калдыр оьзинъе».

¹⁰«Йок, – деди Якуп, – рагимлик коьрсет, ал меним савгаларымды! Сени мен коьрисуьв – мага Алла ман бет бетке коьрисуьвдей, сен мага бек танъсынъ! ¹¹Тилеймен, сага аькелген савгамды ал. Алла мени юмарт савгалады, менде не де

* 32:30 «Пениел»динъ маьнеси Алладынъ бети.

бар». Якуп Эсавка савгаларын алмага ялбарып тиледи, ол да сонъында разы болды.

¹² «Йолга шыгайык, – деди Эсав, – Мен сени мен бараякпан».

¹³ Якуп: «Бийим меним, сен билесинъ балалар карувсыз. Койларым эм сыйырларым савыладылар: оларды айдасак, баъриси бир куьннен кырылаяк. ¹⁴ Бийим, тилеймен, сен алдыга бар, а мен, сенинъ ыргатынъ, артынънан барайым – асыкпай, мал, балалар баргандай болып, сага, меним бийимге, Сеирге еткенге дейим», – деди.

¹⁵ «Мен адемлеримнинъ бир кесегин сени мен калдырайым», – деди Эсав.

Якуп: «Не ушин? Сен, меним бийим, мага бек танъсынъ».

¹⁶ Сол ок куьн Эсав артына, Сеирге йол алды, ¹⁷ а Якуп Суккотка йобнеди. Ол онда уй салды, малга авлалар этти. Соны ушин сол ердинъ аты Суккот*.

¹⁸ Паддан-Арамнан келгеннен сонъ, Якуп Кенан ериндеги Шехем шахарына аман-эсен етти, эм оннан эрек болмай токтады. ¹⁹ Якуп Шехемнинъ атасы Хамордынъ улларыннан 100 кесек куьмиске сатып алган еринде шатырын яйды. ²⁰ Онда ол курманлык этпеге ер ясады эм Эл-Элохей-Исраил** деп атады.

Дина зорланады

34 ¹ Леядынъ Якупка тапкан кызы Дина ерли кызларды коьрмеге барды. ² Сол кыралдынъ бийи хивли Хамордынъ улы Шехем оны коьрди, ыслады эм зорлады. ³ Ол Якуптынъ кызы Динады суьйди, ога ашык болып, аьруьв соьзлер айтты. ⁴ Хаморга, оззининъ атасына: «Бу кызды мага пише этип ал», – деди.

⁵ Якуп кызы Динадынъ зорланганын эситти. Сол заманда уллары данъылда мал багатаган эдилер; Якуп олар келгенге дейим бир зат та этпей турды.

⁶ Шехемнинъ атасы Хамор Якуп пан соьйлеспеге келди. ⁷ Сол вакытта Якуптынъ уллары, болган затты эситип,

* 33:17 «Суккот»тынъ маьнеси авлалар.

** 33:20 «Эл-Элохей-Исраил»динъ маьнеси Алла Исраилдинъ Алласы.

даньылдан уйге кайттылар. Олар кыйналып, ашувга толы эдилер. Шекем Якуптынъ кызын зорлап, Исраилди корлаган: ол ярамас ис!

⁸Хамор оларга: «Шехем, меним улым, кызынъызды бек суьйди. Тилеймен, беринъиз оны ога пише этип!» ⁹Сиз бизи мен ювыклар боларсынъыз, бизге кызларынъызды байга берерсинъиз эм бизим кызларды озинъизге пише этип аларсынъыз. ¹⁰Биз бен бирге яшанъыз. Бизим кыралымыз – сизинъ алдынъызда, кайда суьйсенъиз орынласып, сатув-алув этип, мал-муьлк иеси болынъыз», – деп айтты.

¹¹Шехем Динадынъ атасына эм кардашларына: «Рагимли болынъыз, мен сизге не зат айтсанъыз, соны берермен!» ¹²Энъ уйкен калым эм савгалар белгиленъиз, не кадер айтсанъыз, сол кадер береекпен. Тек кызды мага пише этип беринъиз», – деп косты.

¹³Шехем мен онынъ атасы Хаморга Якуптынъ уллары аьйлекирлик пен явап бердилер; неге десе Шехем олардынъ карындасы Динады зорлаган эди. ¹⁴«Биз ол затты эталмаймыз, – дедилер олар. Карындасымызды суьннетленмеген эркекке байга бермеге бизим уьшин бетлев. ¹⁵Тек бир шартты толтырсанъыз биз разылыгымызды береекпиз: эгер сиз биздей болсанъыз эм баьри эркеклеринъиз суьннетленселер. ¹⁶Сол заманда биз сизге кызларымызды байга береекпиз, сизинъ кызларынъызды да озимизге пише этип алаякпыз, суьйткенде биз сиз бен бирге яшап калаякпыз эм бир халк болаякпыз. ¹⁷А эгер бизге тынъламасанъыз эм суьннетленмесенъиз, карындасымызды алып кетеекпиз».

¹⁸Хамор эм улы Шехем сол шартка разы болдылар. ¹⁹Шехем сол сабатлей бабага олтырды – соьйтип яс аьдем Якуптынъ кызын суьетаган эди. Шехем атасынынъ тукумында энъ сыйлы аьдем эди.

²⁰Хамор эм улы Шехем шахар капысына барып, шахаршыларга: ²¹«Бу аьдемлер тынышлык пан келгенлер. Бизим кыралымызда яшасынлар эм сатув-алув этсинлер. Ер коьп, оларга да, бизге де етер. Биз олардынъ кызларын пише этип алармыз, бизим кызларды да оларга байга берермиз. ²²Олар бизи мен бирге яшамага эм бир халк болмага разылар, тек бир

шарт бар: бизим баъри эркеклеримиз, олардынъ эркеклериндей болып, суьннетленмеге кереклер. ²³ Олардынъ суьрувьлери, маллары, муьлклери бизики болаяк, эгер биз олардынъ шартларын кабыл этсек эм олар бизи мен яшап басласалар!» — деп айттылар.

²⁴ Баъри шахаршылар Хамор эм улы Шехем мен разы болдылар эм шахардынъ баъри эркеклери суьннетлендилер. ²⁵ Уьшинши куьн, эркеклер аьли де авырып ятканда, Шимон эм Левий, Якуптынъ уллары, Динадынъ кардашлары, кылышларын алып шахарга бир кыйынсыз кирип, баъри эркеклерди оьлтирип шыктылар. ²⁶ Хамор ман улы Шехемди де оьлтирдилер, Динады Шехемнинъ уьйиннен алып кеттилер. ²⁷ Якуптынъ баъри уллары келип, оьлгенлердинъ затларын сыйырып, шахарды тонадылар. Неге десе Дина, олардынъ карындаслары, зорланган эди. ²⁸ Олар койларды, эшкилерди, сыйырларды, эшеклерди, шахарда эм кырларда тапканларынынъ баьрин де алдылар. ²⁹ Шахаршылардынъ баъри мал-муьлкин сыйырып, балаларын эм пишелерин аькеттилер эм уьйлерин тонадылар.

³⁰ Якуп Шимон ман Левийге: «Сиз мага каза аькелдинъиз! Сиз мени ерли яшавшылардынъ — кенанлылар эм перизлилердинъ — энъ суьймеген аьдеми эттинъиз. Бизде аьдем аз, олар бирлесселер, мени оьлтирееклер эм бизим тукым йок болаяк!» — деди.

³¹ Тек Шимон эм Левий ога: «Бизим карындасымыз бан, орамбастагы сатлык кызга эткендей, зорлык этпеге керек тувыл эди», — дедилер.

Якуп пайхамбар Бетелге кайтады

35 ¹ Алла Якупка: «Тур, Бетелге бар, орынлас эм сонда сага, сен кардашынъ Эсавтан кашканда, коьринген Аллага курманлык ерин ярастыр», — деп буйырды.

² Якуп аьелине эм баъри аьдемлерине: «Сизде болган ят аллаларды эрекке алып тасланъыз, тазаланынъыз эм кийимлеринъизди авыстырынъыз. ³ Турып Бетелге барайык. Онда, кыйынлык куьнимде дувамды кабыл эткен эм баъри юрген ерлеримде мага ярдамга келген Аллага курманлык ерин яса-якпан». ⁴ Олар Якупка баъри ят аллаларын, кулакларыннан

сыргаларды да шыгарып бердилер. Баьрин де Якуп Шехем шахарына ювык эмен терегининь астына коьмди. ⁵Олар йолга шыктылар. Алла тоьгеректеги шахарлардынъ яшавшыларына коркув салганы ушин, олар Якуптынъ улларынынъ артыннан кувмадылар.

⁶Якуп аьдемлери мен Кенан ериндеги Луз шахарына (соьлеги Бетелге) етти. ⁷Онда ол курманлык этетаган ер ясады. Ога «Эл-Бетел*» деген ат берди, неге десе сол ерде, Якуп Эсавтан кашатаган заманда, ога Алла коьринген эди.

⁸Сонда Ревекадынъ эмшек эмисткен анасы Девора оьлди. Оны Бетелдинъ кубыла янындагы эмен терегининъ астында коьмдилер эм сол ерге Аллон-Бакут** деген ат бердилер.

⁹Якуп Паддан-Арамнан кайтканнан сонъ, Алла ога тагы да коьринип, разылыгын берди ¹⁰эм: «Сенинъ атынъ Якуп, тек энди сага Якуп деп айтпаяклар. Энди сенинъ атынъ Исраил*** болаяк», – деп, Исраил деген атты берди. ¹¹Алла тагы да ога айтты: «Мен куьдиретли Алла. Емисли эм коьп санлы бол: сеннен бир миллет яратылаяк, коьплеген миллетлер яратылаяк, сенинъ тукумынынъ патшалар туваяклар! ¹²Мен Ибрагимге эм Исхакка берген ерди сага эм сеннен сонъ тувдыкларынъа береекпен». ¹³Оннан сонъ Алла, Якуптан айырылып, оны ман соьйлеген ерден оьрге шыкты. ¹⁴Якуп Алла ман соьйлеген ерге кие тас салды, таска савга этип шагыр эм зейтун майын куйды. ¹⁵Алла оны ман соьйлеген ерди Якуп Бетел**** деп атады.

*Бенямин тувады,
Рахел мен Исхак пайхамбар оьледилер*

¹⁶Бетелди калдырып, Эфраттан узак болмаган ерде Рахел толгатып баслайды. Бала табувы кыйынлы эди. ¹⁷Рахел бек кыйнала эди. «Коркпа, – деди ога эбия ана. – Кара, сенде тагы да бир ул!» ¹⁸Оьлеятырган Рахел сонъгы тынысы ман

* 35:7 «Эл-Бетел»динъ маьнеси Бетелдинъ Алласы.

** 35:8 «Аллон-Бакут»тынъ маьнеси Йылавдынъ эмен тереги.

*** 35:10 «Исраил»динъ маьнеси Алла ман куьрескен.

**** 35:15 «Бетел»динъ маьнеси Алладынъ уйи.

улына Бен-Они* деген ат берди. Тек атасы оны Бенямин** деп атады.

¹⁹ Сойтип Рахел оьлди. Оны Эфратка (соьлеги аты Бет-лехем) баратаган йол ягасында коьмдилер. ²⁰ Якуп онынъ кабырына кие тас салды. Рахелдинъ кабырынынъ кие тасы энди де турады.

²¹ Исраил [Якуп] йолын бардырды эм Мигдал-Эдерден сонъ шатырын яйды. ²² Исраил сол ерде яшаган заманда Рубен атасынынъ некахсыз пишеси Билха ман зийналык этти. Исраил сол затты эситкенде [бек ашувланды].

Якуптынъ он эки улы болды.

²³ Леядынъ уллары: Рубен (Якуптынъ тунъышы), Шимон, Левий, Юда, Иссакар эм Завулон.

²⁴ Рахелдинъ уллары: Юсуп эм Бенямин.

²⁵ Рахелдинъ таьвкеси Билхадынъ уллары: Дан эм Напталий.

²⁶ Леядынъ таьвкеси Зилпадынъ уллары: Гад эм Ашер. Бу Якуптынъ Паддан-Арамда тувган уллары.

²⁷ Якуп бир заманларда Ибрагим, оннан сонъ Исхак яшаган, соьле Хеврон деп аталган Кирят-Арба шахарына ювык Мамре эменлигине, оьзининъ атасы Исхакка келди. ²⁸ Исхак 170 йыл яшады. ²⁹ Ол карт болып, яшавга тойып, ян берди эм атабабаларына косылды. Оны уллары Эсав эм Якуп коьмдилер.

Эсавдынъ тукумы

36 ¹Мине Эдом деп те аталган Эсавтынъ тукумы акын-да хабар. ² Эсав пише этип оьзине эки кенанлы кыз алды: хетли Элоннынъ кызы Адады эм хивли Сивеоннынъ кызы Аьнадынъ кызын Охоливамады. ³ Сонъ Басематты, Исмаилдынъ кызын, Невайоттынъ карындасын алды. ⁴ Ададан Эсавта Элифаз тувды, Басематтан – Регуел, ⁵ Охоливамадан – Егуш, Ялам эм Корах. Булар Эсавтынъ Кенан еринде тувган уллары.

⁶ Эсав пишелерин, улларын, кызларын, уьйиндеги баьри аьдемлерин, суьруьвлерин Кенанда йыйган мал-муьлкин

* 35:18 «Бен-Они»динъ маьнеси Кайгымнынъ улы.

** 35:18 «Бенямин»динъ маьнеси Онъ колымнынъ улы.

алып, баска кыралга, кардашы Якуптан узакка кетти. ⁷ Оларда сол кадер байлык бар эди, бирге яшамага амал болмады: олар орынласкан ер тар болды, экевине суьруувлери мен ер етпей баслады. ⁸ Эсав Сеир тавы янында орынласты (Эсав – энди Эдом).

⁹ Сеир тавларында яшаган эдомлылардынъ ата-бабасы Эсавдынъ тукумынынъ тарихи мине:

¹⁰ Эсавтынъ уллары: Элифаз Эсавтынъ Ададан улы; Регуел Эсавтынъ Басематтан улы.

¹¹ Элифазтынъ уллары: Теман, Омар, Сефо, Гатам эм Кеназ.

¹² Эсавтынъ улы Элифазтынъ некахсыз пишеси Тимна ога Амалекти тапты. Булар Эсавтынъ пишеси Ададан тувдыклар.

¹³ Регуелдинъ уллары: Нахат, Зерах, Шамма эм Мизза. Булар Эсавтынъ пишеси Басематтан тувдыклары.

¹⁴ Сивеоннынъ кызы Аьнадынъ кызы Охоливамадан Эсавта Егуш, Ялам эм Корах тувдылар.

¹⁵ Мине Эсавтынъ тувдыкларынынъ куьплери.

Эсавтынъ тунъышы Элифазтынъ тувдыклары: Теманнынъ куьби, Омардынъ куьби, Сефодынъ куьби, Кеназдынъ куьби, ¹⁶ Корахтынъ куьби, Гатамнынъ куьби эм Амалектинъ куьби. Булар Элифаздынъ куьплери, Ададынъ тувдыклары; Эдом еринде яшайдылар.

¹⁷ Эсавтынъ улы Регуелдинъ тувдыклары: Нахаттынъ куьби, Зерахтынъ куьби, Шаммадынъ куьби эм Миззадынъ куьби. Булар Регуелдинъ куьплери, Эсавтынъ пишеси Басематтан тувдыклары; Эдом еринде яшайдылар.

¹⁸ Эсавтынъ Охоливамадан тувдыклары: Егуштынъ куьби, Яламдынъ куьби эм Корахтынъ куьби. Булар Эсавтынъ пишеси, Аьнадынъ кызы Охоливамадынъ куьплери.

¹⁹ Сондай Эсавтынъ (Эдомнынъ) тувдыклары эм ырув куьплери.

Сеирдинъ тукумы

²⁰ Бу кыралда яшаган хорлы Сеирдинъ уллары: Лотан, Шовал, Сивеон, Гана,

²¹ Дишон, Эсер эм Дишан. Булар хорлылардынъ ырув куьплери, Эдом еринде яшаган Сеирдинъ тувдыклары.

²² Лотаннынъ уллары: Хори эм Хемам. Лотаннынъ карын-дасынынъ аты Тимна эди.

²³ Шовалдынъ уллары: Алван, Манахат, Эвал, Шефо эм Онам.

²⁴ Сивеоннынъ уллары: Айя эм Гана. Оьзининъ атасы Сивеоннынъ эшеклерин бакканда, шоьлде исси булак тапкан сол бирев Гана эди.

²⁵ Ганадынъ балалары: Дишон эм Оголивама, Ганадынъ кызы.

²⁶ Дишоннынъ уллары: Хемдан, Эшбан, Итран эм Керан.

²⁷ Эсердинъ уллары: Билхан, Зааван эм Акан.

²⁸ Дишаннынъ уллары: Ус эм Аран.

²⁹ Сондай хорлылардынъ ырув куьплери: Лотаннынъ куьби, Шовалдынъ куьби, Сивеоннынъ куьби, Ганадынъ куьби, ³⁰ Дишоннынъ куьби, Эсердинъ куьби, Дишаннынъ куьби. Бу – Сеир еринде яшаган хорлылардынъ ырув куьплерининъ тизими.

Эдом патшалары

³¹ Мине Эдомда, израилшилерде энди де патшалар болмай туруп, патшалык суьргенлер:

³² Эдомда бас деп Беордынъ улы Бела патша болды. Онынъ бас шахарынынъ аты Динхава эди.

³³ Бела оьлгенде, орнына босралы Зерахтынъ улы Йовав патша болды.

³⁴ Йовав оьлгенде, орнына Теман кыралыннан Хушам патша болды.

³⁵ Хушам оьлгенде, орнына Моав кырларында мидиянлыларды енъген Бедадтынъ улы Хадад патша болды. Онынъ бас шахарынынъ аты Авит эди.

³⁶ Хадад оьлгенде, орнына масрекалы Самла патша болды.

³⁷ Самла оьлгенде, орнына сув ягасындагы Реховот шахарыннан Шаул патша болды.

³⁸ Шаул оьлгенде, орнына Акбордынъ улы Баал-Ханан патша болды.

³⁹ Акбордынъ улы Баал-Ханан оьлгенде, Хадад патша болды. Онынъ бас шахарынынъ аты Пау эди. Пишеси Мезахавтынъ кызы Матредтинъ кызы Мехетавел эди.

⁴⁰ Булар, куыплерине эм ерлерине коьре, Эсавтынъ тукымыннан бийлердинъ атлары: Тимна, Алва, Етет, ⁴¹ Охоливама, Эла, Пинон, ⁴² Кеназ, Теман, Мивсар, ⁴³ Магдиел эм Ирам. Сондай оларга байыр болган кыралда яшаган ерлерине атларын берген Эдом куыплери. Эдомлылардынъ ата-бабасы Эсав.

Юсуп пайхамбардынъ туьслери

37 ¹ Якуп, алдын атасы яшаган кыралда, Кенан еринде, орынласты. ² Мине Якуптынъ ырувы акында хабар.

Юсуп 17 ясында яс аьдем эди. Ол кардашлары — аталарынынъ [неяхсыз] пишелери Билха эм Зилпадынъ уллары — ман бирге суьруув багатаган эди эм олардынъ эткен яман затлары акында атасына шагатаган эди.

³ Юсуп атасында ога картлык келгенде тувган эди, соны уьшин Израил [Якуп] оны баска улларыннан эсе, бек суьетаган эди. Ога шешекейли коьйлек савга эткен эди. ⁴ Юсуптынъ кардашлары, аталарынынъ оны баьрисиннен бек суьетаганын билетаган эдилер. Соны уьшин Юсупты коьрип болмадылар, оны ман йылы соьйлемеге де унамадылар.

⁵ Бир кере Юсупка туьс энеди. Ол муны кардашларына хабарлаганда, олар оны тагы да бек коьрип болмадылар. ⁶ «Тынъланъыз, — деди ол, — мага туьсимде не зат энгенин! ⁷ Биз данъылда куьлте байлай эдик. Бирден меним куьлтем туьп-туьз болып турды, а сизинъ куьлтелеринъиз оны курсап алып ога сежде кылдылар!»

⁸ Кардашлары ога: «Суьйткенде, сен бизге патшалык суьреек боласынъма? Бизге басшы боляк боласынъма?» Оны, туьслери эм айтканлары уьшин, тагы да бек коьргилери келмеди.

⁹ А Юсупка тагы да туьс энди эм ол тагы да кардашларына хабарлады: «Мен туьс коьрдим, ай да, куьн де, он бир юлдыз да мага сежде кылдылар!»

¹⁰ Атасы эм кардашларына туьсин айтканда, атасы ога шамгалды: «Не туьслер сага энедилер? Суьйткенде мен де, ананъ да, кардашларынъ да — баьримиз де сага сежде кылмага керекпиз бе?» ¹¹ Кардашлары Юсупка куьншилик суьрдилер, тек атасы бу туьсти эсинде саклады.

Кардашлары Юсуп пайхамбарды сатадылар

¹² Бир кере Юсуптынъ кардашлары Шехем шахарынынъ шетине аталарынынъ суьруувлерин отлатпага кеттилер. ¹³ Исраил [Якуп] Юсупка айтты: «Кардашларынынъ Шехемде суьруув багадылар. Кел сени де сонда йибереим».

«Мен аьзирмен», — деп яваплады Юсуп.

¹⁴ Атасы: «Бар кардашларынынъа, кара, ислери калай барганын, малдынъ аьлин. Мага хабар аькел», — деп, оны Хеврон тогайыннан йолга салды.

Юсуп Шехемге еткенде, ¹⁵ ога бир аьдем расты. Ол кырда кезген Юсупты коьрип: «Сен мунда не излейсинъ?» — деп сорады.

¹⁶ «Мен кардашларымды излеймен, — деп яваплады Юсуп. — Айт мага, тилеймен, олар каерде мал багадылар?»

¹⁷ «Олар булайдан кеттилер, — деди сол аьдем, — тек эситим, Дотанга бараяк болганларын».

Юсуп кардашларынынъ артыннан барды эм Дотанда оларды тапты. ¹⁸ Олар да Юсупты эректен коьрип, ол келгенге дейим оны оьлтиреек болып соьйлеседилер. ¹⁹ «Мине бизим туьс коьруьвшимиз! — дедилер бир бирлерине. — ²⁰ Оьлтиреегинъиз оны эм шонъкырга таслаягынъыз, айтармыз оны кийик айванлар едилер деп. Коьрермиз, ол заманда туьслери калай толганларын!»

²¹ Рубен соны эситип Юсупты куткармага шалысты. «Оны оьлтирменъиз, — деди Рубен. — ²² Канын тоькпенъиз. Оьзинъиздинъ колынъыз бан оьлтиргеннен эсе, шоьлдинъ ортасындагы бу шонъкырга атынъыз». Туврасы ман, ол Юсупты куткармага эм атасына кайтармага суьйди.

²³ Юсуп кардашларынынъ касына еткенлей, олар онынъ шешекейли коьйлегин юлкып алдылар, ²⁴ оны ыслап, шонъкырга тасладылар. Шонъкыр бос эди, ишинде сув да йок эди.

²⁵ Кардашлар ас ишпеге олтырганлай, Гилад беттен келетанган исмаиллилердинъ керваны коьринди. Олардынъ туьелерине ийисли сагызлар, бальзам эм ладан юкленген эди. Олар бу затларды Мысырга аькете едилер. ²⁶ Юда кардашларына: «Бизге не пайдасы бар, кардашымызды оьлтирип, канын

тоьккенимизди ясырганнан? ²⁷ Келинъиз, оны исмаиллилерге сатаяк, колларымыз таза болаяк. Кенем де болсын, ол бизим канымыз, денимиз бир кардашымыз», — деди. Кардашлары ога разы болдылар.

²⁸ Мидянлы саьвдегерлер [исмаиллилер] ювык келгенде, кардашлары Юсупты шонъкырдан шыгардылар эм исмаиллилерге йырма кесек куьмиске саттылар, исмаиллилер де оны Мысырга алып кеттилер.

²⁹ Рубен кайтып келип, шонъкырга караса, Юсуп йок! [Кайгырганыннан] уьстиндеге кийимлерин йыртты. ³⁰ «Бала йок! — деди ол кайтып келип, кардашларына. — А мен? Не этеекпен энди мен?»

³¹ Кардашлары Юсуптынъ коьйлегин алып, теке сойып, онынъ каны ман коьйлекти боядылар. ³² Оннан сонъ аталарына аькеттирип, айттылар: «Мине бизим тапканымыз! Тилеймиз, кара — бу сенинъ улынънынъ коьйлеги ме, тувыл ма?»

³³ Якуп коьйлекти танып бакырды: «Бу коьйлек меним улымдыкы! Оны кийик айванлар егенлер! Талаганлар, талаганлар Юсупты!» ³⁴ Эм [кайгырганыннан] кийимлерин йыртты, белине эрегожа кийип, коьп куьнлер улына сыйт этип турды. ³⁵ Баьри кызлары эм уллары келип увандыраяк болып куьрестилер, ол уванмага унамады. «Йок! — деди ол. — Сыйт этип тураякпан! Сыйт пан улыма, ахыретке кетеекпен!» Соьйтип Юсуптынъ атасы сыйтын токтатпады.

³⁶ Сол арада мидянлылар Юсупты Мысырга аькетип, Потифарга саттылар. Ол фараоннынъ куллыкшысы, каравылдынъ башшысы эди.

Юда ман Тамар

38 ¹ Юда сол вакытта, кардашларын калдырып, Хира деген адулламлы бир аьдемнинъ касында яшап баслады. ² Онда Шуа деген кенанлы бир аьдемнинъ кызын коьрди. Оны пише этип алды, оны ман яшап баслады. ³ Пише авыраяклы болды, ул тапты. Юда ога Эр деген атты берди. ⁴ Пише тагы да авыраяклы болды, экинши ул тапты эм ога Онан деп атады. ⁵ Оннан сонъ тагы да биревди тапты, Шела деп атады. Шела тувганда, Юда Кезив шахарында эди.

⁶Тунъышы Эрге Юда Тамар деген кызды пише этип алды. ⁷Тек Эр Раббийге ярамаган эди. Соны ушын Раббий ога аьжел берди.

⁸Юда Онанга айтты: «Кардашынънынъ тул хатыны ман уйленип парызды толтыр. Кардашынъды авыстырып, ога тувдыклар берерсинъ». ⁹Тек Онан билетаган эди, Тамардан туваяк балалар, онынъ балалары деп саналаяк тувыл эди. Соны ушын Тамар ман бирге болган сайын, кардашына бала тувдырмаяк болып, урлыгын ерге тоьгетаган эди. ¹⁰Раббийге онынъ эткени ярамады, соны ушын Раббий ога да аьжел берди.

¹¹Юда келини Тамарга: «Меним улым Шела оьскенге дейим сен тул хатын болып, ата-ананъда яша», – деди. Неге десе: «Шела да кардашларындай оьлип кетпегей эди!» – деген ой басында бар эди. Событип Тамар тоьркинине кайтты.

¹²Коьп заман кетти. Юдадынъ пишеси, Шуадынъ кызы оьлди. Тулланув куьнлери кеткеннен сонъ, Юда йолдасы адулламлы Хира ман бирге Тимна авылына, койларын кыркканларга барды.

¹³Тамар кайынатасы Тимнага кой кыркувга барганын билгенде, ¹⁴тул хатын кийимлерин шешип, бетин явлык пан ябып, Тимна йолындагы Энайим шахарынынъ капысында, оранып, олтырды. Неге десе Шеладынъ оьскенин, ама оьзи ога пишеге берилмегенин коьрди.

¹⁵Тек сатлык пишелер бетлерин ябадылар. Сол себептен Юда, Тамарга карап, оны сатлык пише деп анълады. ¹⁶Ол йолдан бурылып, Тамардынъ касына келди эм бу онынъ келини болганын билмей: «Кел, сени мен болмага суьемен», – деди.

Тамар сорады: «Сен мени мен болсанъ, не береексинъ?»

¹⁷Юда: «Мен сага эшки баласын йиберермен», – деди.

Тамар: «Йибермей турып, соьзинъе ьйнангандай бир зат калдыр», – деди.

¹⁸Юда: «Кайдай зат суьесинъ?» – деп сорады.

Тамар яваплады: «Сенинъ бавга байланган мухырынъ эм колынъдагы аса таягынъ». Юда Тамар айтканлардынъ баьрисин берди, оны ман конды. Тамар оннан бала коьтерди. ¹⁹Оннан сонъ турды эм кетти, бетиннен явлыкты шешти, тул хатынынъ кийимлерин янъьдан кийди.

²⁰ Юда адулламлы йолдасын эшки баласы ман йиберип, калдырган затларын алаяк болады, ама йолдасы хатынды табалмады. ²¹ Ерли яшавшылардан сорап баслады: «Кайда ды Энайимде йол янында олтырган сол каьхпе пише?»

«Онда бир каьхпе де йок эди», — деп явапладылар.

²² Ол Юдага кайтып: «Мен хатынды табалмадым. Ерли яшавшылар, онда бир каьхпе де йок эди деп, айтадылар», — деди.

²³ Юда: «Мен берген затлар сонда калсын, оззимиздинъ бетимизди ашпайык. Мен ога эшки баласын йибердим, а сен оны табалмадынъ», — деди.

²⁴ Уьш айга ювык кеткеннен сонъ Юдага: «Келининъ Тамар зийна эткен эм энди авыраяклы!» — деп айттылар.

Юда: «Оны шыгарынъыз эм отка тасланъыз!» — деди.

²⁵ Тамарды олим язасына аькетейтырганда, ол кайынатасына: «Мен авыраяклы сосы затлардынъ иесиннен. Тилеймен, кара: сосы мухыр, бав эм аса таяк кимнинъ, таныдынъма?» — деп айттырмага аьдем йиберди.

²⁶ Юда сол затларды таныды. «Тувралык онынъ ягында, — деди. Баьри болган зат, мен улым Шелады ога бермеге унамаганым ушин болды». Юда оннан сонъ Тамар ман бирге болмады.

²⁷ Тамарга бала таппага заман келгенде, карнында эгизлер болганын коьрдилер. ²⁸ Эгизлерден бири туваятырганда, бас деп колы коьринди. Эбия ана колын ыслап, билегине кызыл йип байлады эм айтты: «Бу биринши болып тувды». ²⁹ Ама бала колын артка тартты, сонъ онынъ кардашы тувды. «Сен калай оззинъе йол аштынъ?» — деди эбия ана. Соьйтип балалды Перес* деп атадылар. ³⁰ Онынъ артыннан кызыл байлавы болган кардашы да тувды. Оны Зерах** деп атадылар.

Юсуп пайхамбар ман Потифардынъ пишеси

39 ¹ Исмаилли саьвдегерлер Юсупты Мысырга аькелген эдилер. Сонда оны Потифар деген мысырлы бирев исмаиллилерден сатып алган эди. Потифар фараоннынъ куллыкшысы, каравылдынъ басшысы эди. ² Юсуп мысырлы

* 38:29 «Перес»тинъ маьнеси Йол ашкан.

** 38:30 «Зерах»тынъ маьнеси Кызыл.

иесининъ уыйинде яшап баслады. Раббий Юсупка ярдам этти. Онынъ бактысы ашык эди. ³Юсуп не зат этсе де, ога Раббий ярдам эткенин, бактысын ашканын иеси коьрди. ⁴Юсуп ога бек ярады, онынъ байыр кулы болды. Оннан сонъ иеси Юсупка уй басшысы болмага эм онынъ басшылыгына баъри мал-муьлкин де тапшырды. ⁵Ол Юсупка мал-муьлкин тапшырган заманнан баслап, Юсуп аркалы, Раббий мысырлыдынъ уйине разылыгын коьрсетти; ога байыр болган аьр затта — эм уйде, эм кырда — берекет берди. ⁶Мысырлы баъри болган затын Юсуптынъ басшылыгына берди — онынъ каъри энди тек ев эм ишуьв эди.

Юсуп бек ярасык эди: эм юзи мен, эм сыны ман. ⁷Бир кесек заманнан сонъ, иесининъ пишеси Юсупка коьз салып: «Мени мен бол!» — деди.

⁸Тек Юсуп унамады эм иесининъ пишесине булай айтты: «Ием басшылыгыма баъри затын берди. Мен мунда болганым ушин, ол оьзи уйдеги эш бир затка карамайды. ⁹Мен бу уйде оны ман бирдей болып эмир этемен. Мага эш бир затка тыюв йок сеннен баска: сен онынъ пишеси. Мен ол яманлыкты калай этейим, Алла алдында ол уйкен куьнах?»

¹⁰Аьр куьн Потифардынъ пишеси Юсупты коймады, тилеклер тоькти, тек Юсуп оны ман ятпага, касында болмага да разы болмады. ¹¹Эм мине бир куьн, Юсуп, оьзининъ куллыгын этпеге уйге киргенде, уйде баска бир кул да йок эди. ¹²Потифардынъ пишеси Юсуптынъ кийиминнен ыслап: «Мени мен бол!» — деди. Ама Юсуп кийимин онынъ колында койып, уйден шыгып кашты. ¹³Пише Юсуп кашканын эм колында онынъ кийими калганын коьрип, ¹⁴кулларын шақырды эм айтты: «Караньыз: эрим аькелген бу еврей бетимизди ашты! Ол мага зорлык этпеге келген! Ама мен бакырдым. ¹⁵Ол меним бакырыгымды эситип, кийимин менде калдырып, уйден шыгып кашты».

¹⁶Ол Юсуптынъ кийимин байы уйге келгенге дейим ыслап турды, ¹⁷байына да сол затты кайтарып айтты: «Сен аькелген еврей кул мага зорлык этпеге келди. ¹⁸Мен бакырганда, ол, кийимин менде калдырып, уйден шыгып кашты».

¹⁹ Юсуптынъ иеси, пишесининъ «Сенинъ кулынъ мага булай этти» деген хабарын эситкенде, ашувдан толды. ²⁰ Ол, Юсупты ыслап, патшадынъ кыянатшылары турган тутнакка олтыртпага буйырды.

Собьитип Юсуп тутнакка туьседи. ²¹ Тек Раббий ога ярдам этти, рагимлигин коьрсетти: Юсуп тутнактынъ басшысына ярады. ²² Юсупка тутнактынъ басшысы баьри ысланганларды тапшырды. Юсуп тутнакта болган баьри затлар уьшин соравлы болды. ²³ Тутнактынъ басшысы Юсуп соравлы болганнан сонъ, эш бир зат уьшин кыйналмады; неге десе Раббий Юсупка ярдам этип, ол эткен аьр затта бактын ашып тура эди.

Юсуп пайхамбар эки аьдемнинъ туьслерин йорайды

40 ¹ Бираз заман кеткеннен сонъ, Мысыр патшасынынъ шагыр куювшысы эм оьтпекшиси иелерининъ, мысыр патшасынынъ алдында шуьшлендилер. ² Фараон эки куллыкшысына — бас шагыр куювшысына эм бас оьтпекшиге — бек ашувланды ³ эм каравылдынъ басшысынынъ уьйиндеги, сол Юсуп болган тутнакка, олтыртпага буйырды. ⁴ Каравылдынъ басшысы Юсупты оларга кызмет кылмага салды. Тутнакта бир кесек заман турдылар.

⁵ Бир кеше Мысыр патшасынынъ тутнакка туьскен шагыр куювшысына эм оьтпекшисине туьслер энди. Аьр бирине оьзининъ туьси, оьз маьнеси мен энди. ⁶ Юсуп эртенъликте келгенде, оларды бир зат кыйнайтаганын коьрди. ⁷ «Буьгуьн сизди не зат кыйнайды?» — деп сорады.

⁸ Юсуп пан бирге онынъ иесининъ уьйинде капалган фараоннынъ кызметшилери:

«Биз туьслер коьрдик, а оларды йорамага аьдем йок», — деп явапладылар.

Юсуп: «Йорав Алладынъ иси тувыл ма? Айтынъыз мага туьслеринъизди, тилеймен», — деди.

⁹ Бас шагыр куювшы туьсин Юсупка айтып: «Мага алдымда юзим тереги коьрингендей болды. ¹⁰ Юзим терегинде уьш бутак бар эди. Олар оьсип басладылар, шешекейлер аттылар, юзимлер салынып-салынып пистилер. ¹¹ Фараоннынъ тос-такайы меним колымда эди. Мен юзимлерди алып, уьзип,

соьлин шыгарып, фараоннынъ тостакайына куйдым, сонъ тостакайды фараонга бердим», — деди.

¹² «Мине туьсинънинъ маьнеси, — деди Юсуп. — Уьш бутак — ол уьш куьн. ¹³ Уьш куьн кеткеннен сонъ, фараон сени муннан шыгартаяк: эски ис еринъе кайтараяк эм сен, алдынгындай шагыр куювшысы болып, фараонга тостакайын береексин. ¹⁴ Тек сага наьсип кайтканда, мени мутпа! Мага ийгилик эт, акымда фараонга соьйле, мени муннан шыгарт!

¹⁵ Мени еврей ериннен урлаганлар. Мунда да тутнакка таслангандай эш бир зат этпегенмен».

¹⁶ Бас оьтпекши туьстинъ яхшыга йоралганын коьрип, Юсупка айтты: «Мага да басымда уьш оьтпек шетени бардай коьринди. ¹⁷ Йогардагы шетенде — фараонга писирилген аьр туьрли оьтпек бар. Ама куслар басымдагы сол шетеннен оьтпекти шоьплей эдилер».

¹⁸ «Мине сенинъ туьсинънинъ маьнеси, — деди Юсуп. — Уьш шетен — ол уьш куьн. ¹⁹ Уьш куьн кеткеннен сонъ фараон сени де муннан шыгартаяк: сен дарагашта илинип турааксынъ эм куслар сенинъ тенинъди шоьплееклер».

²⁰ Уьш куьннен сонъ фараоннынъ тувган куьни эди. Ол буьтин куллыкшыларына зияпет тизди. Баьрисининъ алдында бас шагыр куювшыды эм бас оьтпекшиди тутнактан шыгартты.

²¹ Бас шагыршысын алдынгы ерине кайтарды. Бас шагыршы фараонга тостакайын янъыдан берип баслады. ²² Ама фараон бас оьтпекшиди — дарагашка, аскакка аспага буйырды. Аьр зат Юсуп йорагандай болды. ²³ Тек шагыр куювшы Юсупты мутты, онынъ тилегин эсине туьсирмеди.

Юсуп пайхамбар Фараоннынъ туьслерин йорайды

41 ¹ Эки йыл кеткеннен сонъ, фараонга туьс энди: Нил сувынынъ уьстинде турады экен. ² Сувдан ети сыйыр шыгады — семиз, ярасык сыйырлар. Яга бойында оьскен камыслар ишинде отлайдылар. ³ Артларыннан сувдан баска ети сыйыр шыгады, карувсыз, арык. Келип сувдынъ ягасындагы сыйырлардынъ касында токтайдылар. ⁴ Мине сол карувсыз, арык сыйырлар семиз, ярасык ети сыйырды ашайдылар. Сонда фараон уянды.

⁵Тагы да уйкап кеткенде, ол баска туьс коьрди. Туьсинде бир сабакта аслыкка толы, ети аьруьв масак тувады. ⁶Артыннан исси ел мен янган ети йиньшишке эм бос масак обьседи.

⁷Мине йиньшишке эм бос масаклар аслыкка толы, аьруьв масакларды ютадылар. Сонда фараон уянды. Туьс коьргенин аньлады.

⁸Эртенъликте, тынышсызланган фараон, баьри мысырлы балшыларды, билимшилерди йыйды эм туьслерин айтты, ама бирев де фараоннынъ туьслерин йоралмады. ⁹Сол заманда бас шагыршы фараонга: «Энди эсиме бир эски куьнам туьсти!» ¹⁰Фараон кулларына ашувланып, мени мен бас обьпекшиди каравылдынъ басшысынынъ уьйиндеги тутнакка капамага буйырды. ¹¹Сонда бир кеше экевимизге туьс энди, аьр биримизге обьзининъ туьси, обьзининъ маьнеси мен. ¹²А биз бен бирге бир яс еврей бар эди, каравыл басшысынынъ ыргаты. Биз ога туьслеримизди айттык, ол маьнелерин шешти – аьр биримизге туьсимизди йорады. ¹³Ол кайтып айткан болса, солай болды: мен эски орныма кайтарылдым, а бас обьпекшиди аскакка астылар», – деди.

¹⁴Фараон, аьдем йиберип, Юсупты аькелмеге буйырды. Оны тез болып тутнактан шыгардылар, шашын кырктылар, кийимлерин авыстырдылар. Оннан сонъ ол фараоннынъ алдына келди. ¹⁵Фараон Юсупка: «Мен туьс коьрдим, эш бирев де мага маьнесин шешалмайды. А мага айтканларына коьре, сен эситкен аьр туьсти йораяласынъ», – деди.

¹⁶Юсуп: «Фараонга макул аньлатувды мен тувыл, Алла берер», – деп яваплады.

¹⁷Фараон Юсупка айтты: «Туьсимде Нил сувынынъ ягасында тура экенмен. ¹⁸Сувдан ети сыйыр шыгады – семиз, ярасык сыйырлар. Яга бойында обьскен камыслар ишинде отлайдылар. ¹⁹Артларыннан сувдан баска ети сыйыр шыгады – арык, карувсыз, суьек пен тери болган. Мысырда бир ерде сондай арык сыйыр коьрмегенмен. ²⁰Эне сол арык, карувсыз сыйырлар ети семиз сыйырды ашайдылар. ²¹Семиз сыйырлар олардынъ карынларында йок болдылар, карынлары толганы да коьринмейди. Олар алдынгындай арык болган эдилер. Сонда мен уяндым.

²² Оннан сонъ баска туъс коърдим: бир сабакта аслыкка толы, ети аьруув масак. ²³ Олардынъ артыннан исси ел мен янган ети йинъишке эм бос масак оьседи. ²⁴ Сол йинъишке масаклар ети аьруув масакты юттылар. Мен туъслеримди балшыларга айттым, тек олар йораялмадылар».

²⁵ Юсуп фараонга айтты: «Патшам, эки туъсинънинъ маьнеси бир. Алла сага не зат этеегин билдирген. ²⁶ Ети аьруув сыйыр ети йылды анълатады, ети аьруув масак та — ети йыл. Эки туъстинъ маьнеси бир. ²⁷ Олардынъ артыннан шыккан ети арык, карувсыз сыйыр — ол ети йыл. Ел мен янган ети йинъишке эм бос масак та, сол затты анълатады — ети йыл ашлыкты. ²⁸ Патшам, мен сага басында айтканымдай: Алла сага не этеегин коърсетеди. ²⁹ Буьтин Мысыр еринде ети йыл моллык болаяк. ³⁰ Оннан сонъ ети йыл ашлык келеек. Мысырда алдыда болган моллык мутылаяк. Ашлык кыралды йояк. ³¹ Алдынгы моллыктан ыз да калмаяк — сондай авыр бир ашлык болаяк. ³² Патшам, сага эки кере бу туъс энгени — Алладынъ баьри затты беркиткенин, тезден Оьзининъ карарын толтыраягын коърсетеди.

³³ Суьйткенде, патшам, акыллы эм оьткир аьдем айыр эм Мысырга басшы этип сал.

³⁴ Келеятырган мол ети йылдынъ ишинде буьтин кыралда халктан аслыктынъ бесинши кесегин алар уьшин, кырал ислерин юргисткен аьдемлер айыр. ³⁵ Олар мол йыллардынъ буьтин аслыгын йыйсынлар, сенинъ тергевинъ мен шахарларда саклап коршаласынлар.

³⁶ Сол заманда Мысырда аслык йыйымы болаяк эм кырал ашлыктынъ ети йылында кырылмаяк».

Фараон Юсуп пайхамбарды Мысырга басшы этип салады

³⁷ Юсуптынъ соьзлери фараонга да, онынъ аьдемлерине де ярадылар. ³⁸ «Сондай баска аьдемди табып болмаяк, — деди фараон аьдемлерине, — Онда Алладынъ рухы!» ³⁹ Сонъ Юсупка: «Алла сага баьри бу затларды ашкан болса, сеннен акыллы эм сеннен оьткир эш бирев де йок. ⁴⁰ Буьгуьннен арбатын меним байырлыгымды юргистеексинъ эм меним халкым сага тынълаяк. Мен тек патша атым ман сеннен йогары болаякпан.

⁴¹ Кара, — деди фараон, — мен сени буьтин Мысырга басшы этип саламан!»

⁴² Сонъ ол оззининъ мухыры болган юзигин шыгарып, Юсуптынъ бармагына салды. Юсупка юка кетеннен кийимлер кийгистти эм мойнына алтын шынжыр такты. ⁴³ Ол Юсупка кыралдынъ экинши аьдемине тийисли болган эки тегершикли арбады берди. Юсуп арба уьстинде келеятырса, алдында «Йол беринъиз!» деген сес занъырайды. Соьйтип фараон Юсупты буьтин Мысырдынъ басшысы этти.

⁴⁴ Ол Юсупка: «Мен фараон болсам да, сенинъ разылыгынъ болмай, буьтин Мысыр еринде эш бирев колы ман аягы ман кымылдамаяк», — деп, ⁴⁵ Сафнат-Панеах* деген атты берди, эм пише этип ога Хелиопол шахардынъ дин куллыкшысы Потиферадынъ кызын Аснатты алды. Соьйтип Юсуп Мысырга басшылык суьрмеге кетти.

⁴⁶ Фараонга, мысыр патшасына кызмет кылып баслаганда, Юсупка 30 яс эди. Юсуп фараоннан шыгып, буьтин мысыр ерин айланды. ⁴⁷ Ети мол йыл бойында ер берекетли аслык бере эди. ⁴⁸ Сол ети йыл ишинде Мысырда оьскен аслыкты Юсуп йыйып, шахарларга пайластырып турды. Аьр бир шахарга тоьгеректеги данъылларда оьскен аслыкты койды. ⁴⁹ Ол денъиз кумы шаклы аслык йыйды — коьп болганнан санаганын койды: санап та болмады.

⁵⁰ Сол заманда, ашлык келмей турып, Аснат, Хелиопол шахардынъ дин куллыкшысы Потиферадынъ кызы, Юсупка эки ул тапты. ⁵¹ Юсуп: «Алла мага баьри кайгымды, ата уьйимди мутпага амал берди», — деп, тунъышына Манаше** деген атты берди. ⁵² Экиншисине де: «Алла мени кыйналган еримде, емисли этти», — деп, Эпрайым*** деген атты берди.

⁵³ Мысырда ети мол йыл сонъына келди. ⁵⁴ Юсуп айтканындай ети аш йыл келди. Ашлык баьри кыралларды кысты, тек Мысырдынъ баьри еринде азык-туьлик бар эди. ⁵⁵ Мысырдынъ аьр ери ашлык сынап баслаганда, халк аслык таппай,

* 41:45 «Сафнат-Панеах»тынъ маьнеси Алла соьйлейди эм яшайды.

** 41:51 «Манаше»динъ маьнеси кайгыды муттырувшы.

*** 41:52 «Эпрайым»дынъ маьнеси эки кере емисли.

фараоннан оытпек тилеп баслады. Фараон: «Барынъыз Юсупка, ол не зат айтса, соны этинъыз», — деди. ⁵⁶Буьтин дуньяда ашлык бар эди. Юсуп аслык йыйылган беженлерди ашып, мысырлыларга аслык сатып баслады. Ашлык Мысырда каты болды. ⁵⁷Конъысы кыраллардан да Мысырга, Юсупка, аслык алмага келе эдилер, неге десе ашлык буьтин ер юзинде авыр эди.

*Юсуп пайхамбардынъ кардашлары
Мысырга барадылар*

42 ¹Мысырда аслык бар экенин билип, Якуп улларына: «Бир биринъызге неге карап турасыз?» ²Эм: «Мысырда аслык бар деп айтадылар. Барынъыз сонда эм, биз сав калар уьшин, аслык сатып алынъыз. Ол болмаса оьлеекпиз», — деп соьзин бардырды.

³Соьйтип Юсуптынъ он кардашы аслык алмага Мысырга кеттилер. ⁴Тек Якуп Беняминди, Юсуптынъ инисин, ога бир зат болып олтырмасын деп, олар ман йибермеди. ⁵Исраилдинъ уллары Мысырга аслык тилемеге топарласып келгенлердинъ ишинде эдилер; неге десе ашлык буьтин Кенан ерин де кыса эди.

⁶Юсуп кыралдынъ басшысы эди. Баьрисине аслыкты ол сатаган эди. Юсуптынъ кардашлары келип, алдында сежде кылдылар. ⁷Ол кардашларын коьрип таныды, ама танымагандай болып: «Кайдан келгенсиз?» — деп, каты сорады.

«Кенаннан, аслык алмага келдик», — дедилер кардашлары.

⁸Юсуп кардашларын таныды, ама олар оны танымадылар. ⁹Юсуп олар акында коьрген туьслерин эсине туьсирип айтты: «Сиз анъылып юретаганлар. Сиз бизим кыралдынъ карувсыз ерлерин билмеге келгенсиз!»

¹⁰Олар: «Йок, бийимиз! — деп явап бердилер. — Биз сенинъ ыргатларынъмыз, тек аслык уьшин келдик. ¹¹Биз — кардашлар, бир атадынъ уллары, таза намыслы аьдемлер! Биз, сенинъ ыргатларынъ, бир заманда да анъылып юретаганлардан тувылмыз!»

¹²«Йок, — деди Юсуп, — сиз анъылмага келгенсиз, кыралымыздынъ карувсыз ерлерин билмеге».

¹³ «Биз, сенинъ кулларынъ, он эки кардаш, — деп явапладылар. — Биз баъримиз де Кенан ериннен, бир атадынъ уллары. Кишкейимиз атамиз бан калды. А биримиз энди йок».

¹⁴ «Аше, мен айттым да: сиз анъылып юретаганлар, — деди Юсуп. — ¹⁵ Мен сизди тешкерип карарман. Фараоннынъ яшавы ман ант этемен: сизинъ кишкей кардашынъыз келмесе, сиз муннан шыкпаяксыз. ¹⁶ Оны аькелмеге биревинъиз барсын, а калганларынъыз капалы тураяксыз. Сол заманда коьрермиз, сизинъ айтканларынъыз тувра яде тувра тувылма. Эгер оьтирик болып шыкса, Фараоннынъ яшавы ман ант этемен: сиз анъылып туратаганларсынъыз». ¹⁷ Эм Юсуп уьш куьнге оларды тутнакка олтыртты.

¹⁸ Уьшинши куьн оларга айтты: «Мен айткандай этсенъиз яшаяксынъыз, неге десе мен Алладан коркаман. ¹⁹ Эгер сиз уьшини мен де туврашыл аьдемлер болсанъыз, биревинъиз тутнакта калсын, калганларынъыз аслыкты аш болган аьеллеринъизге аькетсинлер. ²⁰ Кишкей кардашынъыз бан кайтсынлар. Сол заманда соьзлеринъиз тувра болып шыгар эм сиз оьлмеексыз».

Олар бойсындылар. ²¹ «Тувра, биз кардашымызга эткен куьнамыздынъ язасын шегемиз! — деп бир бирлерине айттылар. — Биз онынъ кайгысын коьрдик, кайтип тилесе де, биз оны аямадык. Энди бизге де келди кайгы!»

²² Рубен косты: «Мен сизге айтпадым ма „Этпенъиз балага яманлык“ деп? А сиз тынъламадынъыз. Энди биз онынъ канын тоьлеймиз».

²³ Юсуптынъ олардынъ тилин анълаганын билмейтаган эдилер. Юсуп олар ман тилмаштынъ ярдамы ман соьйлесетаган эди. ²⁴ Юсуп шетке кетип йылады. Оннан сонъ кайтып тагы да олар ман соьйлести. Шимонды айырып алып, кардашларынынъ алдында байлатты. ²⁵ Оннан сонъ олардынъ шувалларын аслык пан толтырмага, аьр бирине куьмисин кайтарып шувалына салмага эм йолга азык бермеге буйырды. Солай этилди. ²⁶ Кардашлар, аслыкларын эшеклерине юклеп, оннан кеттилер.

²⁷ Кеше, олар конган ерде, биревлери, эшекке ем береек болып, шувалды ашты, куьмисин коьрди — мине ол, шувалдынъ

басында! ²⁸ «Меним куымисимди кайтарганлар! — деди кардашларына. — Мине ол, шувалымда!»

Юректери коркты. Дирилдеп, бир бириннен сорап басладылар: «Алла бизи мен не зат этеди?»

²⁹ Кенан ерине, аталары Якупка кайтып, кардашлар олар ман болган аыр не затты ога айттылар: ³⁰ «Сол кыралда басшылык эткен аьдем бизи мен бек каты соьйледи эм бизди аньылмага келгендей коьрди. ³¹ Биз туврашыл аьдемлермиз, аньылып юретаганлардан тувылмыз деп айттык. ³² Биз бир атадынъ балалары, он эки кардаш болганымызды, бир кардашымыз йок болганын, кишкейимиз атамыз бан Кенанда калганын айттык. ³³ Ама сол кыралда басшылык эткен аьдем бизге булай яваплады: „Мен туврашыл аьдемлер болганынъызды булай билеекпен: биринъизди мени мен калдырып, калганлар аслыкты аш болган аьеллерине аькетсинлер. ³⁴ Кишкей кардашлары ман кайтып келсинлер. Эне сол заманда мен сизинъ аньылып юретаганлардан болмаганынъызга, туврашыл аьдемлер болганынъызга ыйнанаякпан, кардашынъызды да босатаякпан, сизге кыралымызда саьвдегерлик этпеге ызын берекпен“».

³⁵ Олар шувалларыннан затларын шыгарып басладылар, эм аыр шувалдан куымис толган бокша шыкты. Оны коьрип, озьлери де, аталары да корктылар. ³⁶ Аталары Якуп оларга: «Сиз меннен бир бирлеп балаларымды аласынъыз, — деди. — Юсуп йок, Шимон йок, Беняминди де алаятырсынъыз. Баьри баьле меним басыма келеди!»

³⁷ Рубен атасына: «Эгер мен Беняминди артыма алып келмесем, меним эки улымды оьлтирмеге боласынъ. Мага сенип бер, эм мен оны сага кайтарарман».

³⁸ «Йок, — деди Якуп, — меним улым сиз бен бармаяк. Онынъ кардашы оьли. Бенямин менде ялгыз калган. Эгер йолда ога бир зат болса ша? Мен ак шашлы картпан; сиз мени кайгыдан кабырга туйсиреексиз!»

Юсуп пайхамбардынъ кардашлары Мысырга кайтадылар

43 ¹ Кенан еринде ашлык куьшленген эди. ² Кардашлардынъ Мысырдан аькелген аслыгы таьвесилгенде,

аталары Якуп оларга: «Тагы да барып бизге бираз аслык сатып алынъыз», — деди.

³Юда: «Сол аьдем бизге каты этип, кишкей кардашынъызды алмай коьзиме коьринменъиз деп айткан эди. ⁴Эгер кардашымызды бизи мен йиберсенъ, барып сага аслык сатып алармыз. ⁵Эгер дейим йибермесенъ, бизге бармага керек болмайды, неге десе сол аьдем кардашынъыз сизи мен болмаса коьзиме де коьринменъиз, деди», — деп айтты.

⁶«Бу казады меним басыма неге аькелдинъиз, — деди Исраил [Якуп], — тагы да бир кардашынъыз болганын неге айттынъыз?»

⁷Олар: «Сол аьдем баьри зат акында, оьзимиз, ювыкларымыз акында, атамыз савым, энди де кардашларымыз барым деп сорады. Ол сорады, биз явапладык. Ким билген эди, бизге кардашынъызды аькелинъиз деп буйыраягын?» — дедилер.

⁸Юда атасы Исраилге айтты: «Йибер ясты мени мен, бирге барайык. Сол заманда баьриси де сав калаяклар, аштан оьлмееклер — биз де, сен де эм балаларымыз да. ⁹Мен яс уьшин яваплы боларман. Меннен сорарсынъ: эгер мен оны сага кайтарып алдынъа шыгармасам, яшавымнынъ сонъ куьнине дейим алдынъа шуьшли болаякпан. ¹⁰Эгер биз созып турмаган болсак, эки кере онда эм артка барып келеек эдик!»

¹¹Аталары Исраил: «Собьтип болмага керек болса, булай этинъиз: шувалларынъызга бизим ерде оьскен энъ ийги затлардан салып, сол аьдемге савгага бираз бальзам, бал, ийисли сагыз, ладан, фыстык, бадам аькетинъиз. ¹²Оьзинъиз бен эки кере коьп куьмис алынъыз. Шувалларынъызга салынган куьмисти кайтарынынъыз. Билким бир янъылыс болган. ¹³Кардашынъыз Беняминди оьзинъиз бен алып, сол аьдемге тагы да барынъыз. ¹⁴Куьдиретли Алла оны сизге рагимли этсин, ол сизинъ кардашынъыз Шимонды эм Беняминди босатсын эм йиберсин! Мага калганда, балаларымды йоймага буйырылган болса, солай болсын», — деди.

¹⁵Кардашлар савгаларды аьзирледилер, алдынгыннан эки кере коьп куьмис алдылар. Беняминди де оьзлери мен алып Мысырга бардылар эм Юсуптынъ алдына келдилер. ¹⁶Юсуп олар ман бирге Беняминди коьргенде, уьйин юргисткен

куллыкшысына айтты: «Бу аьдемлерди меним уьйиме аькет. Бир мал сой, ас аьзирле — буьгуьн уьйледе олар мени мен ас ишееклер».

¹⁷Юсуптынъ буйырыгын толтырып, куллыкшысы кардашларды онынъ уьйине аькетти.

¹⁸Тек кардашлары Юсуптынъ уьйине аькелингенлериннен корктылар. Бир бирине: «Алдынгы келуьвимизде шувалларымызга кайтарылган куьмисти урлаганымызды айтып, бизди бир ерге аькетедилер! Сонъ бизге шапкынлык этееклер, ыргатлыкка алып, эшеклеримизди аькетееклер!» — дедилер.

¹⁹Уьйдинъ босагасында олар Юсуптынъ уьйин юргисткен куллыкшыдынъ касына келип: ²⁰«Иемиз, сизге айтпага ызын беринъиз! Биз аслык алмага алдын да келгенмиз. ²¹А кеше, конган еримизге етип, шувалларымызды ашканда, мине аьр биринде куьмис бар эди — аьр кимимиз тоьлеген оьлшемде. Биз сол куьмисти артка аькелдик. ²²Аслык алар уьшин тагы да куьмис аькелдик. А бизим шувалларга куьмисти ким салганын билмеймиз», — дедилер.

²³«Кайгырманъыз, — деди куллыкшы, — коркпанъыз. Акшады сизинъ Алла, атанъыздынъ Алласы, шувалларынъызга салган болар. Куьмисинъызди мен толысы ман алганман!» Сонъ оларга Шимонды шыгарды.

²⁴Куллыкшы оларды Юсуптынъ уьйине киргистти, аякларын ювмага сув аькелди, эшеклерине ем берди. ²⁵Кардашлар савгаларын шыгарып салдылар, уьйледе Юсупты йолыгар уьшин: уьйле асын сонда ашаякларын эситкен эдилер. ²⁶Юсуп уьйине келгенде, олар савгаларын бердилер эм онынъ аякларына йыгылып сежде кылдылар. ²⁷Юсуп саламласып: «Карт атанъыз калай яшайды, онынъ акында сиз хабарлаган эдинъиз? Савым?» — деп сорады.

²⁸Кардашлары: «Атамыз, сенинъ кулынъ, аман-эсен», — деп явапладылар эм сежде кылып, онынъ аякларына йыгылдылар.

²⁹Юсуп тоьгерегине карап, Беняминди, оьзининъ тувган кардашын коьрип: «Бу сиз мага айтатаган кишкей кардашынъыз ба?» — деп сорады. Эм айтты: «Алла сага рагимли болсын, улым!»

³⁰ Юреги суьювден кардашына шанышты, йыламага аз калды. Соны уьшин тез болып шыгып, баска пешке кетип, сонда йылады. ³¹ Оннан сонъ бетин ювды, янъыдан конакларга кирди, оьзи оьзин колга алып, ас бермеге буйырды.

³² Юсупка асты оьз алдына бере эдилер, кардашларына да оьз алдына, Юсуп пан бирге ашаган мысырлыларга да солай. Мысырлылар еврейлер мен бирге ас ишпейдилер: бу мысырлыларга арам. ³³ Кардашлар Юсуп алдында тете тетеси мен олтырган эдилер, уйкеннен баслап кишкейге дейим, эм сейирсинип, бир бирлерине карай эдилер. ³⁴ Юсуп оьзининъ сыпырасыннан оларга уьлислер ййберди, Беняминге, баскаларга коьре, бес кере коьп. Иштилер, едилер, Юсуп пен бирге кейфлендилер.

Юсуп пайхамбар кардашларын сынайды

44 ¹ Юсуп уьйин юргисткен куллыкшысына: «Бу аьдемлердинъ шувалларын не кадер аькеталсалар сол кадер аслыкка толтыр. Аьр бирининъ шувалына тагы да куьмис салынъыз. ² Кишкейдинъ шувалына, ол аслык уьшин берген куьмис пен бирге, меним куьмис тостакайымды да салынъыз». Юсуп калай айткан болса, куллыкшысы солай этти.

³ Танъ атар-атпас, конакларды эшеклери мен бирге йолга шыгардылар. ⁴ Кардашлар шахардан шыктылар, тек эрек кетпеге уьлгирмедилер. Юсуп куллыкшысына: «Тез болып артларыннан ет! Етсенъ айт: „Неге сиз ийгиликке яманлык пан яваплайсыз? ⁵ Неге меним иемнинъ куьмис тостакайын урлагансыз? Меним ием сол тостакайдан ишеди эм оны ман бал ашады. Яман ис ислединъиз сиз!“» — деди.

⁶ Куллыкшы оларды кувып етти, калай буйырылган болса, солай айтты. ⁷ Кардашлар явапладылар: «Бизим иемиз, не уьшин соьйтип айтасынъ? Биз, сенинъ ыргатларынъ, бу затты калай этип болармыз? ⁸ Биз шувалларымыздынъ басында тапкан куьмисти де артына, Кенан ериннен аькелдик. Аьше, сенинъ бийинънинъ куьмисин эм алтынын калай урлар эдик? ⁹ Бизим биревимизде сол урланган тостакай табылса, сога оьлим оькимин шыгарсынлар, а биз баьримиз де бийимизде ыргатлыкка калармыз».

¹⁰ «Аьруув. Сиз калай айткан болсаньыз, солай болсын, — деди куллыкшы, — тек ыргат болып, кимде тостакай табылса, сол калай, калганларынъыз шуьшсиз болаяклар».

¹¹ Кардашлардынъ аьр бири тез болып шувалын ерге туьсирди эм ашты. ¹² Куллыкшы баьрин де уьйкеннен кишкейге тете тетеси мен тинтти. Тостакай Беняминнинъ шувалында табылды. ¹³ Кардашлар [кайгыларын билдирип,] кийимлерин йьрттылар, тагы да эшеклерин юклеп, шахарга кайттылар.

¹⁴ Юда эм кардашлары Юсуптынъ уьйине келгенде, Юсуп аьле де сонда эди. Олар онынъ аягына йыгылдылар. ¹⁵ Юсуп оларга: «Собьитип калай эттинъиз? Сиз билмейсизбе, аьше, мендей аьдемлер бал ашпага уста боладылар?» — деди.

¹⁶ «Иемизге не айтып боламыз? — деди Юда, — Калай собьлейик? Калай сенинъ алдынъда акланайык? Алла бизим шуьшимизди ашыклайды. Буьгуьннен баслап биз бийимиздинъ ыргатларымыз — эм кимде тостакай табылган, эм де баьри калганлар».

¹⁷ «Йок, — деди Юсуп, — мен ол затты этпем! Кимде тостакай табылган, сол меним ыргатым болаяк, а сиз атанъызга аман-эсен кайтынъыз».

¹⁸ Сонда Юда Юсупка ювык келип: «Бийим меним! — деди. — Ызын бер мага сени мен собьлемеге. Ашувланма, бийим, ыргатынъа. Билемен, сен — фараонга тенъсинъ! ¹⁹ Сен, бийим, бизге, кулларынъга сораган эдинъ, атанъыз бар ма, эм баска кардашынъыз бар ма, деп. ²⁰ Бийимиз, биз сага явапладык, атамыз сав, ама бек карт, эм онынъ кишкей улы да бар деп. Ол онынъ картлыгынынъ баласы. Тек ол анасынынъ балаларыннан ялгыз сав калган, кардашы оьлген. Атамыз оны бек суьеди.

²¹ Тек сен бизге, кулларынъа: „Кишкей кардашынъызды аькелинъиз, оны коьзим мен коьрейим“, дединъ. ²² Биз сага, бийимиз, айттык: „Яс атамызды таслап болмаяк: атамыз айырылысуьды коьтерип болмаяк, оьлеек“, деп. ²³ Тек сен айттынъ бизге, ыргатларынъа, „Кишкей кардашынъыз сизи мен келмесе, тагы да коьзиме коьринменъиз“, деп.

²⁴ Уьйимизге кайтканда атамызга, сенинъ ыргатынъа, собьлеринъди айттык, бийим. ²⁵ Атамыз „Тагы да кетип бираз

аслык сатып алынъыз“, деп буйырганда, ²⁶ „Биз кишкей кардашымызды алмай барып болмаякпыз; онсыз сол аьдемнинъ коьзине коьринип болмаякпыз“ деп айттык.

²⁷ Бизим атамыз, сенинъ ыргатынъ, бизге: „Билесинъиз, пишем мага эки ул тапты, — деди. — ²⁸ Бири йок болды. Оны айванлар талаган, — деп ойландым. Соннан сонъ мен оны коьрмедим. ²⁹ Энди сиз меннен экиншисин де тартып аласынъыз. А ол да баьлеге туьссе ша? Сиз амалтын мен, ак шашлы карт, кайгыдан оьлип, ахыретке кетеекпен!“

³⁰ Уйге атама, сенинъ ыргатынъа, кишкей кардашымды алмай калай барайым? Атамды яшавга ол байлайды. ³¹ Атамыз онсыз келгенимизди коьрсе, оьлеек. Бийимиз, биз уьшин атамыз, сенинъ ыргатынъ, кайгыдан оьлип ахыретке кетеек! ³² Мен, сенинъ ыргатынъ, кишкей кардашымды сага кайтараякпан, ол болмаса яшавымнынъ сонъ куьнине дейим алдынъда шуьшли болаякпан деп, басым ман атамга ант эткенмен. ³³ Суьйткенде, бийим, ястынъ орнына мен булайда ыргатынъ болып калайым! А ол кардашлары ман кайтсын. ³⁴ Мен онсыз атамга калай кайтарман? Атамнынъ кайгысын коьтерип болмаякпан!»

Юсуп пайхамбар оьзин кардашларына танытады

45 ¹Юсуп, аьдемлерининъ касында оьзин оьзи ыслалмай: «Баьрисин де муннан шыгарынъыз!» — деп бакырды. Ким болганын кардашларына айтканда, Юсуптынъ касында бирев де йок эди. ²Ол куьшли давысы ман йылаганнан себеп, мысырлылар эситедилер, хабар фараоннынъ уьйиндегилерге де етеди.

³«Мен — Юсуп, — деди ол кардашларына. — Атам савым?» А олар, бир явап да бералмай, катып калган эдилер.

⁴«Касыма келинъиз», — деди Юсуп. Кардашлары юьык-ладылар. «Бу — мен, Юсуп, — деп косты, — сизинъ Мысырга саткан кардашынъыз. ⁵Оьзинъизди кыйнаманъыз, мени мунда сатканынъыз уьшин мыдахланманъыз. Мени мунда Алла сизинъ яшавынъызды куткарув уьшин эртерек йиберген. ⁶Мине эки йыл ашлык болганы, энди де бес йыл ер айдав, аслык орув болмаяк. ⁷Алла, ырувынъыз ер уьстинде бардырылсын

эм сав калганларыңыз коьп санлы болсын деп, мени сизден эртерек йиберди. ⁸Сойтип сиз тувыл, Алла мени мунда йиберди. Онынъ эмири мен мен фараонга ата, баьри уьйиндегилерге бий эм буьтин Мысыр ерине басшы болдым. ⁹Асыгынъыз атамызга, айтынъыз ога: „Улынъ Юсуп булай айтады: Алла мени буьтин Мысырга басшы этти. Кешикпе, кел мага. ¹⁰Сен меннен узак болмаган ерде яшаяксынъ, Гошен еринде, улларынъ эм йиенлеринъ мен, суьруьвлеринъ, туварларынъ эм баьри мал-муьлкинъ мен. ¹¹Мен сенинъ яшавынъды солай орынластырырман не сага, не сенинъ аьелинъе, не малынъа кытлык келмеек — алдыда энди де бес ашлык йылы бар“.

¹²Карашынъызтагы! — деди Юсуп. — Кара, Бенямин, кардашым! Бу менмен де, мен сизи мен соьйлеймен! ¹³Атама Мысырда уллы данъкым болганын айтынъыз. Хабарланъыз баьри коьрген затлар акында эм тез болып атамды мунда аькелинъиз!»

¹⁴Сонъ Юсуп Беняминди, кардашын, кушаклап, йылады. Бенямин де, оны кушаклап, йылады. ¹⁵Оннан сонъ, аьле де йылап, Юсуп калган кардашларын оьпти. Кардашлары оны ман хабарласып басладылар. ¹⁶Юсупка кардашлары келгени акында хабар фараоннынъ уьйине етти. Фараон эм онынъ куллыкшылары бек суьйиндилер, ¹⁷эм фараон Юсупка айтты: «Кардашларынъа эшеклерин юклеп Кенан ерине бармага буйыр. ¹⁸Атанъызды эм аьеллеринъизди мунда аькелинъиз. Мен сизге Мысырдынъ энъ аьруьв ерлерин береекпен. Бизим кыралдынъ моллыгы ман рахатланаяксыз. ¹⁹Сага буйыраман: оларга айт, пишелери эм балалары уьшин Мысырдан куьйме арбалар алсынлар; оьзлери мен бирге атанъызды да алып келсинлер. ²⁰Калган мал-муьлк уьшин кайгырмасынлар: Мысырдынъ энъ ийги затлары оларда болаяк!»

²¹Исраилдинъ [Якуптынъ] уллары соьйтип эттилер. Юсуп оларга, фараон буйыргандай, куьйме арбалар эм йолга азык берди. ²²Олардынъ аьр бирине янъы кийим, Беняминге 300 кесек куьмис пен бес янъы кийим берди. ²³Атасына он эшекке тиеп Мысыр ерининъ энъ аьруьв затларын эм он ургашы эшек пен йолга аслык, оьтпек эм баска азык-туьлик йиберди.

²⁴ Сонъ кардашлары ман аманласты. Олар кетятырганда Юсуп: «Йолда даваласпанъыз!» — деп айтты.

²⁵ Олар Мысырды калдырып, Кенан ерине, аталарына кайтылар. ²⁶ «Юсуп сав! — дедилер олар Якупка. — Ол энди буэтин Мысырга басшы!» Якуптынъ юреги токтап калды: ыйнанмады. ²⁷ Уллары ога Юсуптынъ соэзлерин кайтарып айттылар. Якуп оэз коэзлери мен Юсуп оны Мысырга аькелмеге деп йиберген куйме арбаларды коьргенде, коьнъили коьтерилип, айтты: ²⁸ «Болды! Суьйткенде, улым Юсуп сав! Барайым, оьлеектен алдын оны коьрейим!»

Якуп пайхамбар Мысырга барады

46 ¹ Исраил [Якуп] болган мал-муьлкин йыйып, йолга шыкты. Беэр-Шевага келгенде, атасы Исхактынъ сежде кылган Алласына курманлык этти. ² Алла оны туьндеги коьринисте шақырды: «Якуп, Якуп!»

«Эситемен», — деп яваплады Якуп.

³ Алла: «Мен Алла, атанънынъ сежде кылган Алласы. Коркпа, бар Мысырга: сонда Мен сеннен уллы халк яратаякпан. ⁴ Мен Оэзим сени мен бирге Мысырга бараякпан эм тувдыкларыньды бу ерге кайтараякпан. Юсуп оьзининъ коллары ман сенинъ коэзлеринъди ябаяк», — деди.

⁵ Якуп Беэр-Шевады калдырды. Уллары Якупты эм оьзлерининъ пишелери мен балаларын Фараон оларды Мысырга аькелер ушин берген куйме арбаларга олтырттылар. ⁶ Олар суьруьвлерин алдыларына салып, баьри Кенанда йыйган мал-муьлклерин алып бара эдилер. Соьйтип Якуп баьри тувдыклары ман Мысырга коьшти:

⁷ улларын, йиенлерин, кызларын, кыз йиенлерин — баьри ырувын Мысырга аькелди.

⁸ Мине Мысырга коьшкен Исраил улларынынъ — Якуп эм онынъ улларынынъ атлары:

Якуптынъ тунъышы — Рубен. ⁹ Рубеннинъ уллары: Ханок, Паллу, Хесрон эм Карми.

¹⁰ Шимоннынъ уллары: Емуел, Ямин, Охад, Якин, Сохар эм Шаул, кенанлы хатынынынъ улы.

¹¹ Левийдинъ уллары: Гершон, Кохат эм Мерари.

¹² Юдадынъ уллары: Эр, Онан, Шела, Перес эм Зерах. Эр эм Онан аьле Кенан еринде оьлгенлер. Перестинъ уллары: Хесрон эм Хамул.

¹³ Иссакардынъ уллары: Тола, Пува, Яшув эм Шимрон.

¹⁴ Завулоннынъ уллары: Серед, Элон эм Яхлеел.

¹⁵ Булар Якуптынъ Леядан тувдыклары. Лея улларын, кызы Динадай болып, Паддан-Арам еринде тапты. Якуптынъ Леядан баъри тувдыклары – 33 аьдем.

¹⁶ Гадтынъ уллары: Сифйон, Хагги, Шуни, Эсбон, Эри, Ароди эм Арели.

¹⁷ Ашердинъ уллары: Имна, Ишва, Ишви эм Бериа. Ашердинъ кызы – Серах. Бериадынъ уллары: Хевер эм Малкиел.

¹⁸ Булар Якуптынъ, Лаван кызы Леяга таьвке этип берген Зилпадан тувдыклары – 16 аьдем.

¹⁹ Якуптынъ Рахелден уллары: Юсуп эм Бенямин. ²⁰ Юсуптынъ Мысырда Хелиопол шахардынъ дин куллыкшысы Потиферадынъ кызы Аснаттан эки улы болды: Манаше мен Эпрайым.

²¹ Беняминнинъ уллары: Бела, Бекер, Ашбел, Гера, Нааман, Эхи, Рош, Муппим, Хуппим эм Ард.

²² Бу Якуптынъ Рахелден тувдыклары – 14 аьдем.

²³ Даннынъ улы: Хушим.

²⁴ Напталийдинъ уллары: Яхсеел, Гуни, Есер эм Шиллем.

²⁵ Бу Якуптынъ Лаван Рахелге берген таьвкесиннен, Билхадан тувдыклары – ети аьдем.

Исраил уллары Мысырда орынласадылар

²⁶ Якуп пан бирге Мысырга келгенлердинъ саны – келинлерди санамай, онынъ тувра тувдыклары – 66 аьдем. ²⁷ Мысырда Юсупта оннан алдын тагы да экев тувган эди. Соьйтип, Мысырга коьшкен Якуптынъ ырувынынъ саны савлай 70 аьдем болды.

²⁸ Якуп Юдады, Гошенге барган йолды коьрсетер уьшин оьзиннен алдыга, Юсупка йиберди. Олар Гошенге еткенде, ²⁹ Юсуп арбасын аьзирлеп, Гошенге, атасы Исраилдинъ [Якуптынъ] алдына шыкпага кетти. Ол атасын коьргенде, кушаклап, мойнында коьп йылады.

³⁰ Исраил сонда айтты: «Сени сав-эсен коьргеннен сонъ, тынышлык пан оьлип болаякпан».

³¹ Юсуп кардашларына эм савлай ырувына: «Мен барып, фараонга хабар билдирейим. Кенаннан меним кардашларым эм ырувым келген, ³² олар шобанлар, мал багадылар, оьзлери мен кой, эшки, сыйыр эм болган байлыкларын алып келгенлер, деп айтайым. ³³ А фараон сизди шақырып, не зат пан каьрлейсинъиз деп сораганда, ³⁴ булай айтынъыз: „Биз, сенинъ ыргатларынъ, аталарымыздай, кишкейден, мал багамыз“. Сол заманда ол сизди Гошен деген бир ерде орынластыраяк, неге десе шобанларды мысырлылар арам деп санайдылар», — деди.

47 ¹ Фараонга барып, Юсуп айтты: «Кенан ериннен меним атам эм кардашларым келдилер, койлары эм эшкилери мен, сыйырлары ман, мал-муьлклери мен. Соьле олар Гошен еринде». ² Юсуп фараонды кардашларынынъ бесеви мен таныстырды.

³ Фараон не мен каьр шегетаганлары акында сорады, олар да: «Биз, сенинъ ыргатларынъ, аталарымыздай болып, мал багамыз». ⁴ Эм тагы да: «Биз бу ерге бираз турар уьшин келдик. Бизге, сенинъ ыргатларынъа, мал бакпага ер йок, Кенанда энди де уйкен ашлык. Бизге, ыргатларынъа, Гошенде ерлеспеге ызын бер», — деп тиледилер.

⁵ Фараон Юсупка: «Сага атанъ, кардашларынъ келгенлер. ⁶ Савлай Мысыр ери сенинъ алдынъда. Атанъды, кардашларынъды кыралымыздынъ энъ аьруьв ерлеринде орынластыр: Гошенде яшасынлар. Араларында келискен аьдемлер бар болса, меним суьруьвлеримди карамага сал».

⁷ Оннан сонъ Юсуп фараонга атасын аькелип таныстырды. Якуп фараонга разылыгын берди. ⁸ Фараон сорады: «Неше ясындасынъ?» — деп.

⁹ «Бу дуныяда мен 130 йыл яшадым», — деп яваплады Якуп. — Бу коьп тувыл, эм бу йыллар мага кыйын болды. Меним атабабаларым яшаган йыллар ман тенълестирип болмаяк. ¹⁰ Тагы да фараонга разылыгын берип, Якуп кетти.

¹¹ Юсуп, фараон калай буйырган болса, солай этип, атасы ман кардашларын Мысырдынъ энъ аьруьв еринде, Рамсесте,

орынластырды, ер берди. ¹² Атасына эм кардашларына, баъри ырувына Юсуп аыр бир аьелдинъ балаларынынъ санына коьре аслык беретанган эди.

Ашлык куьшленеди

¹³ Ашлык куьшленди, эш бир кыралда энди аслык калмады. Мысырды эм Кенанды бийлеген ашлык бек каты эди. ¹⁴ Юсуп, аслыкты Мысыр эм Кенанда яшавшыларга сатып, фараоннынъ казнасына сол ерлердеги баъри куьмисти йыйды. ¹⁵ Мысырда эм Кенанда куьмис калмаганда, мысырлылар Юсупка келдилер эм айттылар: «Бер бизге аслык! Биз сенинъ коьзинънинъ алдында оьлмеге керекпиз бе, аьше? Куьмисимиз таавесилди!»

¹⁶ «Эгер куьмисинъиз таавесилген болса, малынъызды аькелдинъиз, аслыкты малга авыстыраякпан», — деди Юсуп. ¹⁷ Олар малларын айдап аькелдилер. Юсуп аслыкты малга авыстырып баслады: атларга, койларга, эшкилерге, сыйырларга, эшеклерге. Бир йыл бойы ол малга аслык авыстырды.

¹⁸ Сол йыл оьткеннен сонъ, олар экинши йыл ога келип: «Сеннен ясыралаяк тувылмыз, бийимиз: куьмисимиз де, малымыз да таавесилди, баъриси де сага коьшти. Бизге энди авыстырмага, тенлеримиз эм ерлеримиз болмаса, эш бир зат та калмады.

¹⁹ Энди сенинъ коьзлеринъ алдында еримиз бен бирге оьлмеге калдыма? Бизди де, еримизди де аслыкка авыстырып ал — эм биз еримиз бен бирге фараоннынъ ыргатлары болаякпиз. Тек сен, бизди сав калдырар уьшин, еримиз де бослыкка айланмасын деп, бизге урлык бер», — дедилер.

²⁰ Соьйтип Юсуп фараонга буьтин Мысырдагы ерлерди сатып алды. Мысырлылар, биревиде калмай, эгин эккен кырларын саттылар — сондай куьшли эди ашлык. Буьтин ер фараоннынъ байырлыгы болды, ²¹ а мысырлылардынъ баъринде — кыралдынъ бир шетиннен бир шетине дейим — Юсуп фараоннынъ ыргатлары этти. ²² Тек дин куллыкшылардынъ ерлерин сатып алмады. Олар фараоннан айлык алып, фараон берген айлык пан кешинедилер. Соны уьшин олар ерлерин сатпадылар.

²³ Юсуп халкка: «Мен сизди эм еринъизди фараонга сатып алдым. Энди урлык алынъыз эм ерге шашынъыз. ²⁴ Орып алган аслыгынъыздынъ бесинши кесегин фараонга береексинъиз, доьрт кесегин озинъизге урлыкка эм азыкка калдыраяксыз. Озинъиз, уйдегилеринъиз эм балаларынъиз есин», — деди.

²⁵ Мысырлылар: «Сен бизди олимнен куткардынъ! Сен бизге рагимлисин, бийимиз. Буьгуьннен арбатын биз фараоннынъ ыргатларымыз», — дедилер.

²⁶ Юсуп аслыктынъ бес кесегиннен бирининъ фараонга берилуьвин Мысырда закон этти. Сол закон энди де сакланады. Тек дин куллыкшылардынъ ерлери фараонга байыр болмады.

²⁷ Исраиллилер Мысырдынъ Гошен деген еринде орынластылар. Онда олар ер иелери, балалы эм коьп санлы болдылар. ²⁸ Якуп Мысырда 17 йыл яшады. Онынъ оьмири 147 йыл болды. ²⁹ Оьлеек вақыты келгенде, Якуп улы Юсупты шакырды эм айтты: «Рагимлик коьрсет, янбасыма тий, мени суьйсень туьзлик этип, мени Мысырда коьммеске ант эт. ³⁰ Мен оьлип ата-бабаларымнынъ янына кеткенде, меним илесимди Мысырдан аькетип, ата-бабаларымнынъ кешенесинде коьмерсинъ».

«Мен, сен калай айткан болсанъ, солай этермен», — деди Юсуп.

³¹ «Ант эт», — деди Якуп. Юсуп ант этти. Якуп, яткан орнынынъ ушына таянып, Аллага табынды.

*Якуп пайхамбар Юсуп пайхамбардынъ эки улына
разылыгын береди*

48 ¹ Бир кесек заманнан сонъ Юсуп, атасынынъ авырганын билип, улларын, Манаше мен Эпрайымды, оьзи мен алып, йолга шыкты. ² «Сенинъ улынъ Юсуп келди», — дедилер Якупка. Ол, карувын йыйып, яткан орынында олтырды.

³ Якуп Юсупка: «Бир заманда Кенан еринде, Луз шахарында мага Куьдиретли Алла коьринип, разылыгын коьрсетти ⁴эм айтты: „Мен сенинъ ырувынъды емисли эм коьп санлы этеекпен, сеннен коьп халкларды яратаякпан, сосы ерди оьмирлерге сенинъ тувдыкларынъа байыр этеекпен“. ⁵ Эм энди, мен келгеннен алдын Мысырда тувган улларынъды

мен озимнинъ улларым этемен. Энди Манаше ман Эпрайым – Рубен эм Шимонга тенъли меним улларым. ⁶А муннан сонъ туваяк улларынь сеники болаяк, тек кардашларынынъ ырувларында саналаяклар эм асабалык пайларын алаяклар. ⁷Мен Паддан-Арамнан кайтаятырганда, Рахел Кенан еринде, барган йолда Эфраттан (соълеги Бетлехем) узак болмаган ерде, йол уьстинде ян берди. Сонда мен оны коьмдим – Эфратка барган йолда», – деди.

⁸Юсуптынъ балаларына карап, Израил [Якуп] онадан сорады: «Ким ди булар?»

⁹«Олар, – деди Юсуп, – мага бу ерде Алла савга эткен улларым».

«Касыма аькел оларды, – деди Израил, – мен оларга разылыгымды берейим».

¹⁰Картлык Израилдинъ коьзлерин капаган эди – ол бир зат та коьрмейди. Юсуп улларын онынъ касына аькелди; Израил оларды оьпти, кушаклады ¹¹эм Юсупка айтты: «Мен сени де коьрермен деп уьмит этпеген эдим, а мине Алла мага сенинъ улларыньды коьрмеге де наьсип берди».

¹²Юсуп улларын атасынынъ кушагыннан алды, ога ерге дейим энъкейип сежде кылды. ¹³Сонъ Юсуп Эпрайымды онъ колы ман Израилдинъ сол ягына, а Манашеди сол колы ман Израилдинъ онъ ягына аькетти. ¹⁴Ама Израил онъ колын Эпрайымнынъ, кишкейдинъ, басына, сол колын – Манашединъ, уйкеннинъ, басына салганда, колларын биле-биле кашландырды.

¹⁵Израил Юсупка сосындай соьзлер мен разылыгын берди: «Меним аталарым, Ибрагим эм Исхак, сежде эткен Алла, соълеге дейим аьр дайым мени багатаган Алла, ¹⁶мени аьр бир яманлыктан куткаратаган маьлек, бу ясларга да разылыгын берсин! Меним атым эм меним аталарым Ибрагим эм Исхактынъ атлары бу яслар ман яшасын! Дуныяда сансыз коьп болсын олардынъ тувдыклары!»

¹⁷Юсуп атасынынъ Эпрайымга онъ колын салганын янъылыс эткендей коьрип, атасынынъ Манашединъ басына салаяк болды. ¹⁸«Атам, уйтип тувыл, – деди Юсуп, – мине тунъыш, ога онъ колынъды сал».

¹⁹Тек атасы унамады. «Билемен, — деди, — билемен, улым. Оннан да халк яратылаяк, ол да уллы болаяк. Кене де кишкей кардашы оны озаяк эм онынъ ырувыннан коьп халк яратылаяк».

²⁰Мине сол куьн Исраил немерелерине сосындай соьзлер мен разылыгын берди: «Исраил уллары „Алла сени Эпрайым мен Манашедей этсин!“ деп сизинъ атынъыз бан разылык беееклер». Соьйтип Эпрайымды Манашединъ алдына салды.

²¹Оннан сонъ Исраил Юсупка айтты: «Мен тезден оьлеекпен. Тек Алла сизи мен болаяк эм сизди ата-бабаларынъыздынъ ерине кайтараяк. ²²А мен сага кардашларынънан артык бир ер уьлисин — Шехемди беремен. Мен оны аморлылардан кылышым эм яйым ман тартып алганман».

Якуп пайхамбардынъ ахыр соьзлери

49 ¹Сонъ Якуп улларын шақырып: «Йыйылынъыз: келеекте сизди не саклаганын айтайым. ²Ювыкланъыз, тынъланъыз, Якуптынъ уллары, Исраилди тынъланъыз, атанъызды!

³ Рубен, меним тунъышым, меним куьдиретим,
Меним эр куьшимнинъ биринши емиси,
Мактав эм куват ягыннан баьрисиннен де сен йогары!

⁴ Сувдай токтатып болмаган,
Энди биринши болмаяксынъ,
Атанънынъ орнына ятып, пишеси мен уьклаганнан
сонъ,
Арам эттинъ яткан орнымды!

⁵ Шимон эм Левий, кардашлар,
Кылышлары — залымлыктынъ савытлары!

⁶ Мен олардынъ ойларында катнаспайман,
Йыйылувларына косылмайман.
Неге десе ашувланып аьдем оьлтиредилер,
Завык уьшин бугаларды зарарлайдылар.

⁷ Сондай каты болган ашувлары наьлет болсын!
Наьлет болсын залым болган оьпкелери!
Якуптынъ уллары ишинде боьлермен оларды,
Исраилдинъ уллары арасында шашарман!

- 8 Юда, кардашларынь сени мактаяклар.
Колынь явларыньнынь елкесинде болаяк,
Алдыньда кардашларынь сежде кылаяк.
- 9 Сен яс арслан кибик, Юда,
Авдан кайтып ерге ийилерсинь, улым.
Арслан, арсландай ятарсынъ.
Ким сени тынышсызландыра?
- 10 Патшадынъ аса таягы Юдадынъ колыннан кетпеек,
Басшылык аьр заман онынъ ырувында калаяк;
Ахырында аса таягынынъ Иеси* келеек,
Сонда халклар ога бойсынаяклар.
- 11 Ол эшегин юзим терегине,
Эшектинъ баласын энъ яхшы юзим терегине байлайды;
Кийимлерин шагырда,
Капталын юзим канында шайкайды.
- 12 Коьзлери онынъ – шагырдан койы,
Тислери суьттен ак.
- 13 Завулон денъиз янында яшаяк,
Кемелер токтаган ер болаяк.
Онынъ шети Сидонга дейим бараак.
- 14 Иссахар – карувлы эшектей,
Юклердинъ арасында яткан;
- 15 Ол тыншаяк аьруьв орын, коьнъилге яраган ер коьрсе,
Аркасын юк астына салады,
Ыргат болып ислейди.
- 16 Дан оззининъ халкын басшылаяк:
Ол да Израилдинъ бир ырувы.
- 17 Дан йолда бир йыландай болаяк,
Увлы йыландай йол уьстинде.
Аттынъ аягын шакса,
Атлы йыгылар аттан.

* 49:10 Дунияды куткарган Уллы Патша, Масих. Иса Масих – Юда ыру-
выннан.

- 18 Раббий, сакла! Сага сенемен!
- 19 Гадка тонавшылар шабаяклар,
Ама олардынъ артларыннан ол ушар тонамага.
- 20 Ашердинъ асы таътли болаяк,
Ол патшага тийисли ас-сув таптыраяк.
- 21 Напталий эркин этилген кийиктей,
Оннан ярасык балалар туваяк.
- 22 Юсуп – емисли юзим терегиндей,
Булак янында емисли юзим терегиндей.
Онынъ бутаклары иргединъ басыннан
оьтедилер.
- 23 Садакшылар аямай ога шапкынлык эттилер,
Явласып ога ок аттылар.
- 24 Ама Якуптынъ куьдиретли Алласы аркалы,
Исраилге багып куьш беруьвши Алла аркалы
Юсуптынъ яйы берк калды, коллары куват алды.
- 25 Сага ярдам этуьвши – атанънынъ Алласы,
Разылыгын беруьвши – куьдиретли Алла.
Ол коьклерден явган ямгырдынъ
эм ердинъ туьбиннен шыккан сувлардынъ
яхшылыклары ман,
Эмшеклердинъ эм карынлардынъ яхшылыклары ман
Сага разылыгын коьрсетеек.
- 26 Атанънынъ берген разылыгы
Бурынгы тавлардынъ яхшылыкларыннан,
Оьмирли тоьбелердинъ моллыкларыннан
уьллы;
Олар Юсуптынъ басында,
Кардашлары арасында басшы болганнынъ
тоьбесинде болсынлар.
- 27 Бенямин йырткыш боьридей;
Эргенъликте курманлыгын кемиреди,
Кеште олжасын уьлеседи», – деди.

²⁸ Сондай Исраилдинъ он эки ырувы. Аталары оларга разылыгын бергенде бу соьзлерди айтты, аьр бирине ога тийисли кепте разылыгын берди.

*Якуп пайхамбардынъ оьлими
эм коьмилувви*

²⁹ Сонъ Якуп улларына насихатлап: «Тез арадан мен оьлип ата-бабаларыма кетеекпен. Мени ата-бабаларымнынъ касына, хетли Эфроннынъ данъылындагы дорбында коьминъиз. ³⁰ Бу дорбын – Кенан ериндеги Мамре шахарына ювык болган Макпела данъылында. Ибрагим дорбынды хетли Эфроннан мезарлык ер деп данъыл ман бирге сатып алган эди. ³¹ Онда Ибрагим мен Сара, эм Исхак пан Ревека коьмилген, сонда мен Леяды да коьмдим. ³² Данъыл эм сондагы дорбын хетлилерден алынган», – деди.

³³ Якуп, улларына сондай насихат айтып кутылганда, аякларын орнына йыйды, оьлип ата-бабаларына кетти.

50 ¹ Юсуп атасынынъ тенине бавырлады эм йылады, бетин оьпти. ² Оьзине байыр эмлевшилерине атасы Исраилдинъ [Якуптынъ] тенин бальзамламага буйырды. Эмлевшилер тенди бальзамладылар. ³ Бу ис 40 куьнде этилип кутылды. Бальзамлавга бу кадер заман керек. 70 куьн мысырлылар Исраилдинъ [Якуптынъ] артыннан йылап турдылар.

⁴ Тулланув заманы кеткенде, Юсуп фараоннынъ куллыкшыларына тиледи: «Рагимлик коьрсетинъиз, фараонга айтынъыз: ⁵ Меним атам меннен соьз алган: ол оьлгенде, мен оны Кенан еринде, оьзи аьзирлеген кешенеде, коьммеге керекпен. Мага барып, атамды коьммеге ызын бермеге тилеймен – оннан сонъ кайтаякпан».

⁶ Фараон разы болды: «Бар эм атанъды коьм. Антынъды толтыр», – деди.

⁷ Соьйтип Юсуп атасын коьммеге кетти. Оны ман бирге фараоннынъ буьтин куллыкшылары, сарай тамадалары, мысыр ерининъ аксакаллары, ⁸ эм Юсуптынъ савлай аьели, баьри кардашлары, савлай атасынынъ уьйиндегилери кеттилер. Гошен еринде тек балалары эм туварлар ман сыйырлары

калдылар. ⁹ Арбалар ман атлылар, олардынъ артыннан коьп-леген халк бара эди.

¹⁰ Йордан сувынынъ артындагы Атад ындырына еткенде, олар бек уйкен сыйт коьтерип йыладылар. Юсуптынъ атасынынъ сыйты ети куьн этилди. ¹¹ Сол ерде яшаган кенанлылар Атад ындырында тулланувды коьргенде: «Мысырлылар калай ашы йылайдылар!» – деп айттылар. Соны уьшин Йордан сувынынъ артындагы бу ер Авел-Мисрайим* деп айтылады.

¹² Якуптынъ уллары аталарынынъ ыркын толтырдылар: ¹³ онынъ тенин Кенанга аькелдилер эм Махпеладынъ даньылындагы дорбында коьмдилер. Мамреден узак болмаган дорбынды Ибрагим хетли Эфроннан коьммеге ер деп даньыл ман бирге сатып алган эди.

¹⁴ Атасын коьмгеннен сонъ, Юсуп кардашлары эм оны ман бирге оьмираллага келгенлердинъ баьриси мен Мысырга кайтты.

Юсуп пайхамбар кардашларына соьз береди

¹⁵ Энди аталары оьлгеннен сонъ, Юсуптынъ кардашлары ойландылар: «Билким Юсуп энди де бизди коьрип болмайды. Биз ога эткен яманлыклар уьшин бизден оьшин алмага суьйсе, не этермиз?»

¹⁶ Соьйтип олар Юсупка аьдем йиберип булай айтпага буйырдылар: «Оьлеектен алдын атамыз сага оьсиетин айтпага тиледи: ¹⁷ „Бек тилеймен, кардашларынынъ куьналарын, шуьшлерин кешир. Олар сага яманлык эттилер“. Энди кешир бизди, биз сенинъ атанъ сежде кылган Алладынъ кулларымыз!»

Юсуп, сол соьзлерди эситип, йылады. ¹⁸ Оннан сонъ кардашлары оьзлери де келдилер, алдында ерге йыгылдылар эм айттылар: «Энди биз сенинъ ыргатларынынъмыз!»

¹⁹ «Коркпанъыз, – деди Юсуп, – Мен Алламан ма? ²⁰ Сиз мага яманлык этпеге ойландынъыз, ама Алла оны ийгиликке айландырды: буьгуьн эткениндей, коьп аьдемнинъ яшавын куткарады! ²¹ Коркпанъыз, мен сизинъ эм балаларынъыз акында дайым да каьр шегеекпен». Сол танъ соьзлери мен ол оларды тыншайтты.

* 50:11 «Авел-Мисрайим»нинъ маьнеси Мысырлылардынъ йылавлары.

Юсуптынъ оьлими

²² Сойтип, Юсуп Мысырда оьзининъ кардашлары ман яшап турды. Ол 110 йыл яшады. ²³ Эпрайымнынъ балаларын да, немерелерин де коьрмеге эм Манашединъ улы Махирдинъ янъы тувган балаларын тизине алмага Алла наьсип берди.

²⁴ «Мен тезден оьлеекпен, — деди Юсуп кардашларына. — Тек бир куьн келеек, Алла сизге ярдам этип булайдан сизди Ибрагимге, Исхакка эм Якупка бермеге ант эткен ерине кайтарып аькетеек». ²⁵ Оннан сонъ Юсуп Израилдинъ улларыннан: «Алладынъ ярдамы ман Мысырдан кетеексиз. Сол заманда оьзинъиз бен бирге меним суьбеклеримди де аькетинъиз», — деп соьз алды.

²⁶ Юсуп 110 ясына келип оьлди. Онынъ тенин бальзамлап, Мысырда сарытабакка салдылар.

«Яратылуудын» дуньясы

